

—OSA

MAAILMAN-
RUKIAA

NYTKIS

JA TASA-ARVOPOLITIIKAN VUODET 1988–2011

Tekijä: Ahto Apajalahti
Taitto: Reetta Mäkelä
Paino: AM Digiprint
1. painos

ISBN 978-952-94-8594-9 (pehmeäkantinen)
ISBN 978-952-94-8595-6 (PDF)

SISÄLLYSLUETTELO

Alkusanat	5
Luku 1: "Nyt on naisten aika"	6
Nytkisin perustamisen tausta	6
Nytkisin perustaminen	8
Baltiasta Pekingiin, kansainvälinen toiminta 1988–1995	11
Luku 2: "Hoivakriisin oire"	16
Naisten poliittinen edustus ja median seksismi	16
Työmarkkinat ja sosiaalipolitiikka	19
Nytkisin asema ja rahoitus	23
Luku 3: Pekingin jälkeen – kansainvälinen toiminta 1995–2011	26
Baltia ja Itämeri	27
Globalisaatio, Eurooppa ja Pohjoismaat	28
YK-järjestelmä	33
Luku 4: "Nainen on monella tapaa pulassa"	34
Palkkatasa-arvo ja "naisvaalit"	34
Prostituutio, ihmiskauppa ja väkivalta	38
Nytkisin kehittämissuodet	43
Lopuksi	46
Lähteet ja kirjallisuus	48

Alkusanat

Tämä teksti syntyi Nytkisin syksyllä 2022 alkaneen ja alkuvuonna 2023 päättyneen arkistointiprojektin puitteissa. Projektiin tulin naisjärjestökentän ulkopuolelta puhtaasti ammatillisista syistä. Järjestin Nytkisin arkistomateriaalin vuosilta 1988–2011, ja se luovutettiin Kansallisarkistoon pysyvää säilytystä varten. Nytkisin varhaisten vuosien materiaalia sain myös eri puoluearkistoista, joihin sitä oli päätynyt niiden naisjärjestöjen kautta. Projektin kuluessa totesimme pääsihteeri Silla Kakkolan kanssa, että voisin kirjata jotain ylös, kun kerran tulin viettäneeksi muutaman kuukauden naisjärjestöjen lähihistorian lähdeaineistojen parissa. Tekstin kirjoittamiselle oli varattu aikaa pari kuukautta.

En käy Nytkisin toimintaa läpi koko laajuudeltaan. Käsittelen joitakin keskeisiä teemoja, jotka nousivat esille lähdeaineistosta. Nostan erityisesti esille Nytkisissä toimineiden omaa ääntä heidän omilla sanoillaan. Olen hyödyntänyt Nytkisin kahta aiempaa historiikkia, mutta välttänyt toistamasta liikaa sitä, mitä niissä on jo todettu. Lisäksi keskityn toiminnan ensimmäisiin vajaan 25 vuoteen, jotka olivat arkistointiprojektin kohdevuosia. Nytkisin ja sen jäsenjärjestöjen yhteiskuntapoliittisen vaikuttamisen lähihistoriassa olisi aihetta laajempaankin historiantutkimukselliseen tarkasteluun. Ehkä sillekin löytyy vielä tekijänsä ja rahoitus.

Kiitän Nytkisin ja Naisasialiitto Unionin henkilökuntaa Bulevardilla, sekä Kansallisarkistoa, Työväen arkistoa, Keskustan ja maaseudun arkistoa, Kansan arkistoa ja Porvarillisen työn arkistoa yhteistyöstä.

Helsingissä 28.2.2023

Ahto Apajalahti
Filosofian maisteri, väitöskirjatutkija

Nytkisin hallitus 2013. Kuva: Nytkis.

Luku 1:

”NYT ON NAISTEN AIKA”

Nytkisin perustamisen tausta

Naisjärjestöt Yhteistyössä – Kvinnoorganisationer i Samarbete eli Nytkis perustettiin vuoden 1988 syyskuussa. Tarkoituksena oli tiivistää etenkin naisjärjestöjen yhteistyötä kansainvälisissä asioissa. Lisäksi haluttiin etsiä yhteistyömahdollisuuksia kotimaan tasa-arvopoliittisissa kysymyksissä. Yhteistyöhön tulivat mukaan puolueiden naisjärjestöt sekä Naisjärjestöjen Keskusliitto, Naisasia-liitto Unioni, ja vuonna 1990 liittynyt Naistutkimuksen Seura (nykyinen Sukupuolentutkimuksen Seura). Yhteistyömuotoa on kuvailtu ainakin länsimaisittain ainutlaatuisiksi.¹ Perustamisen taustalta on havaittavissa neljä keskeistä kehityskulkua.

Nytkisin perustamisen taustalta löytyy ensinnäkin YK:n puitteissa 1960- ja 1970-luvuilla tapahtunut kehitys. Noina vuosikymmeninä YK:sta muodostui nykyisen kaltainen rauhan- ja kehitysjärjestö. Väestönkasvuun ja kansanterveyteen liittyvät kysymykset nousivat osaksi YK:n maailmanlaajuisia kehitystavoitteita, ja sitä kautta naisten asemasta tuli keskeinen kysymys. Samalla niin länsimaissa

kuin monissa kehittyvissä maissakin erilaiset poliittiset liikkeet olivat 1960-luvulta alkaen nostamassa esille sukupuolten tasa-arvoon liittyviä vaatimuksia. Tuolloin koettiin myös niin sanottu feminismin toinen aalto. Länsimaissa hyvinvointivaltion rakentaminen tuotti keskustelua naisten ja perheiden tarpeista julkisissa palveluissa ja työelämässä. Ehkäisyä ja abortteja koskevat asenteet ja lainsäädäntö muuttuivat.²

Vuonna 1972 Helvi Sipilästä tuli YK:n ensimmäinen naispuolinen apulaispääsihteeri. Naisten asema nousi kansainvälisen keskustelun keskiöön, kun YK julisti vuodet 1975–1985 ”naisten vuosikymmeneksi”. Sen keskeisiä saavutuksia oli kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW) voimaansaattaminen. YK:n naisten asema -toimikunta (CSW) oli perustettu jo vuonna 1946. Näiden instituutioiden ympärille muodostui kansainvälinen nais- ja tasa-arvokysymyksiä käsittelevä rakenne, johon myös Suomi osallistui. Naisten vuosikymmenen aikana järjestettiin kolme naisten maailmankonferenssia: Meksikossa vuonna 1975, Kööpenhaminassa 1980 ja Nairobissa 1985.³

¹ Maija Toyny (toim.), NYTKIS. Naisjärjestöt Yhteistyössä ensimmäiset kymmenen vuotta 1988–1998 (jatkossa Nytkis 10v), 9–10. Perustamissopimus ja sihteeristön kokousmuistio 3.5.1990. KA Nytkis ko 1. Tämä teksti on laadittu historianitutkimuksen viitekehystä käsin. Historiantutkimuksen, sukupuolihistorian ja sukupuolentutkimuksen suhteesta ks. Lahtinen 2018; Korppi-Tommola 2004. Nytkisin nimi on alusta lähtien kirjoitettu vaihtelevasti NYTKIS tai Nytkis ja taivutettu NYTKISin, Nytkisin tai Nytkisen. Luottavuuden ja johdonmukaisuuden vuoksi käytän tässä muotoja Nytkis ja Nytkisin. Sitaattit ovat alkuperäisessä muodossaan. ² Sayward 2017, 35–37, 55–146. Hanna Hentula, Feminismin aallot. Tuloja 1–2/2022. Tero Kartastenpää, Feminismi etenee neljänteen aaltoonsa – näin kolme aiempaa aaltoa Suomessa nousivat ja laskevat. HS 26.12.2018. Jallinoja 1993, 123–190. Mickwitz 2008a. Ks. myös Sukupuolentutkimus-lehden teemanumero 3/2018. ³ Hagner & Forsti 2006, 196–200. TANEn aiheet ja vaiheet (jatkossa TaNe 40v), 66–67. Sayward 2017, 72–75, 198–202. Korppi-Tommola 2001, 160–164. Törnudd 2008. Helvi Sipilä, Pöytäkirja naiskokouksesta olisi virhe. HS 7.7.1995.

LUKU 1: ”NYT ON NAISTEN AIKA”

Kansainvälinen yhteistyö eteni myös yhden-tyvässä Länsi-Euroopassa. Tuolloinen EY (nyk. EU) muodosti 1980-luvulla sisämarkkinan, mikä nosti suuren määrän uusia yhteiskunnallisia kysymyksiä ylikansallisen päätöksenteon piiriin. Naisliikkeessä kyseltiin, etenikö markkinoiden integraatio ja vapautus liikaa vallassa olleiden miesten ehdoilla, ja oltiin-ko erityisesti naisia koskettavat sosiaalipoliittiset kysymykset sivuuttamassa. Vuoden 1987 marraskuussa pidettiin Lontoossa konferenssi, jossa päätettiin perustaa järjestö koordinoimaan eurooppalaisten naisjärjestöjen poliittista vaikuttamista Brysselin suuntaan. Tuloksena syntyi myöhemmin vuonna 1990 Brysselissä perustettu European Women's Lobby (EWL), jonka toimintaan Nytkis on ottanut osaa aktiivisesti.⁴ Suomessa naisjärjestöjen kansainvälinen yhteistyö oli viikasta myös itäblokin suuntaan. Kanssakäymistä oli esimerkiksi Neuvostoliiton naisjärjestön Neuvostonaisten komitean ja Kiinan naisjärjestön kanssa.

Kansainvälinen kehitys johti toiseen Nytkisin synnyn kannalta keskeiseen asiaan, tasa-arvokysymysten käsittelyyn institutionalisoitumiseen Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen perustettiin Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TaNe) vuonna 1972. Sen piirissä toimivat muiden muassa myöhemmin Nytkisiä perustamassa olleet Keskustanaisten Heta Tuominen ja Demarinaisten Marianne Laxén, jotka olivat TaNen varapuheenjohtajia: Tuominen 1978–1980 ja Laxén 1981–1984.⁵ Suomessa 1980-luku oli ihmisoikeuskysymysten nousun aikaa, jolloin tasa-arvo omaksuttiin laajasti yhdeksi ihmisoikeuksista. Tasa-arvolaki säädettiin vuonna 1987, tasa-arvovaltuutettu aloitti toimintansa, ja Suomi ratifioi CEDAW-sopimuksen. Uuden nimilain myötä naisten ei tarvinnut enää muuttaa sukunimeään avioituessaan.

Suomi liittyi Euroopan ihmisoikeussopimukseen vuonna 1989.⁶ Samalla Suomen talous oli voimakkaassa kasvuvaiheessa. Taloutta ja työvoimapolitiikkaa ohjattiin laajojen tulopoliittisten kokonaisratkaisujen puitteissa. Näytti mahdolliselta ratkaista lastenhoidon järjestämiseen, työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen sekä sukupuolten välisiin palkkaeroihin liittyvät kysymykset, joita naisjärjestöissä laajasti pidettiin ongelmina.⁷

Kolmas taustatekijä liittyy suomalaisen kansalaisyhteiskunnan kehitykseen. Naisasia ja sukupuolten välinen tasa-arvo nousivat 1960-luvulla esille yhden asian liikkeenä erityisesti Yhdistys 9:n kautta, mutta vuosikymmenen lopussa toiminta sulautui osaksi puoluepoliittista joukkoliik ehdintää. Tilanne ei kuitenkaan tyydyttänyt kaikkia. Suomessa virisi 1970-luvun mittaan uudenlaista feminististä liikehdintää, joka korosti varhaisessa vaiheessa yksilöllisyyttä ja epähierarkkisuutta erotuksena poliittisista massaliikkeistä. Esimerkiksi Naisasialiitto Unioni koki 1970-luvulla järjestöllisen sukupolvenvaihdoksen ja uuden nousun.⁸ Juuri 1970-luvulla alettiin puhua feminismistä, ja feminismin toisen aallon teemat vakiinnuttivat paikkansa myös suomalaisessa keskustelussa.

Tultaessa 1980-luvulle alkoi joukkojärjestöjen kultakausi jo pikku hiljaa väistyä. Varsinkin nuorempi polvi vieraantui niiden muodollisuudesta, byrokraattisuudesta ja puoluepoliittisesta ideologisuudesta. Esimerkiksi Vihreät nousi eduskuntaan aluksi verkostomaisena liikkeenä, ja rekisteröityi puolueeksi vasta myöhemmin. Feministit olivat olleet etupainotteisesti tuomasa verkostomaista ”80-lukulaisuutta” suomalaisen kansalaisyhteiskunnan toimintatapoihin.

⁴ Rantalaiho & Julkunen 1994. Julkunen 1992, 54–76. 30 years of European Women's Lobby. EWL:n verkkosivut. Strid 2009, 135–144. ⁵ Korppi-Tommola 2001, 149–154, 160–168. TaNe 40v, 63–39. Institutionalisoituneen tai valtiollisen feminismin määrittelystä ks. Elomäki & Kantola & Koivunen & Ylöstalo 2021, Putkuri 2021, 18–19. ⁶ TaNe 40v, 163–164. ⁷ Tästä keskustelusta ks. Julkunen 1992. ⁸ Hagner & Försti 2006, 138–169. Iida-Majja Pirttiniemi, Yhdistys 9 – tasa-arvotyön aallonharjalla. Tulva 2–3/2021. TaNe 40v, 116–123. Mickwitz & von Essen & Nordgren 2008.

Tähän ajatteluun sopi hakeutua yhteistyöhön yli niiden puoluepoliittisten jakolinjojen, jotka olivat hallinneet kiivaan vastakkainasettelun leimaamaa 1970-lukua. Jakolinjat murtuivat myös Harri Holkerin sinipunahallituksen myötä (1987–1991).⁹ Samalla pyrittiin ylittämään idän ja lännen välinen kylmän sodan jakolinja Mihail Gorbatšovin aloittaman, Neuvostoliiton hajoamista enteilleen liennytyksen hengessä.

Kansalaisyhteiskunnasta nousseet tasa-arvokeskustelut vaikuttivat myös tasa-arvotutkimuksen kehittymiseen. Ensinnäkin 1960- ja 1970-luvuilla vaikutti sosiologinen, sosioekonomisiin tasa-arvokysymyksiin keskittynyt tutkimussuuntaus. Osittain sen ja osittain 1970-luvun lopun feministisen aktivismin pohjalta varsinainen naistutkimus, sittemmin sukupuolentutkimus, rantautui Suomeen 1980-luvulla. Se laajensi kysymyksenasettelua kulttuuri- ja identiteettialheisiin. Tällöin valtavirtaistui ajatus, että tasa-arvokysymyksistä tarvittiin enemmän tutkimustietoa, ja että tasa-arvopolitiikassa aktiivisten tuli toimia tiiviissä yhteistyössä tutkimuskentän kanssa.¹⁰

Nytkisin perustamisen neljäs taustateki- ja liittyy aktiivisempaa tasa-arvopolitiikkaa korostaneen naissukupolven esille nousmiseen ja kohoamiseen erilaisiin vastuutehtäviin. Nytkis ei ollut syntyessään mikään nuorison uusi liike, vaan valtansa jo vakiinnuttaneiden naistoimijoiden yhteenliittymä. Perustamisvaiheen keskeiset naiset olivat noin 30–55-vuotiaita. Esimerkiksi Marianne Laxén (s. 1945) tempautui opiskelijapolitiikkaan 1960-luvulla, ja työllistyi TaNeen heti sen aloittaessa vuonna 1972. Hän oli Nytkisin perustamiseen mennessä ehtinyt toimia Demarinaisten pääsihteerinä, sosiaali- ja terveysministeri Vappu Taipaleen avustajana ja Tasa-arvovaltuutetun toimiston eri-

koistutkijana.¹¹ Heta Tuominen (1932–2023) oli opiskellut kauppatieteitä ja työskennellyt toimittajana, sekä vaikuttanut Yksinhuoltajat ry:n puheenjohtajana ja vuodesta 1977 alkaen Keskustanaisten toiminnanjohtajana.¹²

Vastaava 1930- ja 1940-luvuilla syntyneiden yhteistyö oli näkynyt jo Yhdistys 9:ssä. Tasa-arvoliikkeen nousu ei ollut 1960-luvullakaan ollut vain suurten ikäluokkien aikaansaannos.¹³ Moni muukin Nytkisin perustajavaiheen aktiivisista naisista kuului suunnilleen samaan sukupolveen, ja oli tehnyt vakuuttavan uran (heistä lisää edempänä). Heillä oli taustallaan pitkä kokemus naisjärjestötoiminnasta. Sen myötä oli koettu tarve Nytkisin kaltaisen yhteistyötahon perustamiseksi koordinoimaan erityisesti naisjärjestöjen kansainvälistä yhteistyötä.

Nytkisin perustaminen

Vuoden 1987 kesäkuussa pidettiin Moskovassa Naisten kansainvälisen demokraattisen liiton (NKDL) järjestämä naisten maailmankongressi, jossa oli paikalla laaja suomalainen delegaatio. Kongressi oli eräänlaista jatkoa Nairobissa paria vuotta aiemmin pidetylle YK:n naisten vuosikymmenen päätöskonferenssille. NKDL oli Itä-Berliinissä päämajaansa pitänyt, sosialististen sekä länsi- ja kehittyvien maiden vasemmistolaisten naisten yhteistyöjärjestö. Sen porvarillinen ja länsimielinen vastine oli International Council of Women (ICW). Sekä NKDL että ICW olivat aktiivisia ja virallisesti hyväksytyjä asiantuntijatahoja YK:ssa. NKDL oli alun perin tehnyt ehdotuksen kansainvälisestä naistenvuodesta, joka sittemmin laajeni vuosikymmeneksi. Tässäkin taustalla oli vahva suomalaisvaikuttaja: kommunistien Hertta Kuusinen toimi NKDL:n puheenjohtajana silloin kun tuo esitys tehtiin.¹⁴

⁹ Korppi-Tommola 2001, 182–183. ¹⁰ Hagner & Försti 2006, 220–227. TaNe 40v, 25–30. Korppi-Tommola 2001, 154–160. Stenfors 2006. ¹¹ Erika Railo, Marianne Laxén. Kansallisbiografia, 2013. TaNe 40v, 116–123. ¹² Palmunen 1992, 487–492. Päivi Mononen-Mikkilä, Muistokirjoitus: Heta Tuominen, Suomenmaa 2.6.2023. ¹³ Mickwitz 2008b. ¹⁴ TaNe 40v, 63–68. Korppi-Tommola 2001, 161–163, 181–183. De Haan 2010. "YK on naisen paras ystävä". Suomalaisnaiset YK:ssa kautta aikojen. YK-liiton esite. YK-liiton verkkosivut.

LUKU 1: "NYT ON NAISTEN AIKA"

Paluumatkalla Moskovasta Demarinaisten Marianne Laxén ideoi muiden Suomen-osanottajien kanssa uuden yhteistyötahon perustamista kansainvälisen toiminnan koordinoitua varten. Siihen, että mikään ole-
massa ollut taho ei kelvannut, oli poliittisia syitä. Naisjärjestöjen Keskusliitto (NJKL) kuului ICW:hen. Se yhdistettiin muutenkin *"sovittelevaan porvarillisuuteen"*, eikä siksi kelvannut yhdistäväksi yhteistyötahoksi etenkin vasemmistopuolueiden naisjärjestöille, jotka eivät myöskään kuuluneet NJKL:oon. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta puolestaan oli leimaantunut *"vasemmistolaiseksi koettuun feministisyyteen"*. Ulkomaanmatkoilla eri puoluetäustaiset naiset kokivat kuitenkin edustavansa nimenomaan Suomea.¹⁵ Tämän voinee tulkita ilmentävän tuolloin nousutta kansallisympeyttä siitä, että Suomessakin oli saavutettu pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunnan malli, jota sopi esitellä myös ulkomailla. Siksi juuri kansainvälisessä toiminnassa oli helpointa pyrkiä toimimaan puolue- ja ideologisten rajojen yli.

Vuoden 1988 tammikuussa Moskovan-matkalaiset kutsuttiin keskustelemaan muun muassa *"mahdollisuuksista jatkaa hyvin alkanutta yhteistyötä"* Toimihenkilö- ja virkamiesjärjestöjen keskusliiton toisen puheenjohtajan Riitta Prustin johdolla.¹⁶ Sen jälkeen touko-kesäkuussa pidettiin Demarinaisten kutsusta naisjärjestöjen yhteistyötä valmistelevia kokouksia. Nimi Nytkis viittasi alun perin näihin kokouksiin. Perusteluiksi uudelle yhteistyörakenteelle todettiin, että *"ongelmaksi on noussut mm. se, kuka tai mikä järjestö edustaa suomalaisia naisia kansainvälisillä foorumeilla"*. Tämän lisäksi yhteistyötä tarvittiin *"myös pohjoismaisissa suhteissa ja kehitysyhteistyössä sekä YK:n toiminnassa"*. Lisäksi hieman toiveikkaasti esitettiin, että

"tarvetta yhteistyöhön olisi myös sisäpolitiikassa, mm. työelämän uudistaminen". Johdtopäätöksensä oli, että *"ainakin kansainvälisissä kysymyksissä"* tarvitaan yhteistyötä.¹⁷

Valmisteluvaiheessa keskeinen yhteistyökakseli oli Demarinaisten pääsihteeri Marianne Laxén, Keskustanaisten toiminnanjohtaja Heta Tuominen ja Naisjärjestöjen Keskusliiton toiminnanjohtaja Leena Krohn. Valmistelukokouksiin osallistuivat myös esimerkiksi entinen ministeri Vappu Taipale (sd) sekä kansanedustajat Riitta Jouppila (kok), Riitta Myller (sd) ja Hannele Pokka (kesk). Krohn (s. 1936) oli toiminut muun muassa Lastentarhanopettajaliiton toiminnanjohtajana. Hän oli juuri aloittanut NJKL:n voimakkaan uudistamisen. Taipale (s. 1940) oli lastenpsykiatrian professori, joka oli ministeriyden lisäksi toiminut Demarinaisten puheenjohtajana ja Sosiaalihuollituksen (nyk. THL) johtajana.¹⁸

Pokka (s. 1952) oli oikeustieteen lisensiaatti, joka oli toiminut kansanedustajana jo kymmenisen vuotta. Myöhemmin hän väitteli ympäristöoikeuden tohtoriksi ja toimi oikeusministerinä sekä Lapin maaherrana. Jouppila (s. 1940) oli taustaltaan lääketieteen tohtori ja osastonylilääkäri, joka toimi kansanedustajana kolme kautta, ja muun muassa Kokoomuksen varapuheenjohtajana. Myller (s. 1956) oli yhteiskuntatieteiden maisteri ja toimittaja, joka teki myöhemmin pitkän uran Euroopan parlamentissa.¹⁹

Eräässä varhaisessa yhteistyösopimusluonnoksessa uuden järjestön nimeksi ehdotettiin Suomen naisneuvostoa. Se on kuitenkin yliviivattu, ja kirjoitettu päälle *"Naisjärjestöt yhteistyössä (Nytkis)"*. Valmistelukokouksille keksitty nimi jäi näin koko järjestön nimeksi.

¹⁵ Taite 40v, 63–68. Korppi-Tommola 2001, 161–163, 191–193. Nytkis 10v, 9–11. Mistä nimi Nytkis? Allekirjoittamaton muistio Nytkis 10-vuotishistoriikin valmisteluaineistossa. KA Nytkis ko 19. Muistinpanot 25.5.1988 pidetyistä naisjärjestöjen yhteistyökokouksesta. Kansan arkisto, Naisten demokraattinen toimintakeskus, ko 102. NJKL:oon kuului myös eri-porvarillisia naisjärjestöjä. ¹⁶ Kirje naisten maailmankokoukseen osallistuneille 22.12.1987. Kansan arkisto, Naisten demokraattinen toimintakeskus, ko 102. ¹⁷ Naisjärjestöjen yhteistyökokousten muistiot 25.5, 7.6. ja 21.6.1988. KA Nytkis ko 1. ¹⁸ Maria Lähteenmäki, Vappu Taipale. Kansallisbiografia, 2015. Korppi-Tommola 2001, 169–172. Päivi Ala-Risku, Sitkeä sosiaalianta. Ylioppilaslehti 20.3.2008. Naisjärjestöjen Keskusliiton Leena Krohn, joka on julkaissut myös nimellä Leena A. Krohn, on eri henkilö kuin kirjailija Leena Krohn. ¹⁹ Ville Hartikainen, Lapsuus edistysuskon tuhoamassa Kemijokivarressa teki Hannele Pokasta vaikuttajan: "En ole suhtautunut valtaan koskaan kovin tunteellisesti". HS.fi 23.5.2022. Jouppila, Riitta Maire Kaarina. Kokoomusbiografia. Porvarillisen työn arkiston verkkosivut. Riitta Myller. Eduskunnan verkkosivut.

LUKU 1: "NYT ON NAISTEN AIKA"

Kesäkuussa hyväksyttiin sopimusluonnos, jonka mukaan Nytkis toimisi rekisteröimättömänä yhteistyötoimikuntana, jonka toimintaa johtaisi naisjärjestöjen pääsihteeristä koostuva sihteeristö (hallitus).

Puheenjohtajuus kiertäisi vuosittain järjestöltä toiselle, ja yhteistyössä aloitteellinen Demarinaiset toimisi ensimmäisenä puheenjohtajajärjestönä. Päätökset pyrittäisiin tekemään yksimielisesti. Konsensusperiaatteella varmistettiin, että kaikki puoluepoliittiset naisjärjestöt saatiin mukaan. Nytkis toimi tässä muodossa vuoteen 2001, jolloin se rekisteröitiin yhdistykseksi ja sai oman keskus-toimiston työntekijöineen.²⁰

Nytkisin perustava kokous pidettiin 1.9.1988 Helsingin Hakaniemessä sijainneen Merihotellin kabinetissa. Kokouksen puheenjohtajana toimi Vappu Taipale, joka myös valittiin Nytkisin ensimmäiseksi puheenjohtajaksi. Perustamissopimuksen allekirjoittivat SMP:n, Keskustan, Kokoomuksen, Liberaalisen kansanpuolueen, Demokraattisen vaihtoehdon, SDP:n, Kristillisen liiton, SKDL:n ja RKP:n naisjärjestöt sekä Naisjärjestöjen Keskusliitto ja Naisasialiitto Unioni.²¹

Vappu Taipale perusteli perustamista tuoreeltaan lehtihaastattelussa – otsikolla "Nyt on naisten aika". Ensinnäkin naisten piirissä oli "herännyt valtava kiinnostus" ulkopoliittikaa kohtaan. Tähän kysyntään haluttiin vastata kansainvälistä yhteistyötä korostavalla naisverkostolla. Ensimmäisten tehtävien joukossa olisi myös naisnäkökulman saaminen huomioiduksi kehitysyhteistyössä. Naisia yhdistivät myös kokemukset sukupuolisyrijinnäs-

tä. *"Moni on kokenut sen tavattoman seksistisyyden joka politiikassa vallitsee",* Taipale totesi. Lisäksi hän koki vahvasti ajatuksen naisten välisestä solidaarisuudesta, joka perustui puolue- ja muut ideologiset rajat ylittävälle yhteiselle kokemukselle siitä, millaista arki oli naisnäkökulmasta: *"Minulla on hyvin syvä mielikuva siitä, että me naiset kannamme elämän virtaa. Meidän arkipäivä on niin vahva. Se on olemassa aikakausien ja vuosituhansien läpi, erilaisten yhteiskuntien läpi, vaikka olisi mikä tekninen ja avaruusyhteiskunta."*²²

Nytkisin alkuperäinen, löyhä yhteistyömuoto ilmentää hyvin suomalaisen kansalaisyhteiskunnan muutoksia 1980-luvulla. Verkostomainen toimikunta, jonka nimessä välteltiin joukkojärjestöistä muistuttavia "neuvoston" ja "liiton" tapaisia sanoja, sopiikin hyvin dynaamisena juppi- ja Koijärvi-aikana syntyneelle järjestölle. Ei kuitenkaan niin uutta, etteikö jotain vanhaakin. Uuden yhteistyömuodon ensimmäiseksi tehtäväksi tuli organisoida Neuvostonaisten komitean uuden puheenjohtajan Zoja Puhovan Suomen-vierailu. Se toteutui heti vuoden 1988 syyskuussa. Vierailuohjelmaan kuului myös tasavallan presidentti Mauno Koiviston tapaaminen suomalaisten naisjärjestöjen kanssa. Syksyn aikana Nytkis tapasi myös kulttuuriministeri Anna-Liisa Piiparin (myöh. Kasurinen) ja ulkoministeri Kalevi Sorsan. Ensinmainitun kanssa keskusteltiin naisjärjestöjen rahoituksesta. Sorsan kanssa keskusteltiin tarpeesta selvittää naisten aseman parempaa huomiointia kehitysyhteistyössä. Ulkoministeriö palkkasikin tähän selvityshenkilön vuoden 1989 lopulla.²³

²⁰ Naisjärjestöjen yhteistyökokousten muistiot 25.5., 7.6. ja 21.6.1988. Perustamissopimuksen luonnokset. KA Nytkis ko 1. Vuoden 2001 sääntömuutoksiin ja yhdistyksen rekisteröintiin liittyvät asiakirjat. KA Nytkis ko 19. ²¹ Perustavan kokouksen pöytäkirja ja perustamissopimus 1.9.1988. KA Nytkis ko 1. ²² Lena Björklund, Nyt on naisten aika. Tiedonantaja 18.9.1988. ²³ Naisjärjestöjen yhteistyökokousten muistiot 25.5., 7.6. ja 21.6.1988. KA Nytkis ko 1. Toimintakertomus 1989. Sihteeristön kokousmuistiot 15.II, 29.II ja 19.12.1988. KA Nytkis ko 2. Zoja Puhovan vierailua koskeva aineisto. KA Nytkis ko 5.

Baltiasta Pekingiin, kansainvälinen toiminta 1988–1995

Zoja Puhovan vierailun jälkeen suomalais-naiset tekivät vastavierailun Riikaan marraskuussa. Aiheena oli Neuvostoliiton ja Suomen naisten panos yhteiseurooppalaisen kodin rakentamisessa. Vierailun yhteydessä pitämässään puheessa Kokoomusnaisten Irja Parkkinen korosti rajat ylittävän eurooppalaisen yhteistyön merkitystä. Hän ei katsonut Euroopan jakaantuvan blokkirajojen mukaan, vaan korosti yhtenäisyyttä, ja totesi enteellisesti: *"Erlaisia suurvaltoja on syntynyt, ollut ja hävinnyt Euroopan kartalta."* Hän katsoi olevan *"kaikki mahdollisuudet saada yhteisestä Euroopastamme vielä enemmän irti, enemmän hyötyä ja iloa kaikille sen kansoille"*. Vierailun aikana Latviassa elettiin jo alkavan Neuvostoliitosta irtautumisen tunnelmissa, mikä näkyi vierailuohjelmassa muun muassa latvialaisten kansanlauluesitysten muodossa.²⁴

Baltia-yhteistyötä jatkettiin kutsumalla Latvian mikrobiologian instituutin johtaja Rita Kukaine vierailemaan Suomessa vuoden 1989 huhtikuussa. Vierailun myötä alettiin valmistella laajempaa Itämeren maiden naisten ympäristöseminaaria, joka järjestettiin Helsingissä vuoden 1990 toukokuussa. Seminaarissa oli noin 70 osanottajaa Neuvostoliitosta, Baltian maista, Itä-Saksasta ja Pohjoismaista, ja siellä hyväksyttiin Itämeren ympäristöolosuhteiden tuhoamisen lopettamista vaatinut julkilausuma.²⁵ Nytkisin tuolloinen puheenjohtaja Hannele Pokka piti seminaarissa puheen, jossa hän totesi selkeästi, että Itämeren pahin kuormitus johtui Neuvostoliiton ja sen satelliittimaiden kehnosta ympäristönsuojelun tasosta. Pokka arvioi Itämeren tilan vakavaksi:

TOTUUS ON, ETTÄ ITÄMERI TEKEE KUOLEMAA JA SYY ON MEIDÄN. – – KAUNIIT PUHEET JA SUOSITUKSET EIVÄT PELASTA ITÄMERTA. TARVITAAN TEKOJA, SANKTOITA, SOPI-MUSTEN VALVONTAA JA RAHAA TARVITTA-VIEN YMPÄRISTÖNSUOJELUINVESTOINTIEN TEKEMISEEN. – – AIKAA EI OLE PALJON, SILLÄ LUONTO EI ODOTA.²⁶

Ympäristökysymysten käsittely jatkui, kun Nytkis lähetti edustajia Rio de Janeirossa vuonna 1992 pidetyn YK:n ympäristökokouksen yhteydessä olleeseen kansalaisjärjestökokoukseen. Vuonna 1993 järjestettiin Kestävä kehitys naisten haasteena -seminaari, jonka avasi ympäristöministeri Sirpa Pietikäinen (kok).²⁷ Nytkis alkoi myös heti lähettää säännöllisesti edustajiaan YK:n naisten asema -toimikunnan kokouksiin. Ensimmäisinä osallistuivat Marianne Laxén ja kansandemokraattien Pia Hyötynen vuoden 1989 keväällä Wienissä pidettyyn kokoukseen. Matkaraportissaan he kuvailivat: *"Yleiskeskustelun tunnelma – – oli latteahko. Maat kehuivat puheenvuoroissaan itseään kilpaa niin, että sihteeristön raportit tuntuivat puheisiin verrattuina kummallisen synkiltä."* Lisäksi todettiin, että YK:n päätös lisätä naisten osuutta järjestön päättävissä elimissä ei ollut toteutunut.²⁸

Vielä vuosien 1988–1989 toiminnassa näkyi Neuvostoliiton suurvalta-aseman vaikutus Suomen suuntaan, kun yhteydet Neuvostonaisten komiteaan olivat prioriteettilistalla korkealla, ja esimerkiksi eräs Nytkisin sihteeristön kokous pidettiin²⁹ Neuvostoliiton kulttuurikeskuksessa Helsingissä.

²⁴ Irja Parkkinen, puhe Neuvostoliiton ja Suomen naisten panos yleiseurooppalaisen kodin rakentamiseen, 1988. Korppi-Tommola 2001, 185. ²⁵ Toimintakertomukset 1989 ja 1990. ²⁶ Hannele Pokka, puhe Itämeri-seminaarissa 4.6.1990. KA Nytkis ko 9. ²⁷ Toimintakertomus 1993. ²⁸ Pia Hyötynen & Marianne Laxén, Raportti YK:n naisten asema -toimikunnan kokouksesta keväällä 1989. KA Nytkis ko 8. ²⁹ Sihteeristön pöytäkirja 4.3.1989. KA Nytkis ko 5.

LUKU 1: "NYT ON NAISTEN AIKA"

Muutamaa vuotta myöhemmin yhteistyön luonne oli muuttunut: Nytkis järjesti Suomesta Baltiaan ja Venäjälle suuntautuvia kehitysyhteistyöhankkeita. Entisestä suurvallasta ja sen otteesta vapautuneista alueista oli tullut kehitysyhteistyön kohdemaita.

Yksi uudenlaisista yhteistyöhankkeista oli vaalityökoulutus, jossa käytiin venäläisten naisten kanssa läpi erilaisia kampanjointitapoja uuden Venäjän ensimmäisten, vuoden 1993 parlamenttivaalien alla. Useimmat vaaliliitot – varsinaisista puolueista ei voine puhua – olivat asettaneet varsin miehiset listat. Venäjän naisjärjestöt muodostivat oman listansa, ja pyrkivät siten parantamaan naisedustusta. Venäjän Naiset -lista oli yllätysmenestys: se sai 8 % äänistä ja 24 paikkaa parlamentin alahuoneeseen. Tämä oli yli kolmasosa kaikista alahuoneen naisedustajista (69). Nytkisläiset saattoivat tuntea olleensa pieneltä osin mukana edistämässä Venäjän demokraatiekehitystä. Vihreiden naisten Lea Krank kirjoitti hankkeen loppuraporttiin: *"Liikkeen oman arvion mukaan moni äänestäjä antoi äänensä heille jonkinlaisena 'pienimmän pahan vaihtoehtona'."*³⁰

Jugoslavian hajoamissotien raakuudet käyttivät monia 1990-luvun alkupuoliskolla. Naisiin kohdistui raiskauksia ja muuta väkivaltaa. Nytkis esitti vuoden 1992 joulukuussa vetoomuksen Jugoslavian naisiin kohdistuvan väkivallan lopettamiseksi.³¹ Kansainvälinen verkosto valmisti Jugoslavia-mielenilmauksia alkuvuodesta 1993. Myös Nytkisiä pyydettiin osallistumaan kansainväliseen *"soihtukulkueeseen"*, mutta massatapahutuman onnistumiseen suhtauduttiin epäilevästi: *"Todettiin yhteisesti, etteivät suomalaiset naiset ole halukkaita marssimaan minkään asian puolesta. Päätettiin ehdottaa, että marssin sijasta järjestettäisiin kokous Esplanadipuistossa, – –."*

NYTKISin järjestämä Kansainvälisen naistenpäivän tapahtuma Esplanadin puistossa vuonna 1991.

Kuvas: Nytkis.

Tapahtumaan osallistui kuitenkin lopulta parisensataa henkeä, ja se huomioitiin myös mediassa.³²

Kansainvälisessä toiminnassa 1990-luvun alkupuoliskon suurimmat ponnistukset olivat vuonna 1994 pidetty pohjoismainen naisfoorumi Turussa, ja osallistuminen vuonna 1995 Pekingissä pidettyyn YK:n IV naisten maailmankonferenssiin ja sen yhteydessä Hainroussa pidettyyn kansalaisjärjestöfoorumiin. Pekingin konferenssi oli YK:n naisten vuosikymmenestä lähteneen prosessin huipentuma, jossa naisten oikeudet tunnustettiin laajasti osaksi ihmisoikeuksia. Turun foorumi oli osa Pohjoismaiden valmistautumista Pekingin maailmankonferenssia varten. Noin 15 000 naista pääasiassa Pohjoismaista, *"ruohonjuuritason aktivisteista ministereihin"*, kokoontui seminaarien ja kulttuuriesitysten merkeissä. Kyseessä oli *"vuoden 1994 nais-toiminnan ehdoton huippu"*, muisteli myöhemmin Naisasiالیونون Merja Helle, joka toimi tuona vuonna Nytkisin puheenjohtajana.³³

³⁰ Lea Krank, Naisten vaalityökoulutus yhteistyössä Venäjän Naisliiton kanssa 1993. Liite sihteeristön pöytäkirjaan 28.4.1994. KA Nytkis ko 2. ³¹ Toimintakertomus 1992. ³² Muisto 4.2.1993, soihutukulkue Jugoslavian väkivaltaa vastaan. KA Nytkis ko 18. Toimintakertomus 1993. ³³ Nytkis 10v, 37–39.

LUKU 1: "NYT ON NAISTEN AIKA"

Peking-vuoden puheenjohtajana toimi Svenska Kvinnoförbundetin Laura Finne-Elonen, joka osallistui vilkkaasti kokousta ympäröineeseen mediakeskusteluun. Ennen kokousta hän valitteli Helsingin Sanomien mielipidepalstalla, että tulevan naisten maailmankonferenssin päätösasiakirjan luonnoksesta ei ollut käyty juurikaan keskustelua Suomessa. Kansainvälisesti Pekingin tavoitteista oli käyty tiivistä keskustelua jo YK:n naisten asema -toimikunnan istunnon yhteydessä maaliskuussa New Yorkissa. Luonnoksen ristiriitoja herättäneet tekstit oli merkitty hakasulkuihin, ja Finne-Elosen mukaan "miltei 40 prosenttia kaikesta tekstistä" oli hakasuluisia. Yhteisymmärrystä ei ollut löytynyt esimerkiksi pakko- ja lapsiavioliittojen ehkäisemisestä, tyttöjen sukupuolielinten silpomisesta ja yhtäläisistä koulutusmahdollisuuksista, raskauden ehkäisystä, sukupuolikasvatuksesta, eikä aborteista. Tausalla oli katolilaisten ja islamilaisien maiden yhteenliittymä, jonka vuoksi hakasulkeita alettiin joissain piireissä kutsua "pyhiksi hakasulkeiksi" (holy brackets). Finne-Elonen arvioi tilanteen mahdollisuuksia ja uhkia:

PEKINGIN KOKOUKSEN TOIVOISI OLEVAN KÄÄNNEKOHDAN PAREMPAAN. ERIMIELISYYDET SOPIMUSPYKÄLIEN TEKSTEISTÄ KUITENKIN OSOITTAVAT, ETTÄ VANHOILLISET PATRIARKAALISET VOIMAT TULEVAT PEKINGISSÄ TEKEMÄÄN KAIKKENSA LIBERAALISEN KEHITYKSEN JARRUTTAMISEKSI TAI JOPA HUONONNUSTEN AIKAANSAAMISEKSI.³⁴

Kokouksen alla Kiinan ihmisoikeustilanne nousi puheenaiheeksi, kun esimerkiksi Amnesty julkaisi sitä käsittelevän raportin kesäkuussa. Ainakin Ruotsissa ja Suomessa esitettiin lisäksi tv-dokumentti, jossa kerrottiin naisiin kohdistuvista ihmisoikeusloukkauksista Kiinassa. Reaktiona monet ruotsalaiset naisjärjestöt ilmoittivat boikotoivansa konferenssia. Nytkis ei kuitenkaan innostunut boikotista, kuten Finne-Elonen kommentoi haastattelussa: "Konferenssissa käsitellään naisia koskevia asioita ja on ehdottoman tärkeää, että pohjoismaiset naiset, joiden maissa on pitkät perinteet tasa-arvolla, ovat mukana päättämässä asiakirjasta." Myös Helvi Sipilä otti kantaa boikotteja vastaan.³⁵

Jonkin verran ongelmia oli myös kokouksen järjestelyissä, kuten maiden virallisten delegaatioiden ulkopuolisten kansalaisjärjestöjen edustajien kohtelu. Naisjärjestöjen Keskusliiton Leena Ruusuvuori kirjoitti myöhemmin matkaraportissaan:

KANSALAIJÄRJESTÖT MUODOSTIVAT KIINALAISTEN JÄRJESTÄJIEN MIELESTÄ EPÄMÄÄRÄISEN HALLITUKSIA VASTUSTAVAN RADIKAALIN PORUKAN, – JOTA KANSALAISTEN OLISI SYYTÄ HIEMAN VAROA. – USEAT RYHMÄT ÄRSYNTYIVÄT LIIALISESTA SEURANNASTA JA TURVATARKASTUKSISTA JA ALUNPERIN ILMOITETUISTA MIELENOSIOTUSRAJOITUKSISTA.³⁶

³⁴ Laura Finne-Elonen, Pekingin kokous ristiriidoissa. HS 22.7.1995. Laura Finne-Elonen, Försämrans kvinnomas ställning i Peking? Hufvudstadsbladet 7.8.1995. Leena Ruusuvuori, matkaraportti YK:n IV naisten maailmankonferenssista ja kansalaisjärjestöoormista 22.11.1995. KA Nytkis ko 9. Holy brackets –maininta: Morgan 1996, 80. ³⁵ Tiina Ruotsala, Nytkisiin Laura Finne-Elonen: Omaunto ei salli jäädä Pekingistä. Keski-Pohjanmaa 22.7.1995. Helvi Sipilä, Poisjäädä naiskokouksesta olisi virhe. HS 7.7.1995. ³⁶ Leena Ruusuvuori, matkaraportti YK:n IV naisten maailmankonferenssista ja kansalaisjärjestöoormista 22.11.1995. KA Nytkis ko 9. Korppi-Tommola 2021, 41. Ulla-Maija Paavilainen, Leena Ruusuvuori: 'Kun vastustin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, minua uhkailtiin'. ET-lehti 18.12.2016.

LUKU 1: "NYT ON NAISTEN AIKA"

Monista kiistoista huolimatta loppuasikirjaan saattoi olla tyytyväinen. Laura Finne-Elonen vertasi julkisuudessa suomalaisten kokoussaavutuksia edellisenä keväänä voitettuun miesten jääkiekon maailmanmestaruuteen. Suomalaisten neuvottelijoiden ammattitaito ja avoimuus noteerattiin kansainvälisestikin. Moni osallistuja koki, että vuoden alussa voimaan astunut EU-jäsenyys toi Suomelle lisää painoarvoa neuvotteluissa. Kansanedustaja ja Nytkisin vuoden 1992 puheenjohtaja Kaarina Dromberg (kok) arvioi: *"Nyt kun Suomi on EU-maa, meidän arvostuksemme nousi. Monet EU:hun kuulumattomat maat ottivat meihin yhteyttä ja pyrkivät vaikuttamaan meidän kauttamme."* Suomen delegaation tähtenä oli YK-veteraani Helvi Sipilä, jonka tunnettuus kokouspiireissä veti vertoja lähinnä Pakistanin naispääministeri Benazir Bhuttolle ja Yhdysvaltain presidentin puoliso Hillary Clintonille.³⁷

Laura Finne-Elosen mukaan Suomen ei lopulta *"tarvinnut tinkiä keskeisistä tavoitteistaan, jotka koskivat ihmisoikeuksia, seksuaalioikeuksia ja lisääntymisterveyttä"*. Leena Ruusuvuori tosin huomautti, että usea maa jätti varauksia useisiin loppuasikirjan kohtiin. Ruusuvuoren mielestä asiakirja jätti paljon tulkinnanvaraa, ja sen käytännön toimeenpanosta saattaisi seurata hyvinkin erilaisia lopputuloksia.³⁸

Molempien voinee sanoa olleen oikeassa. Yhtäältä Pekingin toimintaohjelma oli aikanaan edistyksellinen ja perusteellinen, 130-sivuinen naisten ja tyttöjen oikeuksien kokoelma, joka on myös kestänyt aikaa. *"Ennen vain radikaalifeministien käyttämä*

puhetapa on tullut osaksi valtaviertapoliitikkää", kuului eräs aikalaisarvio. Myös käsitys siitä, mikä on radikaalia, lienee sittemmin muuttunut: tuolloin se oli *"sorrin"* ja *"vallan"* kaltaisten käsitteiden käyttö laimeampien *"syrjinnän"* ja *"tasa-arvon"* sijaan. Myös seksuaalivähemmistöjen oikeuksien ajaminen koettiin vielä melko radikaaliksi. Toisaalta toimintaohjelma on kestänyt aikaa osittain siksi, ettei osa sen tavoitteista ole edelleenkaan toteutunut. Uutta vastaavaa naisten maailmankonferenssia ei ole sittemmin YK:n puitteissa järjestetty. Osa tasa-arvojärjestöistä ei sellaista haluaisikaan, koska Pekingin asiakirjan uudelleen käsittelyn pelätään johtavan helposti sen tavoitteiden heikentämiseen. Pekingin ohjelman toimeenpanoa on kuitenkin seurattu noin viiden vuoden välein pidetyissä seurantakokouksissa.³⁹

Pekingin konferenssi siivitti suomalaiset naisjärjestöt menestyksekkäästi julkisuuteen. Lehtijuttuja, joissa Nytkis mainittiin, kertyi mediaseurannan mukaan vuoden jälkimmäisen puoliskon aikana peräti 262 kappaletta. Konferenssin aikana harjoitettiin myös monenlaista muuta vaikuttamista. Suomalaiset naiset esimerkiksi tapasivat Turkin naisdelegaation, joka pyysi tukea maan EU-jäsenyyden edistämiseksi. Suomalaiset kuitenkin ilmoittivat, että *"Turkissa tapahtuvat ihmisoikeusloukkaukset ja kurdikysymys muodostavat hyvin suuren kynnyksen EU:n jäsenyydelle"*. Suomalaiset myös vetosivat turkkilaisiin kurdikansanedustaja Leyla Zanan vapauttamiseksi vankilasta. Vetoomus ei saanut vastakaikua:

³⁷ Riitta Viialainen, Intoa puhkava Suomen valtuuskunta Pekingin saavutuksista: Se oli kuin lätäkän MM. Kansan Uutiset 20.9.1995. Pieni Suomi karjui Kiinassa maailman naisten puolesta. Kokous lisäsi uskoa Suomen vaikutusmahdollisuuksiin. Keski-Uusimaa 24.9.1995. ³⁸ Nytkis 10v, 45. Leena Ruusuvuori, matkaraportti YK:n IV naisten maailmankonferenssista ja kansalaisjärjestöfoorumista 22.11.1995. KA Nytkis ko 9. ³⁹ ToNE 40v, 67–68. Pekingin julistus ja toimintaohjelma. Ulkoministeriö, 1995. Tomi Kihanan, 20 vuotta Pekingistä – mihin suuntaan seuraavaksi? Maailma.net 2.3.2015. World Conferences on Women. UN Womenin verkkosivut. Morgan 1996, 79. Women's Studies Quarterly –tiedejulkaisun erikoisnumero 24:1/2 (1996).

LUKU 1: "NYT ON NAISTEN AIKA"

TURKIN VALTUUSKUNTA TOTESI, ETTÄ KURDIT OVAT TERRORISTEJA JA HEIDÄN PUHEESTAAN YMMÄRSIMME, ETTÄ TERRORISTIT EIVÄT KUULU IHMISOIKEUSSOPIMUKSIEN PIIRIIN. TAPAAMINEN LOPPUI HYÖDYTTÖMÄÄN JUUPAS-EIPÄS KESKUSTELUUN.⁴⁰

täväksi tuli välittää tietoa kansainvälisistä asioista, koordinoita järjestämisvastuita, ja toteuttaa sellaista toimintaa, jota kaikki jäsenjärjestöt saattoivat kannattaa ja tukea. Nämä koskivat erityisesti maailmanlaajuisia naisten oikeuksia ja muita ihmisoikeuskysymyksiä sekä ympäristönsuojelua Itämeren alueella.

Nytkisin ensimmäisten vuosien kansainvälinen toiminta oli suoraa jatkoa jäsenjärjestöjen aiempien kansainvälisten suhteiden pohjalta. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjä ei kuitenkaan noussut enää samalla tavalla keskeiseen asemaan Suomen naisjärjestöjen kansainvälisissä suhteissa. YK-tehtävien ohella pääsuunta kääntyi kohti Baltiaa, joskin tämä näkyi paremmin vasta hieman myöhempinä vuosina. Nytkisin teh-

NYTKIS järjesti vuonna 2023 verkostoitumistilaisuuden uusille naiskansanedustajille ja sidosryhmille. Kuva: Satu Malli.

⁴⁰ Nytkis 10v, 46. Toimintakertomus 1995.

Luku 2:

"HOIVAKRIISIN OIRE"

Naisten poliittinen edustus ja median seksismi

Vappu Taipale kuvaa 1980- ja 1990-lukujen vaihteen kotimaista tasa-arvotilannetta Nytkisin 10-vuotishistoriikissa seuraavasti: *"Työelämän ja perheen suuret ongelmat olivat edelleen ratkaisematta. Päivähoidon kurjuus ei ollut vielä kokonaan hallinnassa. Naisten poliittinen näkyvyys kaipasi kohennusta."*⁴¹ Nytkisin kotimaantoiminta keskittyikin 1990-luvulla pitkälti työelämän ja sosiaalipolitiikan sekä naisten yhteiskunnallisen edustuksen parantamisen ympärille.

Molemmat aihepiirit yhdistyivät vuoden 1990 alussa hieman odottamattomalla tavalla. Joukko miespuolisia työmarkkinavaikuttajia lähetti Marianne Laxénille kortin, johon oli kuvattuna piirretty alaston naishahmo laskeutumassa kohti erektiössä olevia peniksiä rintaliivejä laskuvarjona käyttäen. Kortissa oli myös teksti *Vive les hommes eli "eläköön miehet"*. Laxén toi kortin julkisuuteen, mikä aiheutti laajan tasa-arvokeskustelun. Nytkisin puheenjohtajana tuolloin toiminut Hannele Pokka arvioi myöhemmin, että kortti *"nosti esille naisten syviä tunteja eriarvoisuudesta työpaikalla, palkkauksessa, puutteista lasten päivähoidon järjestämisessä ja kaikissa niissä arjen yksityiskohdissa, joista koostuu suomalaisten naisten elämä"*.⁴²

Kortin allekirjoittajista kaksi oli töissä julkiseudellisessa organisaatiossa: valtakunnan-sovittelija Jorma Reini ja Erorahaston johtaja Jarmo Tammenmaa. Tämä teki mahdolliseksi vaatia työministeri Matti Puhakalta (sd) heidän erottamistaan. Heta Tuominen organisoi adressia, johon saatiin viitisen tuhatta allekirjoittajaa, ja joka luovutettiin ministerille kireissä tunnelmissa. Puhakka halusi lähinnä lopettaa keskustelun lyhyeen, ja piti kortin tuomista julkisuuteen vastuuttomana. Erottamisvaatimukseen hän ei suostunut. Nytkisin toimintakertomuksessa arvioitiin *"työmarkkinajohtajien aseenteillaan naista kohtaan todistavan, etteivät he pysty työelämään luomaan tasa-arvoa"*. Kortin julkaisun aikana oli meneillään naisvaltaisen pankkialan lakko, jota Reini yritti sovittaa. Kortti tuntui monen mielestä osoittavan, että miespuoliset työmarkkinajohtajat eivät edes tosissaan yrittäneet kuroa palkkaeroja umpeen.⁴³

Vain muutama päivä adressin luovuttamisen jälkeen vietettiin Nytkisin järjestämä Naistenpäivän pääjuhlaa Ostrobotnialla Helsingissä 150 osanottajan voimin. Hannele Pokan pitämästä puheesta välittyi ärtymys korttikohun myötä käydyn julkisen keskustelun sävyyn:

⁴¹ Nytkis 10v, 16. ⁴² Nytkis 10v, 21–23. Holli & Wartiovaara 1991, 2–13. ⁴³ Kikkeli-kortti-aineisto Nytkisin arkistossa. KA Nytkis ko 14. Toimintakertomus 1990. Holli & Wartiovaara 1991, 2–13.

YHTEISKUNNALLINEN VALTA, TALOUDELLINEN VALTA JA TYÖMARKKINAJÄRJESTÖJEN VALTA ON KESKITTYNYT PIENELLE MIESJOUKOLLE. – – VÄHÄLLÄKIN MIELIKUVITUKSELLA NÄKEE TÄMÄN HERRAPIIRIN TOISILLEN ATAMAN TUEN, NOSTAMISEN URALLA ETENEMISEEN, VIRHEIDEN JA EREHDYSTEN KÄTKEMISEN JA NIIDEN TAVALLISILLA IHMISSILLÄ MAKSATTAMISEN. – – JOS PUOLUEET JA TYÖMARKKINAJÄRJESTÖT EIVÄT MUUTU, ON NE KAIKKIEN IHMISTEN YHTEISEKSI HYVÄKSI PAKOTETTAVA SIIRTYMÄÄN NYKYAIKAAN.⁴⁴

Vuosikymmenen vaihteessa tiivistynyt tasa-arvokeskustelu tuotti myös poliittista tulosta. Naisjärjestöt kampanjoivat vuoden 1991 eduskuntavaaleissa "101 naista eduskuntaan" -teemalla, ja tuolloin valittiinkin siihenastinen ennätysmäärä naiskansanedustajia, 77. Lisäystä aiempaan oli 14, mikä on edelleen kaikkien aikojen suurin naisedustajien lukumäärän kasvu yksittäisissä eduskuntavaaleissa. Eduskuntavaalien jälkimainingeissa perustettiin myös eduskunnan naiskansanedustajien verkosto osaltaan Nytkisin aloitteesta.⁴⁵ Saavutuksen merkitys ei toisin avautunut kaikille. Helsingin Sanomat julkaisi toimittaja Mattiesko Hytösen kolumnin "Arkadianmäen prinsessat", jossa arvioitiin eduskunnan 20 kauneinta naisedustajaa. "Rotusääret, jotka liian harvoin esillä", kuului esimerkiksi eräs luonnehdinnoista. Nytkis kanteli kolumnista Julkisen sanan neuvostoon, joka ei kuitenkaan arvioinut kirjoituksen rikkoneen "hyvää lehtimiestäpää" – kuten asia tuolloin ilmaistiin.⁴⁶

Naisten vaalimenestys innoitti jatkamaan samalla teemalla vuoden 1992 kuntavaa-

leissa. Tuolloin naisia oli 27 % kunnanvaltuutetuista ja 23 % kunnanhallituksen jäsenistä, sekä 9 % valtuustojen ja 6 % kunnanhallitusten puheenjohtajista. Vaalien myötä naispuolisten kunnanvaltuutettujen määrä nousi 30 %:iin, sekä valtuustojen puheenjohtajien määrä 15 %:iin ja kunnanhallitusten puheenjohtajien 10 %:iin.⁴⁷ Vuoden 1995 eduskuntavaalien yhteydessä jatkettiin pyrkimystä naiskansanedustajien määrän kasvattamiseen. Tällä kertaa tuli kuitenkin tappio, sillä naisedustajien määrä laski kymmenellä. Edellisen vuoden presidentinvaali, jossa Elisabeth Rehn (rkp) oli noussut vaalin toiselle kierrokselle, sekä Tarja Halosen (sd) nimitäminen ensimmäiseksi naispuoliseksi ulkoministeriksi eduskuntavaalien jälkeen tasoitivat kuitenkin mielialoja. Naisedustus tuntui etenevän tavalla tai toisella.⁴⁸

Naisten tasa-arvoinen edustus julkisissa toimielimissä eteni myös lainsäädännön kautta. Vuoden 1987 tasa-arvolaisissa oli periaatteessa säädetty, että kummankin sukupuolen edustus tuli huomioida muissa kuin suoraan vaaileilla valituissa julkisissa toimielimissä. Laintulkinta muodostui kuitenkin varsin kirjaimelliseksi. Vuonna 1990 Nytkisin kokouspöytäkirjaan merkittiin:

TODETTIIN, ETTÄ KHO [KORKEIN HALLINTO-OIKEUS] OLI TODENNUT PÄÄTÖKSESSÄÄN TASA-ARVOON KUNNALLISESSA ELIMESSÄ RIITTÄVÄN, JOS TOISTA SUKUPUOLTA ON YKSI. PÄÄTETTIIN KÄÄNTYÄ AO. MINISTERIN PUOLEEN, JOTTA LAKI YKSISELITTEESTI ILMAISISI TASA-ARVON TARKOITAVAN 40-60 %OSUUTTA KUMPAKIN SUKUPUOLTA.⁴⁹

⁴⁴ Hannele Pakka, Kansainvälisen naistenpäivän puhe 1990. KA Nytkis ko 18. Toimintakertomus 1990. ⁴⁵ Sihteeristön pöytäkirjat 3.4. & 6.6.1991. KA Nytkis ko 2. Lehdistötiedote 11.4.1991 (toimikunnan pöytäkirjan liite). KA Nytkis ko 1. Korppi-Tommola 2001, 187–188. Liite Naisten äänioikeus 110 vuotta -tietopakettiin. Eduskunnan kirjasto 5.7.2019. Huttunen 2012, 167–170. ⁴⁶ Nytkis 10v, 24–26. Toimintakertomus 1991. Sihteeristön pöytäkirjat 24.3. ja 3.4.1991. KA Nytkis ko 2. Mattiesko Hytönen, Arkadianmäen prinsessat. HS 24.3.1991. ⁴⁷ Naiskunta vaaileihin, liitteet. Nytkis 10v, 29. ⁴⁸ Nytkis 10v, 42–43. Tuja Leppämäki, puhe 101 naista eduskuntaan –seminaarissa 12.11.1995. KA Nytkis ko 14. Kannanotto Puolet valtuustopaikoista naisille. Liite sihteeristön pöytäkirjaan 21.9.1992. KA Nytkis ko 2. ⁴⁹ Toimikunnan kokouksen pöytäkirja 12.2.1990. KA Nytkis ko 1.

LUKU 2: "HOIVAKRIISIN OIRE"

Tasa-arvolaisissa havaittiin muitakin muutostarpeita, ja lain uudistamistyö alkoi pian. Nytkisin sihteeristö keskusteli aiheesta vuoden 1992 helmikuussa, ja katsoi järjestön tehtäväksi valvoa, että tasa-arvolain muuttamisessa "todella tapahtuu konkreettisia toimenpiteitä". Muutoshankkeessa oli kyse paljosta muustakin kuin edustuksesta toimielimissä, esimerkiksi raskauteen ja vanhemmuuteen perustuvan syrjinnän kieltämisestä. Lainmuutosta koskeneessa Nytkisin lausunnossa vaadittiin:

NYTKIS KATSOO MYÖS, ETTÄ TASA-ARVOLAIN UUDISTAMINEN ON TOTEUTETTAVA TOIMIKUNNAN ESITTÄMÄSSÄ MUODOSSA NIIN, ETTÄ SYRJINTÄ RASKAUDEN JA VANHEMMUUDEN PERUSTEELLA KIELLETÄÄN MYÖS TYÖHÖNOTOSSA JA PALVELUSSUHTEEKSTON JA JATKUMISEN MÄÄRITTELYSSÄ. – – NYTKIS YHTYY TOIMIKUNNAN EHDOTUKSEEN RASKAUTEEN PERUSTUVAN SYRJINNÄN KIELLON JA VÄLILLISEN SYRJINNÄN KIELLON TOTEUTTAMISESTA TASA-ARVOLAISSA TOIMIKUNNAN ESITTÄMÄSSÄ MUODOSSA.⁵⁰

Raskauteen ja vanhemmuuteen perustuvan syrjinnän kieltäminen säädettiin lakiin vuonna 1992. Myös tavoite vähintään 40 %:n edustuksesta eri sukupuolille julkisissa toimielimissä hyväksyttiin lopulta vuonna 1994. Muutos ei sisällynyt alkuperäiseen hallituksen esitykseen, vaan lisättiin siihen vasta eduskunnan valiokuntakäsittelyssä.⁵¹ Näin tuskin olisi tapahtunut ilman naisjärjestöjen aktiivista yhteistyötä. Nytkisin 10-vuotishistoriikissa todettiin:

KAIKKIIEN NYTKIS-JÄSENJÄRJESTÖJEN PYRKIMYKSENÄ ON NAISTEN OSUUDEN LISÄÄMINEN YHTEISKUNNALLISESSA PÄÄTÖKSENTEOSSA. HALUTAAN, ETTÄ NAISTEN LUKUMÄÄRÄ EDUSKUNNASSA, HALLITUKSESSA, KUNNALLISESSA PÄÄTÖKSENTEOSSA SEKÄ ERILAISISSA KOMITEOISSA JA TYÖRYHMISSÄ KASVAA.⁵²

Näissä tavoitteissa on selkeästi edetty, joskin ehkä hitaahkosti. Vaikka vanha tavoite – "101 naista eduskuntaan" – on vielä täyttämättä, vuoden 2019 vaaleissa päästiin jo lähelle, kun naiskansanedustajien määrä nousi uuteen ennätykseen, 94:ään. Vuoden 2021 kunta-vaaleissa naisvaltuutettujen määrä ylitti ensimmäistä kertaa 40 %:n rajan.⁵³

Julkisten toimielinten edustuksen lisäksi Nytkisiä kiinnosti naisten näkyvyys mediassa ja naisedustus erityisesti Yleisradion johtopaikoilla. Vuoden 1990 kikkelikorttiuutisointi sekä vuoden 1991 eduskuntavaalien uutisointi olivat jättäneet naisnäkökulmasta toivomisen varaa. Eduskuntavaalien alla Yle oli esittänyt eduskunnan toimintaa käsitelleen tietoiskun, jossa ei esiintynyt yhtään naiskansanedustajaa. Nytkis pyysi tasa-arvovaltuutettu Pirkko Mäkiselältä kannanottoa, ja tämä totesikin, että ohjelma antoi "käsityksen hyvin kaavamaisestä miesten ja naisten välisestä roolijaosta".⁵⁴

Nytkisin kokouksessa vuoden 1992 joulukuussa oli paikalla toimittajia keskustelemassa naisten näkymisestä mediassa:

⁵⁰ Nytkisin lausunto tasa-arvolain muutos ehdotuksesta, 1992. KA Nytkis ko 18. ⁵¹ Nytkis 10v, 32. HE 90/1994 vp. TyVM 10/1994 vp. ⁵² Nytkis 10v, 12. ⁵³ Liite Naisten äänioikeus 110 vuotta -tietopakettiin. Eduskunnan kirjasto 5.7.2019. Kunnallisvaalit 2021 Ehdokkaiden ja valittujen tausta-analyysi. Tilastokeskus, 24.6.2021. ⁵⁴ Nytkis 10v, 25.

ALUSTUSTEN POHJALTA KÄYTIIN VILKAS Keskustelu, jossa tuotiin mm. esiin naisjärjestöjen tuen tarpeellisuus naisoimittajille ja yhteistyön kehittäminen. Keskustelussa oli myös naisjärjestöjen toimenpiteet ja mahdollinen painostus yle:n suuntaan. Yleisesti ottaen naisten näkymisen tehostamista tiedotusvälineissä pidettiin tärkeänä asiana tasa-arvon edistämiseksi ja siksi sen tulee olla edelleenkin keskeisellä sijalla Nytkiisen toiminnassa.⁵⁵

Vuoden 1993 kesällä Nytkis luovutti Ylen johdolle kirjelmän, jossa vaadittiin naisedustuksen parantamista päätöksenteossa ja ohjelmasisällöissä. Ylen johtajistossa ei ollut yhtään naista ja päällikkötasollakin vain harvoja, ja uutis- ja ajankohtaisohjelmissa naisia näkyi vähän. Kirjelmässä huomautettiin erityisesti, että "ohjelmissa, joissa on tarkasteltu maamme tulevaisuutta ja esimerkiksi Euroopan integraatiota, naisia on ollut tuskin lainkaan mukana".⁵⁶ Vielä seuraavan vuoden alussa Nytkis älähti siitä, että media-tietojen mukaan Ylen uuteen hallitukseen ei olisi edelleenkaan ollut tulossa yhtään naista. Vetoimuksella ei heti ollut vaikutusta, sillä seuraavakin Ylen hallitus koostui ainoastaan miehistä.⁵⁷ Piakkoin tilanne kuitenkin parani: vuonna 1995 Ylen hallituksessa oli nainen henkilöstön edustajana, ja vuoden 1996 hallituksessa lisäksi yhtenä toimialajohtajista. On sen sijaan vaikea sanoa, kasvoiko naisten näkyvyys ajankohtaisohjelmissa. Viesti siinänsä vastaanotettiin ja ymmärrettiin Yles-

sä, joka palkkasi jo vuonna 1992 tasa-arvo-työntekijän.⁵⁸ Keskustelu aihepiiristä näyttää laantuneen 1990-luvun jälkipuoliskolla ainakin Nytkisin piirissä.

Työmarkkinat ja sosiaalipolitiikka

Nytkisin sosiaalipoliittisia kiinnostuksenkohteita värittivät 1990-luvun alussa EU-jäsenyysneuvottelut ja lama. EU-jäsenyyden kohdalla oltiin huolissaan siitä, huomioitiinko EU:ssa riittävästi pohjoismaisen hyvinvointimallin ominaispiirteet. Tuolloinhan Pohjoismaista vain Tanska oli silloisen EY:n jäsen, kun taas Suomi, Ruotsi ja Norja olivat EFTA-maita ja vasta neuvottelivat EU:ksi muuttumassa olleen organisaation jäsenyydestä. Nytkis otti osaa keskusteluun muun muassa järjestämällä jo vuonna 1989 Euroopan integraatiota käsitelleen seminaarin, jossa Vappu Taipale pohti sosiaalipolitiikan roolia EY:ssä:

PONTTA SOSIAALISEN ULOTTUVUUDEN KÄSITTELYLLE ON ANTANUT MERKITTÄVÄ ETENEMINEN YHTEISMARKKINATAVOITTEISSA, TOISAALTA ONGELMALISEKSI OSOITTAUTUNUT TYÖTTÖMYYSILANNE, - - - PERUSFILOSOFIALTAAN EFTA-MAAT EDUSTAVAT KOVIN TOISENLAISTA SOSIAALISTA NÄKEMYSTÄ KUIN SUURIN OSA EUROOPAN YHTEISÖN MAISTA, JOTKA POHJOISMAISESTA NÄKÖKULMASTA HARJOITAVAT VAIN MARGINAALISTA SOSIAALIPOLITIikkaa.⁵⁹

⁵⁵ Toimikunnan pöytäkirja 2.12.1992. KA Nytkis ko 1. ⁵⁶ Toimintakertomus 1993. Vellamo Vehkakoski, Nytkis vaatii naisia Ylen ohjelmiin ja päällikkövirkoihin. HS 10.6.1993. ⁵⁷ Nytkis Yleisradion hallintoneuvoston puheenjohtaja Seppo Niemelälle 4.11.1994. Liite sihteeristön pöytäkirjaan 19.11.1994. KA Nytkis ko 2. Yleisradion vuosikertomus 1994, 48. ⁵⁸ Tasa-arvoa Ylessä -esite. Liite toimikunnan pöytäkirjaan 2.12.1992. KA Nytkis ko 1. Nytkiisen arkisto. ⁵⁹ Vappu Taipale, Euroopan yhteisön sosiaalinen ulottuvuus laajenee, 1989. KA Nytkis ko 18. Aalto & Holli 2007.

LUKU 2: "HOIVAKRIISIN OIRE"

Nytkisin ensimmäinen kotimaanpoliittinen linjanveto oli tavoite naisten ja miesten välisten palkkaerojen vähentämisestä. Vaatimuksena oli *"sama palkka samanarvoisesta työstä, johon sisältyy työn arviointimenetelmien kehittäminen sekä mm. palkkatilastojen saaminen julkiseksi"*. Tavoite katsottiin tärkeäksi myös sosiaali- ja terveydenhuollon työvoiman saatavuuden turvaamisen kannalta. Vappu Taipale ennusti hoiva-alan työvoimapulaa jo vuonna 1988, jolloin hän totesi haastattelussa: *"Minua pelottaa ensimmäiset merkit siitä, että sosiaali- ja terveydenhoidon oppilaitoksiin jää muutama tyhjä paikka. Se on ensimmäinen merkki siitä, että naiset alkavat sanoa ei: ei noilla ehdoilla!"*⁶⁰

Samasta asiasta oli huolissaan Nytkisin vuoden 1990 puheenjohtaja Hannele Pokka, joka tuolloin lausui eräässä puheessaan:

HYVINVOINTIVALTION HOIVA ON NAISTYÖTÄ.

**-- TÄSTÄ SEURAA, ETTÄ HOIVAA ANNETAAN
NAISEHDON, NAISPALKOIN JA ALIARVOS-
TETTUNA. HALPA HOIVATYÖ ON MAHDOL-
LISTANUT HYVINVOINTIVALTION LAAJENE-
MISEN. HOIVAKRIISIN OIRE ON, KUN NAISET
PROTESTOIVAT NAISTYÖN EHTOJA VASTAAN.
-- ILMAN SATSAUSTA SOSIAALI- JA TERVE-
YDENHUOLLON VIRKIOIHIN JA PALKKIOIHIN EN
USKO MEIDÄN SELVIÄVÄN.**⁶¹

Tavoitteen edistämiseksi Nytkisiin perustettiin Naisten sosiaaliturva 1990-luvulla -työryhmä, jonka jäsenistö oli varsin arvovaltaista, joskin lähinnä demarivetoista. Työryhmän toimintaan osallistuivat Vappu Taipaleen ohella muiden muassa tuolloinen Demarinaisten pääsihteeri ja Helsingin kaupunginvaltuutettu Tuula Haatainen ja Helsingin sosiaaliviraston kehittämisjohtaja Aulikki Kananoja (sd). Tasavallan presidentti myönsi Kananojalle vuonna 2012 ylisosiaalivoksen arvonimen. Lisäksi mukana oli entinen SKDL:n kansanedustaja ja tuolloinen Helsingin keskisen sosiaalikeskuksen johtaja Kati Peltola, joka oli ollut jo vuonna 1965 perustamassa tasa-arvojärjestö Yhdistys 9:ää. Povaripuolueista ryhmään osallistui ainakin Vaasan vaalipiiriä edustanut kansanedustaja Kirsti Ala-harja (kok), joka oli taustaltaan yllilääkäri, ja joka sai myöhemmin presidentiltä lääkintöneuvoksen arvonimen. Taipale, Kananoja ja Peltola olivat vuonna 1940 syntyneitä, Ala-Harja 1936, kun taas Haatainen vuonna 1960 syntyneenä edusti nuorempaa polvea.⁶²

Sosiaalityöryhmän tavoitteet olivat kunnianhimoisia. Tavoitteena oli laatia koko alkavan vuosikymmenen sosiaapolitiikkaa luotaava selvitys, jota varten haluttiin saada rahoitusta ja palkattua työvoimaa. Palkkaus- ja sosiaaliturvakysymykset olivat työryhmän tavoitteissa keskeisiä. Suurimmaksi konkreettiseksi tavoitteeksi asetettiin hoiva-työntekijöiden olosuhteiden parantaminen. Keskustelujen pohjalta syntyneessä, Vappu Taipaleen kirjoittamassa taustamuistiossa todettiin: *"Palkkatasoa on nostettava. Emme voi pitää hoivatyötä puolella palkalla, naisten etu vaatii merkittäviä palkankorotuksia, työn muuttamista itsenäisemmäksi, etene-
misen mahdollisuuksia työssä. Lähdimme siitä että palkkoja korotetaan puolella."*

⁶⁰ Sihteeristön pöytäkirja 14.11.1989. KA Nytkis ko 2. Lena Björklund. Nyt on naisten aika. Tiedonantaja 16.9.1988. ⁶¹ Hannele Pokka, puhe 3.10.1990. KA Nytkis ko 18. ⁶² Aulikki Kananoja - ihmisen näkökulma on minun elämäni missä. Naisten ääni - verkkosivusto. Suomalainen naisliitto. Veli-Pekka Leppänen, "Tarvitsemme hyvinvointivaltion peruskorjauksen", toteaa pitkän uran Helsingin kunnallispolitiikassa ja sosiaalityössä tehnyt Kati Peltola. HS 22.12.2020. Risto Jaakkola, Kati Peltola. Kansallisiografia, 2010. Ala-Harja, Kirsti Raili. Kokoomusiografia. Porvarillisen työn ariston verkkosivut.

LUKU 2: "HOIVAKRIISIN OIRE"

Näkökulmana oli myös laajempi yhteiskuntapolitiittinen ja -strateginen ajattelu. Taus-tamui sti os sa maalailtiin, että tavoitteena oli "sekä tuotantomallin että kulutusmallin muutos jotta voitaisiin yltää mielekkääseen, kestävään, globaaliin kehitykseen". Muistios-sa huomioitiin alkamassa ollut tieto- ja vies-tintäteknologinen murros. Uhkakuvaksi nähtiin, että "tietävät ja tietämättömät, yhteyksiä hallitsevat ja hallitsemattomat erottuvat toisistaan". Teknologiaa peräänkuulutettiin ratkaisua niin vanhenevan väestön tarpeisiin kuin hoiva-alan työntekijöiden arkipäivään. Teknologiaa tarvittiin esimerkiksi "tukemaan kansalaisten itsenäisyyden tarpeita toimintakyvyn heiketessä". Tekstissä kysyttiin: "Mistä ovat sosiaali- ja terveysyöntekijöiden apuvälineet, nosturit taakkojen liikuttamiseen, radiopuhelimet, laskimet, pienoistietokoneet? Miksi vain miehet käyttävät näitä vempaimia?"⁶³

Laman oloissa työryhmän tutkimustoiminnalle ei kuitenkaan saatu järjestymään rahoitusta. Naisnäkökulmasta EU-integraation valmistui kuitenkin pienempi selvitys.⁶⁴ Sosiaalipoliittiset keskustelut näkyvät myös Nytkisin vuoden 1993 joulukuussa esittämässä naispoliittisessa kannanotossa. Siinä vaadittiin kunnille riittäviä resursseja huolehtia peruspalveluista, jotta palveluita tuottavien naisvaltaisten alojen työllisyys ei romhataisi. Kannanotossa kiinnitettiin huomiota suomalaisnaisten korkeaan koulutustasoon. Naisiin "nyt jo sijoitettua koulutusinvestointia" ei saanut jättää käyttämättä, vaan koulutettujen naisten työpanosta oli pystyttävä edelleen hyödyntämään. Naisten työllisyyden turvaamiseksi myös päivähoiton taso oli vähintäänkin säilytettävä. "Suomalaisten naisten yhteinen käsitys tasa-arvosta kulminoituu taloudelliseen itsenäisyyteen", kannanotossa todettiin.⁶⁵

Naiset suhtautuivat EU-jäsenyyteen miehiä kielteisemmin vuoden 1994 kansanäänestuksen aikaan. Ainakin yhtenä selittävänä tekijänä oli huoli hyvinvointiyhteiskunnan säilymisestä EU:ssa, jonka katsottiin sisämarkkinoineen korostavan kovia taloudellisia arvoja. EU-jäsenyyskeskustelua sävytti talouden lisäksi turvallisuuspolitiikka. Aluksi EU-jäsenyyttä valmistelleeseen ministerityöryhmäänkin valittiin vain miehiä. Nytkisin puuttua asiaan työryhmään nimitettiin myös ympäristöministeri Sirpa Pietikäinen (kok) ja sosiaali- ja terveysministeri Eeva Kuuskoski (kesk).⁶⁶

Vuonna 1994, muutamaa kuukautta ennen EU-kansanäänestystä, Nytkis antoi lausunnon Euroopan unionin sosiaalipoliittisesta asiakirjasta. Lausunnossa tulivat esille tuolloiset laman ja EU-jäsenyys Hankkeen aiheuttamat huolet paineesta suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa kohtaan:

LASTENHOIDON, VANHUSTENHOIDON JA MUIDEN PERUSPALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN EI SAA JÄÄDÄ NAISTEN PALKATTOMAN HOIVATYÖN VARAAN. SOSIAALITURVA TULISI JÄRJESTÄÄ POHJOISMAISEN MALLIN MUKAAN YKSILÖKOHTAISESTI, EI KESKIEUROOPPALAISEN, MIESELÄTTÄJÄÄN PERUSTUVAN PERHEMALLIN MUKAAN. -- POHJOISMAISSA ESITETTY AJATUS NS. KANSALAISPALKASTA TAI PERUSTAJAUSMENTULOSTA, JOKA MAHDOLLISTAISI JOUSTAVAT, HENKILÖKOHTAISET RATKAISUT TYÖMARKKINOILLA, OLISI HARKINNAN ARVOINEN AJATUS. -- ERITYISTÄ HUOMIOTA OLISI KIINNITETTÄVÄ TÖIDEN JAKAUTUMISEEN SUKUPUOLEN MUKAAN, NAISVALTAISTEN ALOJEN PALKKOJEN PIENUUTEEN JA KOULUTUKSELLISEEN TASA-ARVOON.⁶⁷

⁶³ Vappu Taipale, Naisten sosiaaliturva 1990-luvulla - työryhmän muistio 16.4.1990. KA Nytkis ko 14. ⁶⁴ Nytkis 10v, 27. ⁶⁵ Nytkis esittää uusia näkökulmia laman voittamiseen, kannanotto 21.12.1993. Toinintarkentonus 1993. ⁶⁶ Nytkis 10v, 29–30. Tapio Raunio, EU:n vaikutus Suomen poliittiseen järjestelmään. Suomen poliittinen järjestelmä – verkkokirja. Helsingin yliopiston verkkosivut. ⁶⁷ Lausunto Euroopan Unionin sosiaalipoliittiseen asiakirjaan. Liite sihteeristön pöytäkirjaan 24.3.1994. KA Nytkis ko 2.

LUKU 2: "HOIVAKRIISIN OIRE"

Tällä kertaa lausunto herätti jonkin verran kiistaa Nytkisin sisällä. Demarinaiset paheksui lausunnon mainintaa kansalaispalkasta tai perustoimeentulosta Liisa Jaakonsaaren ja Tuula Haataisen allekirjoittamalla kirjeellä. Sen mukaan lausunto antoi vaikutelman, että "suomalaiset naisjärjestöt yksimielisesti eivät tue nykyistä työttömyysturvaa", eli ansiosidonnaisuuteen perustuvaa mallia. Lausuntoa ei ollut kirjoittajien mielestä valmisteltu Nytkisin perustamissopimuksen edellyttämässä konsensushengessä. Lausunto ja siitä noussut kiista ilmentävät lama-aikana tapahtunutta hyvinvointiyhteiskunnan saavutusten uudelleen arviointia. Teemaan liittyen Nytkis järjesti myös esimerkiksi seminaarin, jonka aiheena oli "Naisnäkökulma sosiaali- ja terveydenhuollon priorisointiin". Osanottajia oli 240 seminaaritalan rajojen tullessa vastaan, mutta toimintakertomuksen mukaan "halukkaita olisi ollut tuossa paljon enemmän".⁶⁸ Hyvinvointiyhteiskunnan saavutusten puolustaminen laman oloissa oli varmasti yksi keskeisimmistä naisia kiinnostaneista poliittisista kysymyksistä 1990-luvun Suomessa, ja tämä näkyi myös Nytkisin toiminnassa.

Lama-aika ei ollut kuitenkaan pelkkää puolustuskamppailua sosiaalipolitiikassakaan. Nykyään hyvinvointiyhteiskunnan perustaan kuuluviksi miellettyistä palveluista kaikki lapset kattava päivähoito-oikeus oli vielä toteuttamatta. Vuodesta 1990 alkaen alle 3-vuotiailla lapsilla oli oikeus päivähoitopaikkaan. Vuoden 1991 keväällä hyväksytyyn lainmuutoksen mukaan oikeuden oli tarkoitus laajentua kaikkiin alle kouluikäisiin lapsiin. Muutoksen oli alun perin tarkoitus astua voimaan vuonna 1993, mutta laman oloissa sitä lykättiin ensin 1.8.1995 saakka. Tuon päivämäärän lähetessä lykkäämistä esitettiin uudelleen, tällä kertaa vuoteen 1997. Las-

tentarhanopettajaliitto lähestyi vuoden 1994 elokuussa Nytkisiä kirjeellä, jossa toivottiin naisjärjestöjen ottavan kantaa päivähoitolain voimaantumisen siirtämistä vastaan. Kokoomusnaiset ehti reagoida asiaan ensimmäisenä ja julkaista kannanoton, jossa vaadittiin, että "päivähoitolaki tulee täysimääräisenä voimaan 1.8.1995 siten, että kaikille 3–6-vuotiaille lapsille taataan oikeus päivähoitopaikkaan". Nytkisin sihteeristö päätti valmistella kannanoton Kokoomusnaisten kannan pohjalta.⁶⁹ Kokonaan ilman lykkäystä ei selvitty, mutta subjektiivinen päivähoito-oikeus toteutui jo vuoden 1996 alusta eikä vasta vuotta myöhemmin. Nytkisillä oli roolinsa siinä, että lakisääteinen oikeus päivähoitoon sai laajan tuen puolueiden naisjärjestöjen kautta.⁷⁰

Hannele Pokka vertaili Nytkisin 10-vuotishistoriikissa muutosta, joka tulopoliitikassa naisten näkökulmasta tapahtui 1980-luvun lopulta 1990-luvun puoliväliin mennessä. Juuri kun naisvaltaiset ja matalapalkkaiset palvelualat oli alettu huomioida tulopoliittisissa kokonaisratkaisuisissa, lama vei kehityksen jatkamiselta pohjan:

**NAIS- JA MATALAPALKKAERÄT OTETTIIN
KUITENKIN TULOPOLIITTISIIN SOPIMUKSIIN.
VAIKKA SUMMAT OLIVAT KOKONAISPALK-
KAPOTISSA LÄHINNÄ PERIAATTEELLISIA,
ME NAISET PIDIMME TÄTÄ PÄÄNAVAUSTA
TÄRKEÄNÄ SAAVUTUKSENA. – – VALITETTA-
VASTI 1990-LUVUN ALUN LAMA VEI PALJON
POHJAA PALKKATASA-ARVOLTA, JOSSA
VUOSIKYMMENEN TAITTESSA OLI PÄÄSTY
ETENEMÄÄN.⁷¹**

⁶⁸ Sosiaalidemokraattiset Naiset Nytkisille 22.4.1994. Liite sihteeristön pöytäkirjaan 28.4.1994. KA Nytkis ko 2. Toimintakertomus 1995 ⁶⁹ HE 34/2019 vp, 5. Lastentarhanopettajaliitto Nytkisille 30.8.1994. Kokoomuksen naisten liitto, Päivähoitolain täysimääräistä voimaantumista ei saa lykätä. Kannanotto 7.9.1994. Liitteitä sihteeristön pöytäkirjaan 12.9.1994. Sihteeristön pöytäkirja 12.9.1994. KA Nytkis ko 2. Aalto & Holli 2007, 109–117. ⁷⁰ Nytkis 10v, 12. ⁷¹ Nytkis 10v, 23.

Nytkisin sosiaalipoliittinen aktiivisuus oli 1990-luvun alussa melko vasemmistovetoista, vaikka mukana olikin myös Keskustan ja Kokoomuksen edustajia. Laman myötä hyvinvointiyhteiskunnan kehittäminen muuttui kuitenkin kamppailuksi sen säilyttämisestä. Siihen mennessä rakentunutta mallia alettiin myös kyseenalaistaa, mikä synnytti ristiriitoja.

Tämä näkyi Nytkisin sisällä esimerkiksi kiistan, joka syntyi perustulon mainitsemisesta Nytkisin kannanotossa. Selvästi vielä 1990-luvun laman oloissa pelättiin myös sitä, että hankalassa tilanteessa miesten työllisyys arvotettaisiin naisten työllisyyttä tärkeämmäksi, ja naisia pyrittäisiin ohjaamaan pois työelämästä miesten työllisyyden parantamiseksi. Nytkisistä ei tullut suurten tasa-arvopoliittisten suuntaviivojen asettajaa. Naisjärjestöjen yhteistyöllä pystyttiin kuitenkin laman oloissakin ajamaan maaliin pitkäaikainen tavoite subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta.

Nytkisin asema ja rahoitus

Nytkisin lähtökohdat asemansa vakiinnuttamiseen olivat erinomaiset – perustettiinhan se olemassa olleiden järjestöjen yhteistyöelimeksi, ja perustamisvaiheessa aktiiviset olivat yhteiskunnassa merkittäviin asemiin kohonneita naisia. Jo vuoden 1991 toimintakertomuksessa arvioitiinkin: *”Nytkis on vakiinnuttanut asemaansa naisten yhteistyöelimenä, sen asiantuntemusta ja näkemystä kysytään entistä useammin eri tilaisuuksiin, komiteoihin jne.”*⁷²

Vaikka Nytkisin hallinto keskittyi Helsinkiin, jossa jäsenjärjestöjen keskuustoimistot sijaittivat, alusta lähtien pyrittiin edistämään naisjärjestöjen yhteistyötä myös muualla

Suomessa. Jo vuonna 1990 toimintakertomuksessa voitiin todeta: *”Alueellisia Nytkiksiä toimi vilkkaasti Varsinais-Suomessa, Pohjois-Hämeessä, Karjalassa, Kainuussa, Etelä-Pohjanmaalla ja Satakunnassa.”* Vuoden 1992 mennessä aluetoimikuntien toiminta oli vakiintunutta.⁷³ Aluetoimikunnat olivat näyttävästi aktiivisia esimerkiksi vuonna 1996 vietettäessä naisten vaalioikeuksien 90-vuotisjuhlaa. Tuolloin Nytkis sai rahoitusta alueellisten tapahtumien järjestämiseen, ja aluetoimikuntien toiminnan ansiosta juhluvuodesta saatiin valtakunnallinen tapahtumakokonaisuus.⁷⁴

Kun Nytkis yritti vuonna 1994 lobata itselleen lisärahoitusta, ministereille suunnatussa kirjeessä arvioitiin järjestön toiminnan sihteenastisia tuloksia ja merkitystä. Keskeistä oli *”osallistuminen esim. YK:n NGO-kokouksiin ja valmisteleminen kokouksiin”*, ja että Nytkis oli *”lausunnonantajana ja myös jäsenjärjestöjensä lausuntojen kautta voinut vaikuttaa lainvalmisteluun”*. Lisäksi mainittiin yhteistyö Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan kanssa monenlaisessa tiedonjaossa vaalien yhteydessä, sekä tuolloin ajankohtainen valmistautuminen Turun pohjoismaiseen foorumiin ja Pekingin tulossa olleeseen naisten maailmankonferenssiin. *”Olisi jo aika tunnustaa naisjärjestöjen merkitys suomalaisessa kansalaisjärjestökentässä eikä jättää juuri tätä kansalaistoimintaa valtionavun ulkopuolelle”*, kirjeessä vedottiin.⁷⁵

Vuosina 1988–1989 Nytkis sai opetusministeriöltä noin 65 000 markan (nykyrahassa noin 20 000 euron) kertaluontoisen avustuksen, joka riitti kattamaan kulut suurin piirtein. Vuodeksi 1990 Nytkis sai kertaluontoisen 200 000 markan (58 000 euron) ja vuonna 1991 noin 50 000 markan (14 000 euron) toimintaavustuksen. Vuosina 1992–1993 avustusta ei saatu lainkaan.

⁷² Toimintakertomus 1991. ⁷³ Toimintakertomus 1990. Naiskunta vaaleihin 1992, 81–90. ⁷⁴ Nytkis 10v, 51. ⁷⁵ Kirjeluonnos. Liite sihteeristön pöytäkirjaan 15.6.1994. KA Nytkis ko 2.

LUKU 2: "HOIVAKRIISIN OIRE"

Vuonna 1994 saatiin 200 000 markkaa (53 000 euroa) avustusta Turun pohjoismaisen naisfoorumin valmisteluihin. Vuodeksi 1995 opetusministeriö myönsi 100 000 mk (26 000 euroa). Puheenjohtajajärjestön henkilöstö pyöritti hallintoa, mitä kuluja pyrittiin mahdollisuuksien mukaan korvaamaan Nytkisin budjetista. Käytännössä kuitenkin oltiin puheenjohtaja- ja jäsenjärjestöjen sekä vapaaehtoistoiminnan varassa. Myös jäsenjärjestöjen omat tulot heikkenivät laman myötä. Tässä kuvattujen tulojen lisäksi Nytkisillä oli joitakin pieniä yksittäisiä hankeavustuksia ja muita tuloja.⁷⁶

Vuonna 1995 asetettiin Nytkisin aloitteesta toimikunta selvittämään naisjärjestöjen asemaa, tehtäviä, kansainvälistä toimintaa sekä julkista rahoitusta. Tuloksena syntynyt Anelun aika on ohi -mietintö esitti muidenkin kuin puoluepoliittisten naisjärjestöjen rahoituksen vakinaistamista. Käytännössä vaatimus koski Nytkisiä ja Naisjärjestöjen Keskusliittoa.⁷⁷ Tuolloin esitystä ei kuitenkaan vielä toteutettu. Vuonna 1996 tulot koostuivat perustoimintaan myönnetystä tuesta, ääni-oikeuden 90-vuotisjuhlien alueellisiin tapahtumiin myönnetystä rahoituksesta, sekä tuesta Suomen kehitys yhteistyön kohdemaiden naisten Suomen-vierailun järjestämiseen. Yhteensä tukea saatiin 700 000 markkaa (180 000 euroa). Parina seuraavana vuonna Nytkis sai perusavustusta 150 000 markkaa (noin 40 000 euroa) vuodessa. Rahoitusta ei edelleenkaan vakinaistettu, eli edellisenä vuonna ei ollut varmuutta, saadaanko seuraavana vuonna rahoitusta.⁷⁸

Vuonna 1998 vietettyjen 10-vuotisjuhlien yhteydessä julkaistiin historiikki, jossa lähinnä Nytkisin siihenastiset puheenjohtajat muistelivat kulunutta vuosikymmentä. Demarinaisten Marja-Liisa Kiljunen kirjoitti:

NAISTEN VAHVA VAPAAEHTOISTYÖN PANOS ON MEILLE ITSESTÄÄN SELVYYS, KUN TEEMME TYÖTÄ ASIAN PUOLESTA, JOKA ON MEILLE TÄRKEÄ. MUTTA KOHTUUS KAIKESSA. NAISJÄRJESTÖJEN TÄRKEÄ TYÖ SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN KANNALTA JA ERITYISESTI SE ASIA TUNTI JAPANOS, MINKÄ OLEMME ANTANEET VIRANOMAISILLE KANSAINVÄLISESSÄ TYÖSSÄ NIIN YK:N KUIN EU:NKIN SARALLA, ANSAITSEE KORVAUKSEN RIITTÄVIEN RESURSSIEN MUODOSSA, JOTTA TÄTÄ TYÖTÄ VOIDAAN EDELLEENKIN JATKAA.⁷⁹

Nytkisin 10-vuotishistoriikissa siihenastinen toiminta nähtiin mielekkäänä ja menestyksekkäänä. Leena Krohnin, Marianne Laxénin ja Heta Tuomisen haastatteluihin perustuneessa artikkelissa kuvailtiin, että naiskysymyksissä "vastapuolena ovat usein oman puolueen miehet eivätkä toisten puolueiden naiset". Vaikka miehet eivät periaatteessa vastustaneet tasa-arvoa, yksittäisissä kysymyksissä alettiin "usein painaa jarrua" ja naisten ehdotuksia pidettiin "aivan liian radikaaleina". Jos Nytkisin puitteissa saatiin neuvoteltua yhteinen kanta, tämä auttoi "saamaan tärkeinä koettuja asioita läpi omassa puolueessa ja eduskunnassa". Poliittisista eroista huolimatta yhteistä löytyi: harva nainen vastusti "naisten edustuksen lisäämistä päätöksenteossa, naisten ja miesten välisen palkkaeron tasaamista, naisten ja miesten yhtäläistä mahdollisuutta edetä urallaan tai vaikkapa naisiin kohdistuvan väkivallan poistamista".⁸⁰

⁷⁶ Toimintakertomukset 1989 ja 1993. Sihteeristön pöytäkirjat 17.11.1990 ja 12.9.1994. KA Nytkis ka 2. Nytkis 10v, 33. Rahamuseon rahanarvolaskuri (vuoden 2022 rahanarvon mukaan). ⁷⁷ Toimintakertomus 1995. Vellamo Vehkakoski, Naisjärjestöt vaativat rahaa ja virallisen aseman. "Anelun aika on ohi", järjestöt julistavat. HS 6.9.1996. ⁷⁸ Nytkis 10v, 53, 55–56, 57. ⁷⁹ Nytkis 10v, 59. ⁸⁰ Nytkis 10v, 11–12.

LUKU 2: ”HOIVAKRIISIN OIRE”

Nytkisin 1990-luvun toiminnan tarkastelu ohjaa arvioimaan hyvinvointiyhteiskunnan ja tasa-arvopoliitikan kehitystä hieman eri tavalla kuin mihin yleensä on totuttu. Ensinnäkin tämä kehitys on usein asetettu sotienjälkeisten suurten ikäluokkien ansioksi. Nytkisin alkuvaiheen aktiiviset naiset edustivat kuitenkin paljolti sota-ajan lasten sukupolvea, noin 1935–1944 syntyneitä, joista monet olivat olleet aktiivisia jo 1960-luvun jälkipuoliskolta saakka. Ainakin tasa-arvopoliittisesti voi sanoa, että he olivat aloittamassa keskustelua 1960-luvulla, ja nostamassa tasa-arvokysymykset uudestaan esille 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa. Toki nuorempiakin oli mukana.

Suomen talouden osittain idänkauppaan nojanneita perusrakenteita on usein kuvat-

tu 1980-luvun jälkipuoliskolla jäməhtäneiksi, samalla kun osia taloudesta on kuvattu ylikuumentuneiksi (ns. kasinotalous). Sosiaali- ja tasa-arvopoliittisesti 1980- ja 1990-lukujen vaihde näyttää eläväiseltä ja eteenpäin katsovalta, mihin nähden seurannut lama näyttäytyy sitäkin suuremmalta romahdukselta. Lama siirsi tuonemmaksi toiveet etenkin sukupuolten välisten palkkaerojen tasaamisesta ja hoivatyön palkkatason nostamisesta. Tasa-arvon edistäminen jatkui kuitenkin Nytkisin puitteissa nopeana niissä kysymyksissä, joilla ei ollut suurta hintalappua: naisten edustuksen lisääminen poliittisissa ja muissa toimielimissä ja naisten näkyvyys mediassa. Samalla myös päivähoito-oikeuden laajentaminen runnottiin läpi lamaolosuhteista huolimatta.

Kuva: Freepik.

Luku 3:

PEKINGIN JÄLKEEN – KANSAINVÄLINEN TOIMINTA 1995–2011

Menestyksekkäästi sujunut YK:n IV naisten maailmankonferenssi Pekingissä jätti Nytkis-järjestöihin uskon omiin ja Suomen vaikutusmahdollisuuksiin kansainvälisillä areenoilla. Pyrkimykseksi muodostui parantaa naisjärjestöjen ja yleisemminkin kansalaisyhteiskunnan osallisuutta kokouksissa ja niihin valmistautumisessa. Nytkis esimerkiksi kritisoi YK:n II asuinhydykuntakokouksen (HABITAT II) valmisteluryhmän olleen ”*iiian virkamiespainotteinen*”, ja valitteli sitä, ettei kansalaisjärjestöjen kommentteja kokouksen loppuasiakirjan luonnoksesta kysytty jo varhaisemmassa vaiheessa. Tämän jälkeen Nytkis otettiin tiiviimmin mukaan valmisteluun. Tässä suhteessa Suomi oli osa kansainvälistä trendiä, jossa naisjärjestöt olivat YK:n naisten vuosikymmenestä lähtien pyrkineet parantamaan osallisuuttaan muissakin kuin varsinaisissa naiskysymyksiä käsittelevissä kokouksissa.⁸¹

Vaikutavuustavoitteiden kasvu Pekingin jälkeen näkyi tuolloisen Kookomusnaisten pääsihteerin Eija Hiitiön HABITAT II -matkareportissa. Hiitiö kehuu suomalaisten osaaamista, mutta harmitteli EU-koordinaation toimineen huonommin kuin Pekingissä. Suomalaisillekin naisjärjestöille Hiitiö esitti tavoitteen, ettei pitänyt tyytyä olemaan ”*ikuisia opintomatkalaisia*”, siis pelkästään tukemaan suomalaista virkamiesvalmistelua, vaan osallistua oma-aloitteisemmin kokouksissa tehtävien linjausten valmisteluun. Suomalaisen naisjärjestöjen piti Hiitiön mukaan osallistua enemmän omia suoria

yhteyksiä muiden maiden kansalaisjärjestöihin ja laatia kokousneuvotteluihin valmiit toimintasuunnitelmat jo kotimaassa. Hiitiö (1955–2003) toimi myöhemmin Naisjärjestöjen Keskusliiton pääsihteerinä ja ministeri Maija Perhon erityisavustajana.⁸²

Nytkis ylläpiti 1990-luvun lopulla yhteyksiä muslimimaiden naisvaikuttajiin ja pyrki tukemaan heitä naisten aseman parantamisessa. Yhteydenpidon huipentuma oli parinkymmenen muslimimaiden naiskansanedustajan vierailu Suomessa vuoden 1998 syyskuussa.⁸³ Samana vuonna Nytkis vaati ihmisoikeuksia Taliban-hallinnon alla kärsineille Afganistanin naisille. Kannanotossa ihmeteltiin, miksi kansainvälinen yhteisö vaikei Afganistanin naisten tilanteesta, ja vaadittiin Suomen hallitusta ryhtymään EU:ssa ja YK:ssa aktiivisempiin toimenpiteisiin talibanhallinnon painostamiseksi. Kannanotossa todettiin:

TALIBANIN FANAATTISET JOHTAJAT OVAT VIENEET AFGANISTANILAISILTA NAISILTA OIKEUDEN KOULUTUKSEEN, AMMATIN HARJOITTAMISEEN, YHTEISKUNNALLISEEN OSALLISTUMISEEN JA TERVEYSPALVELUIHIN. JO PUOLENTOISTA VUODEN AJAN NAISET EIVÄT OLE VOINEET YKSIN MENNÄ ULOS EIVÄTKÄ PUHUA JULKISILLA PAIKOILLA JA HEIDÄN ON PUKEUDUTTAVA KOKO KEHON PEITTÄVIIN KAAPUIHIN.⁸⁴

⁸¹ Nytkisin kommentit koskien HABITAT II loppuasiakirjaluonnosta, 8.12.1995. Eija Hiitiö, Raportti YK:n toisesta asuinhydykuntakokouksesta (HABITAT II), 15.7.1996. KA Nytkis ko 10. Robin 1996, 77–78. ⁸² Eija Hiitiö, Raportti YK:n toisesta asuinhydykuntakokouksesta (HABITAT II), 15.7.1996. KA Nytkis ko 10. Ks. muistokirjoitus Maija Perho, Eija Hiitiö, HS 7.8.2003. ⁸³ Loppuraportti 8.11.1998. Muslimimaiden naiskansanedustajia Suomessa -tapaamisen aineisto. KA Nytkis ko 10. ⁸⁴ Ihmisoikeudet Afganistanin naisille. Kannanotto 5.3.1998.

Nytkisin edustajat puheenjohtaja, kansanedustaja Sirkka-Liisa Anttilan (kesk.) johdolla tapasivat myös iranilaistaustaisen, Itävallassa asuneen ihmisoikeusaktivisti Mina Ahedin. Hänen mukaansa Iranissa ja muissa islamilaisissa maissa oli pinnan alla *”hyvinkin vahva, potentiaalia omaava naisliike”*. Yhdeksi tärkeimmistä tavoitteistaan Ahedi mainitsi *”pyrkimyksen poistaa islaminuskon vaikutus naisten elämästä ja saattaa naiset tasa-arvoiseksi lopettamalla heihin kohdistuva seksuaalinen apartheid”*. Ahedi kertoi johtamansa kampanjan onnistuneen estää esityksen, jonka mukaan naisia olisivat saaneet hoitaa ainoastaan naislääkärit. Lisäksi oli saatu esitettyä valtiota toimeenpanemasta joiakin naisille langetettuja kuolemantuomioita.⁸⁵

Baltia ja Itämeri

Vaikka Nytkisillä oli aktiivisia yhteyksiä Baltian maihin jo 1980-luvun lopulla, yhteistyö nousi uudelle tasolle vuosikymmentä myöhemmin erilaisten yhteistyöhankkeiden muodossa. Yksi Nytkisin isommista projekteista oli Baltian maiden naisille suunnattu yhteiskunnallinen koulutus. Ensimmäisenä koulutusta toteutettiin Latviassa vuosina 1997–1999. Tavoitteena oli *”naisten yleisen yhteiskunnallisen valvutuneisuuden vahvistaminen ja heidän rohkaisemisensa yhteiskunnalliseen toimintaan”*. Eri puolella Latviaa järjestettyihin koulutuksiin osallistui noin 250 henkilöä. Hankkeen paikallisen koordinaattorin Edite Kalninan mukaan hanke lisäsi merkittävästi naiskysymyksiä kuntatasaolla käsitteiden latvialaisten verkostoitumista keskenään. Lisäksi se voimaannutti naisia järjestämään alueillaan kansalaisyhteiskunnan perustointia kuten seminaareja ja harrastusryhmiä sekä osallistumaan mediakeskusteluun. Hankkeen puitteissa käännettiin latviaksi pohjoismaista ihmisoikeuksia, naisten oi-

keuksia ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa käsittelevää materiaalia.⁸⁶

Vastaavaa koulutusta järjestettiin myös liettualaisille vuosina 1999–2000 sekä virolaisille vuosina 2001–2003. Virossa yhteistyötä tehtiin paikallisen Kodanikukoulutus-järjestön kanssa. tarkoituksena oli muun muassa EU-jäsenhedokkaana tuolloin olleen maan naisten tietoisuuden lisääminen EU:n tasa-arvosäädöksistä ja -politiikasta. Pyrkimyksenä oli myös tukea virolaisen kansalaisyhteiskunnan vakiintumista siten, että paikalliset naisjärjestöt pystyisivät toimimaan täysipainoisesti EU-maiden naisjärjestöjen yhteistyössä. Tämä tavoite toteutui: Virossa perustettiin vuonna 2003 naisjärjestöjen kattojärjestö Eesti Naisteühenduste Ümarlaud, joka on myös European Women’s Lobbyn jäsenjärjestö.⁸⁷

Vastaaventyypistä yhteistyötä pyrittiin tekemään myös Venäjällä Pietarin alueella 2000-luvun alkuvuosina. Hankkeen tavoitteena oli luoda yhteyksiä venäläisiin naisiin ja käsitellä yhteisesti kiinnostavia teemoja, kuten *”naiset politiikassa, tasa-arvon edistäminen lainsäädännössä, media ja yhteiskunta sekä naisiin kohdistuva väkivalta”*. Nytkisin kannalta tavoitteena oli *”hahmottaa venäläisen yhteiskunnan tämänhetkistä tasa-arvotilannetta”*, jota koskevan tietämyksen taso todettiin heikoksi suomalaisen naisjärjestökentän piirissä. Yhteistyötahoksi valikoitunut Leningradin oblastin tasa-arvo- ja perhepolitiikkakomissio oli kuitenkin viranomaisverkosto eikä kansalaisyhteiskunta. Kulttuurierot todettiin suuremmiksi ja hanke arvioitiin vähemmän onnistuneeksi kuin Baltian maihin suuntautuneessa yhteistyössä.⁸⁸ Voinee arvioida, että Venäjän hallinnon tavoitteena ei tuolloinkaan ollut edistää todellisia yhteyksiä vapaaseen länsimaiseen kansalaisyhteiskuntaan.

⁸⁵ Muistio Mina Ahedin tapaamisesta 8.3.1999. KA Nytkis ko 18. Nimen yleisempi kirjoitusasu: Mina Ahad. ⁸⁶ Vuoden 1998 toimintaa koskeva hankeraportti. KA Nytkis ko 10. ⁸⁷ Virolaisten naisten yhteiskunnallinen koulutus naisten aseman parantamiseksi ja tasa-arvon edistämiseksi -hankkeen vuosiraportti 2001. KA Nytkis ko 12. Eesti Naisteühenduste Ümarlaudin verkkosivut. Liettualaisten naisten yhteiskunnallinen koulutus -hankkeen aineisto. KA Nytkis ko 12. ⁸⁸ Selvitys hankkeesta Leningradin alueen tasa-arvopolitiikka ja naisjärjestöjen yhteistyö, 30.7.2004. KA Nytkis ko 13.

Pietarissa yhteistyöhankkeen puitteissa pidetyssä tilaisuudessa puheen pitänyt Sirkka-Liisa Anttila muistutti, että Suomessakin yleisen äänioikeuden hyväksymisestä ensimmäiseen naispresidenttiin kului 94 vuotta aikaa. Kehitys ei siten välttämättä olisi Venäjälläkään nopeaa, mutta Anttila oli varma, että *”vähitellen naiset saavuttavat poliittista valtaa myös Venäjällä”*. Anttila totesi: *”Naiset eivät saa valtaa olemalla mieliksi miehille. Vallasta on taisteltava ja tässä taistelussa naiset pärjäivät vain tukemalla toinen toisiaan ja toimimalla yhteistyössä yli puoluerajojen.”*⁸⁹

Vuosituhanen vaihteessa yhteistyötä tehtiin myös laajemmin Itämeren alueen maiden kanssa. Esimerkiksi vuonna 1997 järjestettiin Lyypekissä Itämeren maiden naisten konferenssi, johon osallistui edustajia etenkin Baltian maista, Pohjoismaista, Saksasta, Puolasta ja Venäjältä. Nytkisin edustaja, Kristillisdemokraattisten naisten Anja Paavonperä arvioi matkaraportissaan, että kokouksessa hyväksytyt päätöslauselmat *”auttoivat varmasti mukana olleita Itämeren maiden naisia toimimaan”* tasa-arvon edistämiseksi. Konferenssissa tuli esille etenkin Baltian maiden naisten tilanne, jossa yhtäältä oli tapahtunut selvää edistymistä, mutta toisaalta oli paljon parannettavaa. Liettualainen kansanedustaja Krista Kilvet totesi *”monien naisten Liettuassa olevan vielä taka-alalla peläten työpaikkansa menetystä, toivoen voivansa saada uudelleen koulutusta ja murehtivan miten onnistuisi elämään paineiden alaisena”*.⁹⁰

Itämeri-yhteistyössä nousi esille myös ihmiskauppakysymys, joka oli erityinen ongelma Neuvostoliitosta vapautuneiden maiden kohdalla. Naisnäkökulmasta kyse oli erityisesti

naisten välittämisestä seksityöntekijöiksi. Vilnassa pidettiin vuonna 2001 konferenssi, jonka pääaihe oli *”naiset ja demokratia”*, mutta Nytkisin pääsihteeri Tanja Riskin mukaan naiskauppa *”oli kokouksen kuuma sana”*. Kokouksessa olivat paikalla Liettuan ja Latvian presidentit, Pohjoismaiden tasa-arvoministerit ja EU:n tasa-arvoasioista vastaava komissaari. Tervehdyksensä välittivät tasavallan presidentti Tarja Halonen sekä yhdysvaltalaiset senaattori Hillary Clinton ja Puolan-matkalla ollut presidentti George W. Bush. *”Kokouksen vaikutusvaltaiset osallistujat eittämättä nostivat naiskaupan kansainvälisen poliittisen agendan tärkeisiin kysymyksiin”*, Riski arvioi.⁹¹

Itämeri-yhteistyö jatkui vuonna 2003 Tallinassa pidetyllä konferenssilla, johon osallistui *”yli 650 asiantuntijaa, viranomaista, tutkijaa ja naisjärjestön edustajaa kahdeksasta Itämeren maasta ja USA:sta”*. Yhdysvaltain edustajalle tosin buuattiin, kun tämä yritti kehua presidentti George W. Bushin työtä naisten aseman parantamiseksi. Bushin hallinto oli tuolloin rajoittanut tukeaan ehkäisyä ja perhesuunnittelua kehitysmaissa edistäneille järjestöille. Konferenssissa oli mukana myös kansanedustajia ja ministereitä eri maista. Sen aiheita olivat naiset päätöksenteossa, naiset taloudessa, naisiin kohdistuva väkivalta sekä naiset ja media.⁹²

Globalisaatio, Eurooppa ja Pohjoismaat

Vuosituhanen vaihteen keskeisiä teemoja kansainvälisissä keskusteluissa olivat globalisaatio ja kestävä kehitys. Ne miellettiin yhdessä tietoyhteiskunnan nousun kanssa keskeisiksi maailmanlaajuisiksi haasteiksi ja mahdollisuuksiksi.⁹³

⁸⁹ Sirkka-Liisa Anttila, puhe Pietarissa 28.4.2002. Pietari-yhteistyöhankkeen aineisto Nytkisin arkistossa. KA Nytkis ko 13. ⁹⁰ Anja Paavonperä, matkaraportti 6.3.–8.3.1997. KA Nytkis ko 18. ⁹¹ Taina Riski, matkaraportti 2.7.2001. KA Nytkis ko 18. ⁹² Matkaraportti, The Third Baltic Sea Women's Conference on Women and Democracy, 13.–14.2.2003. KA Nytkis ko 12. McFarlane 2006. ⁹³ Suomalaisesta aikalaiskeskustelusta ks. esim. Väyrynen 2001; Salminen ym. 1999.

Tämä näkyi myös Nytkisin kansainvälisessä toiminnassa. YK:n rasisminvastaista maailmankonferenssia edeltäneessä kansalaisfoorumissa Nytkisin edustajana ollut Merja Pentikäinen raportoi, että rasismiin, orjuuteen ja kolonialismiin liittyneiden kysymysten ohella kokouksessa nousi vahvasti esiin globalisaatiokritiikki. Kansalaisjärjestöfoorumin loppuasiakirjassa globalisaation todettiin aiheuttavan eriarvoistumista ja köyhtymistä sekä ruokkivan etnisiä konflikteja. *”Monien mielestä globalisaatio jatkaa kolonialismin ja imperialismin perinteitä, ja se on perusteltaan rasistinen ja epädemokraattinen”*, Pentikäinen raportoi. Kokouksessa käsiteltiin myös *”suomalaisten järjestöjen esillä pitämiä kysymyksiä”*, kuten *”naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja naiskauppaa, vähemmistöjä (erityisesti romanikysymyksiä) ja alkupe- räiskansakysymyksiä”*.⁹⁴

Vuonna 2002 Nytkisillä oli edustus kestävän kehityksen huippukokouksessa Etelä-Afrikan Johannesburgissa. Koska myös väestö- kysymykset liittyivät vahvasti kestävän kehityksen agendaan, kokouksessa ajautettiin vääntämään naisten seksuaali- ja lisääntymis-terveyteen liittyvistä asioista. Kokouksessa esiintyi jo Pekingin konferenssista tuttu *”USA, arabit ja Vatikaani”* -rintama, jossa Vatikaanilla viitattiin laajempaan katolisten maiden joukkoon. Nämä maat pyrkivät heikentämään mahdollisuuksia aborttiin, raiskausten uhrien palveluihin, ehkäisyyn ja tyttöjen sukupuolielinten silpomisen vähentämiseen. Kyseisen liittouman kanssa tehtiin kompromissimuotoilu, joka korosti toisaalta *”kulttuurisia ja uskonnollisia arvoja”*, toisaalta ihmisoikeuksien toteutumista. Kokouksessa saavutettiin kuitenkin yhteisymmärrys naisten oikeudesta perä ja omistaa maata sekä tyttöjen oikeudesta päästä peruskoulutuksen

piiriin. Vihreiden naisten Sirpa Hertell raportoi kokouksesta: *”Hyväksytty toimintaohjelman teksti on naisten lisääntymis-terveyttä koskevan kappaleen osalta ristiriidassa yleismaailmallisten ihmisoikeuksien kanssa ja sallii sellaisten kulttuuristen käytäntöjen jatkumisen, jotka vaikuttavat kielteisesti naisten terveyteen ja hyvinvointiin.”*

Hertell tulkitsi, että kestävän kehityksen huippukokouksessa ilmenneiden ristiriitojen johdosta uutta naisten maailmankongressia ei kannattanut järjestää. Monien mielestä oli *”liian suuri riski tarjota konservatiivisille maille mahdollisuutta avata Pekingissä 1995 hyväksyttyä asiakirjaa”*. Kokouksessa myös tasavallan presidentti Tarja Halonen ilmaisi tyytymättömyytensä lisääntymis-terveyttä koskeneeseen kirjaukseen. Hän arvioi, että tyttöjen koulutuksen edistämisen kautta voitaisiin epäsuorasti vaikuttaa myös lisääntymis-terveyteen ilman konservatiivisten maiden vastalauseita.⁹⁵

Vuonna 2002 suuri ponnistus oli aasialaisten ja eurooppalaisten asiantuntijoiden ASEF-konferenssi, jossa käsiteltiin naisten osallistumista politiikkaan ja talouselämään. Nytkis vastasi Tampereella pidetyn konferenssin järjestelyistä Suomen osalta. Konferenssin taustalla oli vuodesta 1997 alkaen harjoitettu yhteistyö Aasian ja Euroopan maiden kansalaisjärjestöjen vuoropuhelun lisäämiseksi. Toiminnan puitteissa oli aiemmin järjestetty vuonna 2001 tasa-arvokonferenssi Japanissa.⁹⁶

Suomen EU-jäsenyyden myötä Nytkisissä tuli ajankohtaiseksi naisjärjestöjen eurooppalainen yhteistyö European Women’s Lobby (EWL) -järjestössä.

⁹⁴ Merja Pentikäinen, matkaraportti 17.9.2001. KA Nytkis ko 12. ⁹⁵ Sirpa Hertell, matkaraportti kestävän kehityksen huippukokouksesta 26.8.–4.9.2002. KA Nytkis ko 13. ⁹⁶ A Gender Agenda: Asia-Europe Dialogue (ASEF) -konferenssin aineisto. KA Nytkis ko 12.

EWL oli tällöin muodostunut keskeisimmäksi naisjärjestöjen vaikutuskanavaksi EU-instituutioiden suuntaan. Alkuvaiheen epäselvyyksien jälkeen Naisjärjestöjen Keskusliiton kanssa tehtiin sopimus, että Nytkis edustaa suomalaisia naisjärjestöjä EWL:ssä. Aluksi olikin selvästi meneillään suomalaisten sopeutumsvaihe EU-vaikuttamiseen. *”Lobbauksen opetteleminen vie varmaan aikansa”*, totesi Naisasialiitto Unionin Marjut Jyrkinen raportoidessaan EWL:n yleiskokouksesta vuoden 1996 keväällä. Jyrkinen mielestä suomalaisten naisjärjestöjen tuli aktivoitua EU-vaikuttamisessa ympäristö- ja eläinsuojelujärjestöjen esimerkin mukaisesti. Yhteistyöhön tulisi hakeutua etenkin muiden Pohjoismaiden kanssa.⁹⁷

Pohjoismaista yhteistyötä olikin havaittavissa jo EWL:n vuoden 1996 yleiskokouksessa, kun ainakin tanskalaiset ja suomalaiset vastustivat tavoitetta määränemmistö päätösten lisäämisestä EU-päätöksenteossa. Tämä äänestys hävitettiin: siinä missä pienet Pohjoismaat olivat huolissaan kansallisen veto-oikeuden menettämisestä, muut näkivät tasa-arvotavoitteiden etenevän paremmin ilman yksittäisten maiden veto-oikeutta. Toisessa keskeisessä äänestyksessä suomalaiset olivat voittajien puolella: EWL:n tavoitteeksi tuli perhekohtaisen sijaan yksilökohtainen sosiaaliturva. Leimallisen pohjoismaisen ajatus voitti joidenkin Keski- ja Etelä-Euroopan maiden edustajien vastustuksen.⁹⁸

EWL:n hallituksessa Nytkisiä edustivat 1990-luvun jälkipuoliskolla Laura Finne-Eloinen, myös EWL:n varapuheenjohtajana toiminut Vihreiden naisten Sallamaari Muhoonen sekä Svenska Kvinnoförbundetin Peggy Heikkinen. Vuoden 1999 kesäkuussa EWL:n

vuosikokous ja seminaari järjestettiin Helsingissä Suomen ensimmäisen EU-puheenjohtajuuskauden puitteissa. Suomen ensimmäinen puheenjohtajuuskausi oli koko maalle merkittävä ponnistus, joka lopullisesti teki Suomen tunnetuksi EU:ssa modernina eurooppalaisena toimijana. Vuosituhannen alkuvuosina EWL:ssä tehtiin kannanmuodostusta liittyen naisten poliittiseen päätöksentekoon osallistumisen vahvistamiseen, vähemmistöihin kuuluvien naisten asemaan, seksin oston kriminalisointiin, lastenhoitokysymykseen ja samapalkkaisuuteen. Pohjoismaiset naisjärjestöt toimivat EWL:ssä yhteistyössä ainakin kestävään kehitykseen liittyneissä tavoitteissa. *”Kestävän kehityksen teema yhdistää selvästi Pohjoismaita ja vain niitä”*, arvioi Eija Hiitiö EWL:n hallituksen kokouksessa käydyistä keskusteluista vuonna 2002.⁹⁹

Ihmiskauppakysymykseen kietoutunut tavoite seksin oston kriminalisoinnista muodostui myös Nytkis-järjestöille keskeiseksi. EWL:n yleiskokous hyväksyi vuoden 2002 syksyllä aloitteen, joka määritteli prostituution *”naisiin kohdistuvaksi väkivallaksi”*. Saksan, Itävallan ja Alankomaiden edustajat vastustivat kriminalisointia, muut kannattivat.¹⁰⁰ EU:n itälaajentuminen toi keskusteluun lisäsävyyä. Vaikka seksityöhön liittyvä ihmiskauppa oli katsottu erityisesti entisiä itäblokin maita vaivaavaksi ongelmaksi, osa itäeurooppalaisista naisista ei hyväksynyt tavoitetta kriminalisoinnista. Nytkis-edustajien raportissa eräästä kansalaisjärjestökokouksesta vuodelta 2004 kuvaillaan Itä-Euroopan maiden *”hämmäntävää”* lobbausta *”prostituution ja naiskaupan erottamiseksi toisistaan”*. *Kyseisten maiden nuorisjärjestöjä edustaneet naiset ”pitivät seksiteollisuutta varteenotettavana työn tarjoajana”*.

⁹⁷ Sopimus, Edustus European Women's Lobbyin yleiskokouksessa, 6.2.1996. Marjut Jyrkinen, Matkakertomus European Women's Lobbyin yleisistunnosta, 14.5.1996. KA Nytkis ko II. Sihteeristön pöytäkirja 15.11.1995. KA Nytkis ko 2. Strid 2009, 135–144. EWL:n toiminnasta ja vaikutuksesta ks. myös Seibicke 2020, Montoya 2013, Roth 2007. ⁹⁸ Marjut Jyrkinen, Matkakertomus European Women's Lobbyin yleisistunnosta, 14.5.1996. KA Nytkis ko II. ⁹⁹ Matkaraportti, EWL:n yleiskokous Brysselissä 14.–16.9.2001. KA Nytkis ko II. Eija Hiitiö, Matkaraportti EWL:n hallituksen kokouksesta 19.–20.12.2002, 4.2.2022. KA Nytkis ko II. ¹⁰⁰ Pauliina Murto-Lehtinen, EWL:n yleiskokous, Bryssel 27.–29.9.2002. Anna Mäkelä, Matkaraportti 29.10.2002, KA Nytkis ko II.

"Pelottavaa on, että tämä 'vastalobby' koostui nimenomaan nuorista naisista", Nytkis-edustajat totesivat.¹⁰¹ Ihmiskauppaongelman puinti oli ehkä liikaakin päässyt määrittämään käsityksiä itäisen Euroopan maiden naisista melko uhrikeskeisestä näkökulmasta.

Vuosituhannen vaihe oli EU:n tasa-arvopoliitikassa periaatteessa melko vauhdikasta aikaa. Sukupuolen valtavirtaistaminen ja sukupuolivaikutusten arviointi sisällytettiin Pekingin konferenssin vanavedessä EU:n Amsterdamin sopimukseen vuonna 1997, ja EU:ssa alettiin valmistella uutta tasa-arvodirektiiviä. EWL osallistui aktiivisesti tasa-arvodirektiivin valmisteluun. EWL muun muassa valmisteli oman varjodirektiivinsä, joka olisi kattanut *"naisiin kohdistuvan väkivallan, naiset poliittisessa päätöksenteossa, median yms."* Lopulta hyväksytty direktiivi koski kuitenkin vain syrjinnän kieltoa sisämarkkinoilla tavaroiden ja palveluiden tarjoamisen yhteydessä. Direktiivissä kuitenkin kiellettiin sukupuoleen perustuva välitön ja välillinen syrjintä sekä häirintä ja edellytettiin jäsenvaltioiden mahdollistavan korvauksen maksaminen syrjinnän kohteeksi joutuneille. Lisäksi edellytettiin, että jokaisessa jäsenvaltiossa on viranomainen, jolle voi valittaa sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä.¹⁰²

Sukupuolten tasa-arvoa käsiteltiin myös EU:n sosiaalipoliittisessa ohjelmassa. Siinä tunnustettiin yleiseurooppalaisiksi ongelmiksi naisten *"vaikeudet päästä työmarkkinoille, palkkaerot, koulutusmahdollisuuksia ja uranäkymiä sekä ylennyksiä koskevat erot, työelämän ja perhe-elämän velvollisuuksien yhdistämisen vaikeus ja naisten vähäinen osallistuminen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon"*. Sukupuolinäkökulman huomiointi ei kuitenkaan toteutunut EU-yhteyksissä tasai-

sesti. Kun EWL:n hallituksessa käsiteltiin EU:n taloudellisista syistä tapahtuvan maahanmuuton hallintaa koskevaa suunnitelmaa, Nytkisin pääsihteeri Taina Riski arvioi, että suunnitelmassa naisia pidettiin *"lähtökohteisesti vainottujen puolisoina eikä naisten lisääntyvän siirtolaisuuden käsittelyssä ole huomioitu riittävästi esim. naisiin kohdistuvaa väkivaltaa"*. Naisnäkökulma ei tullut esille *"myöskään paperin esittämässä perhekäsityksessä (perheiden yhdistämisen yhteydessä)"*. EU:n 2000-luvun alun tasa-arvopoliitikan on sittemmin kuvailtu näyttäneen paperilla hyvältä, mutta jääneen melko tuloksettomaksi etenkin naisten työelämään osallistumisen suhteen.¹⁰³

Vuonna 2007 Nytkis antoi lausunnon komission kertomuksesta naisten ja miesten tasa-arvosta. Lausunnon mukaan komissio listasi tehtyjä periaatepäätöksiä, mutta ei ehdottanut konkreettisia toimia. Raportin suositukset olivat *"hyvin yleisellä tasolla eikä niiden täytäntöönpanoon ole varattu rahoitusta"*. Työelämän tasa-arvossa oli tapahtunut Euroopan tasolla edistystä, kun EU-lainsäädäntöä selkeytettiin vuonna 2006 hyväksytyllä tasa-arvodirektiivillä. Lausunnon mukaan *"naisten työllisyysaste on nousut tasaisesti"* EU-alueella. Keskeisin ongelma oli kuitenkin *"naisten ja miesten välinen palkkaero, jota ei ole kurottu umpeen yhdessäkään EU-maassa"*. Naisten osallistumista työelämään tuli edistää myös laajemmilla hoivapalveluilla.¹⁰⁴

EWL:ssä nousi esille myös naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen. Tanja Auvinen kirjoitti EWL:n hallituksen kokouksesta alkuvuodesta 2010: *"EWL:n näkökulmasta Euroopan tasolla on ensimmäistä kertaa olemassa poliittinen tahto työskennellä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastaan."*

¹⁰¹ Tanja Auvinen & Elna Hatakka & Taina Riski, matkaraportti, YK:n ECEn Pekin +10 valmistelevalle NGO-kokous, 12.–13.12.2004. KA Nytkis ko II. ¹⁰² Guerrina 2020. Paulina Murto-Lehtinen, EWL muistio 9–12.1.2003. KA Nytkis ko II. Neuvoston direktiivi miesten ja naisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla. ¹⁰³ Euroopan parlamentin päätöslauselma ajonjakson 2006–2010 sosiaalipoliittisesta ohjelmasta. Taina Riski, EWL:n hallituksen kokous 7.–8.5.2005, kokousraportti 13.6.2005. KA Nytkis ko II. Guerrina 2020. EU:n tasa-arvopoliitikasta yleisesti ks. myös Roth 2008. ¹⁰⁴ Lausunto Komission kertomuksesta naisten ja miesten tasa-arvosta 2006, 9.5.2007. KA Nytkis ko IB.

Aikaisemmin Euroopan tasolla oli vain Daphne-ohjelma, joka koski rahoitusta, mutta toiminta politiikan tasolla puuttui kokonaan. Euroopan parlamentti hyväksyi loppuvuodesta 2009 päätöslauselman naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Lisäksi Euroopan neuvostossa valmisteltiin yleissopimusta naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa vastaan.¹⁰⁵

Kanssakäymistä tiivistettiin myös pohjoismaisten naisjärjestöjen kesken Nordiska kvinnoorganisationer i samarbete (NOKS) -yhteistyön puitteissa. Pohjoismaiden välillä ilmeni ehkä yllättäviäkin eroja. Vuoden 2000 NOKS-kokousraportin mukaan esimerkiksi Norjassa ei edelleenkään ollut tasa-arvovaltuutettua. Norjassa naiset eivät myöskään halunneet sitoutua tasa-arvotyöhön, koska *”he näkevät feminismin 70-lukulaisena rintaliivien polttelulla ryyditettynä miesvihamielisenä ilmiönä”*.¹⁰⁶ Yhteistyö osoittautui kuitenkin hyödylliseksi ainakin tiedonvaihdon kannalta. Elina Hatakka ja Lotta Viinikka kertoivat vuoden 2002 tapaamisesta: *”Meidän aloitteestamme keskusteltiin paljon vanhempien vapaiden kustannusten jakamisesta eri Pohjoismaissa. Vaikuttaisi siltä, että Suomi on ainoa [Pohjois]maa, jossa vanhemmuuden kustannuksia kaatuu merkittävässä määrin äitien työnantajille.”*¹⁰⁷ Vuoden 2004 tapaamisessa vertailtiin Pohjoismaiden kehityskulkuja. Keskustelujen pohjalta esimerkiksi todettiin, että *”Pohjoismaille on yhteistä se, että vaikka laissa lukeekin, että sukupuolesta johtuvan vainon vuoksi maasta voi saada turvapaikan, lakeja ei käytännössä toteuteta”*.¹⁰⁸

Muiden pohjoismaiden naisyhteistyö näytti suomalaisesta näkökulmasta välillä jokseenkin kehittymättömältä. Tuolloinen Koomusnaisten pääsihteeri Aino Penttilä

ihmetteli vuonna 2000, että Tanskassa järjestetyssä tapaamisessa keskusteltiin *”kaksi päivää tanskalaisten Naisten talon keittiössä tapaamatta ainoakaan tanskalaista päättäjää”*. Penttilän mielestä naisilla oli jo valtaa, nyt piti vain *”uskaltaa tehdä päätöksiä ja käyttää valtaa ja ottaa vastuuta”*. Hän ihmetteli, haluttiinko muissa Pohjoismaissa *”pysyä protestiliikkeenä, joka vain osoittaa epäkohtia”*, ja *”jatkaa vuosituhansia jatkunutta naisten keittiökulttuuria”*.¹⁰⁹ Voinee todeta, että kaikissa Pohjoismaissa ei vielä tuolloin harjoitettu samanlaista ammattimaista naisjärjestöjen yhteistyötä kuin Suomessa, tai ainakaan yhteyttä vastaaviin, nimenomaan poliittista vaikutustyötä harjoittaneisiin yhteistyöjärjestöihin ei löytynyt. Vaikka pohjoismaista yhteistyötä harjoitettiin ainakin vuosituhannen vaihteessa myös EWL:n puitteissa, kovin vakiintunutta muotoa sille ei löytynyt. Viime vuosina yhteistyö pohjoismaisten naisjärjestöjen välillä on ollut melko ohutta, eikä NOKS:ia vastaavaa aktiivista yhteistyöverkostoa enää tällä hetkellä ole.¹¹⁰

Kevään 2006 NOKS-tapaaminen järjestettiin Nytkisin emännöimänä poikkeuksellisesti Tallinnassa, samanaikaisesti Tallinnan yliopistossa järjestetyn prostituutiota ja ihmiskauppaa käsitelleen konferenssin kanssa. Kokouksessa syntyi *”yhteisymmärrys”*, että *”tehokkain prostituution ja ihmiskaupan ehkäisykeino on kysyntään puuttuminen”*, siis seksin oston kriminalisointi. Ruotsalaiset asiantuntijat *”vakuuttivat yleisön Ruotsin mallin yliveritaisuudesta”*, ja *”näyttivät vakuuttavasti toteen, että seksin oston kriminalisoinnilla maasta voi tulla luotaantöntävä parittajille ja ihmiskalukuljettajille”*. Lisäksi oli tärkeää *”lähettää yhteiskunnallinen viesti: toista ihmistä ei voi ostaa”*.

¹⁰⁵ Tanja Auvinen, matkaraportti EWL:n hallituksen kokouksesta 29.–31.1.2010. KA Nytkis ko II. Euroopan parlamentin päätöslauselma naisiin kohdistuvan väkivallan poistamisesta, 26.11.2009. ¹⁰⁶ NOKS:n kokous 5.5.2000 Kööpenhamina, suomenkielinen versio matkaraportista (käänt. Nana Korpelainen). KA Nytkis ko 10. ¹⁰⁷ Elina Hatakka & Lotta Viinikka, Raportti NOKS-tapaamisesta Oslolla 5.–6.12.2002. KA Nytkis ko 10. ¹⁰⁸ Anna Lena Karlsson-Finne & Elina Hatakka, Matkaraportti, NOKS-kokous Islannissa 10.–11.6.2004. KA Nytkis ko 10. ¹⁰⁹ Aino Penttilä, NOKS-ongelmat. Muistio 12.11.2000. KA Nytkis ko 10. ¹¹⁰ Silla Kakkolan tiedonanto 17.2.2003.

Paikalla oli myös yhdysvaltalaisen Coalition Against Trafficking in Women (CATW) -järjestön edustaja. Kokoukseen osallistuivat myös Viron, Latvian ja Liettuan naisjärjestöjen edustajat.¹¹¹

Nytkisin pääsihteeri Tanja Auvinen tapasi erään kansainvälisen kokouksen yhteydessä tuolloin Ruotsin tasa-arvoyksikössä työskennelleen Marianne Laxénin. Puheeksi tulivat Ruotsin ja Suomen erot tasa-arvoasioissa. Laxénin mukaan suurin ero oli *”verbaalisella tasolla”*. Ruotsissa puhuttiin avoimesti *”sukupuolten välisistä valtasuhteista, patriarkaatista ja feminismistä”* – viimeksi mainittu oli kirjattu hallitusohjelmaankin. Sen sijaan Suomessa oli *”vallalla näkemys, jonka mukaan valtasuhteista puhuminen on radikaalia ja samaan lopputulokseen päästään maltillisella linjalla”*. Täältä osin Suomi on tainnut muuttua aika vähän – esimerkiksi Sanna Marinin hallituksen 200-sivuisessa hallitusohjelmassa ei mainittu sanaa feminismi.¹¹²

YK-järjestelmä

Nytkisin kansainvälisen toiminnan keskeisenä muotona on ollut osallistuminen YK-järjestelmän puitteissa tapahtuvaan naisten oikeuksien kehityksen seurantaan. YK:n naisten asema -toimikunnan (CSW) kokoukset ovat olleet näköalapaikkoja kansainvälisen tasa-arvokeskustelun tilanteeseen. Naisten syrjinnän vastaisen sopimuksen täytäntöönpanoa seuraavalle CEDAW-komitealle on valmisteltu säännöllisesti Suomen maaraaportteja. Juuri CEDAW-raportointiprosessi suuntasikin Nytkisin seuraamaan systemaattisesti Suomen tasa-arvokehitystä. Ne auttoivat tiedon koostamisessa etenkin kotimaan toimintaa varten, joten käsittelem niiden sisältöä seuraavassa luvussa kotimaan toiminnan yhteydessä.

Nytkisin pääsihteeri Taina Riski raportoi vuonna 2003 naisten asema -toimikunnan kokouksesta, jossa asialistalla olivat erityisesti naiskauppa ja naisiin kohdistuva väkivalta. Keskustelussa korostettiin poliisin, oikeuslaitoksen, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä median merkitystä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyssä. Yhteistyö naiskaupan estämiseksi todettiin yleisesti riittämättömäksi. Seksin oston kriminalisointi herätti kiinnostusta. Ruotsi järjesti aiheesta tilaisuuden, jossa esitettiin kriminalisoinnin toimineen Ruotsissa. Samassa kokouksessa käsiteltiin myös *”syrjivää lainsäädäntöä, köyhyyden poistamista, perheväkivaltaa, seksuaalista väkivaltaa”* sekä tyttöjen sukuelinten silpomista ja kunniamurhia. Huolestuttavaa oli Riskin mukaan se, että kokouksessa ei päästy yksimielisyyteen naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevista päätöslauselmista. Edes Pekingin ohjelmassa jo aikanaan hyväksytyt sanamuodot eivät nyt kelvanneet. Vastustajien leiriä johti tällä kertaa Iran.¹¹³

Kokouksessa käsiteltiin myös uuden tietoteknologian vaikutuksia. Kokouksen loppuasiakirja edusti *”teknologiamyönteistä ajattelua, jossa ICT nähdään keinona lisätä sukupuolten välistä tasa-arvoa ja naisten voimaantumista”*. Päätelmät painottuivat *”toimenpiteisiin, jotka helpottavat uuden teknologian saatavuutta ja lisäävät naisten osuutta niin käyttäjäkunnassa kuin teknologian parissa työskentelevien joukossakin”*. Samalla loppuasiakirjassa puututtiin myös *”ICT:n edistämään naisten seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja median yleiseen pornografisaatioon, naiskauppaan, naisten esineellistämiseen, naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja seksuaaliseen häirintään”*.¹¹⁴

¹¹¹ NOKS, Spring 2006. The Nordic – Baltic Meeting in Tallinn 27.–29.4. KA Nytkis ko 10. ¹¹² Tanja Auvinen, matkaraportti, Peking+10-konferenssi 2.–4.2.2005. KA Nytkis ko 11. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma, Valtioneuvosto, 2019. ¹¹³ Taina Riski, matkaraportti, 47th Session of the Commission on the Status of Women, 3.–14.3.2003. ¹¹⁴ Lotta Viinikka, Matkaraportti CSW-kokouksen toiselta viikolta 10.–15.3.2003. KA Nytkis ko 14.

Tanja Auvinen raportoi vuoden 2008 CSW-kokouksesta huolestuneena, että seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia koskevat kysymykset olivat muodostuneet jopa EU:lle aiempaa hankalammiksi. Tuona vuonna EU ei ensimmäistä kertaa *"voinut esittää yhteistä kantaa Irlannin, Puolan ja Maltan vastustuksen vuoksi"*. Auvinen huomioi uutena asiana, että sukupuolinäkökulma ilmastonmuutokseen oli *"muutaman pa-neelin ja oheistapahtuman aihe"*.¹¹⁵

Nytkisin kansainvälinen toiminta koostui noin vuosina 1995–2011 kolmesta kokonaisuudesta. Näistä ensimmäinen koostui Baltian maihin ja Pietarin alueelle suunnatuista kehityshankkeista sekä laajemmista Itämeren alueen naiskonferensseista, joissa olivat mukana myös Pohjoismaat, Saksa ja Puola. Kehityshankkeilla pyrittiin vahvistamaan erityisesti Baltian maiden kansalaisyhteiskuntaa EU-kuntoon. Myös Itämeri-konferensseissa oli nähdäkseen lähinnä kyse Baltian maiden ja Puolan integroinnista läntiseen eurooppalaiseen yhteistyöjärjestelmään. Konferensseissa muodostettiin yhteistä näkemystä siitä, mitä olennaisia rajat ylittäviä kysymyksiä alueella tuli huomioida itäblokiin vapautuneiden maiden EU-jäsenyyttä ajatellen. Teemoiksi nousivat naisten taloudellinen asema, naiseen kohdistuva väkivalta ja ihmiskauppa, naisten osallisuus kansalaisyhteiskunnassa ja poliittisessa päätöksenteossa sekä jossain määrin ympäristökysymykset.

Nytkisin kansainvälisen toiminnan toinen kokonaisuus käsitti eurooppalaisen yhteistyön EWL:n puitteissa sekä pyrkimykset pohjoismaiseen yhteistyöhön ja jonkinmoisen pohjoismaisen blokin muodostamiseen EWL:n sisälle. EWL:ssä otettiin kantaa EU:n lainsäädäntöesityksiin, jotka käytännössä käsittelivät pitkälti samoja kysymyksiä joihin Nytkis puuttui kotimaan tasollakin. Pohjoismaisella

yhteistyöllä nostettiin EWL:ssä ainakin esiin ympäristökysymyksiä. Muutoin Pohjoismaiden yhteistyö keskittyi lähinnä keskinäiseen tiedonjakoon, eikä sen ympärille muodostunut pysyvää rakennetta. Kolmas kansainvälisen toiminnan kokonaisuus käsitti YK-järjestelmän puitteissa toteutetut huipukokoukset, naisten asema -toimikunnan kokoukset ja raportoinnin CEDAW-komitealle. Myös Aasian suuntaan otettiin yhteyksiä.

¹¹⁵ Tanja Auvinen, Raportti YK:n naisten asema -toimikunnan kokouksesta 28.2.–5.3.2008. KA Nytkis ko 14.

Luku 4:

"NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA"

Palkkatasa-arvo ja "naisvaalit"

Uusi vuosituhat alkoi Suomessa tasa-arvopolitiikan parissa toimineiden näkökulmasta innostavissa merkeissä, kun Tarja Halonen valittiin alkuvuodesta maan ensimmäiseksi naispresidentiksi. Nytkisin puheenjohtajana tuolloin toiminut Vasemmistonaisten Katja Syväri muisteli myöhemmin: "Se oli ihan valtavan suuri asia. Naisliikkeen työ on monesti hiljaista vaikuttamista, mutta siinä kohtaa nähtiin, että työ tuottaa tulosta."¹¹⁶

Tasa-arvokysymyksiä painottaneen Halosen valinta presidentiksi toi myös suoran yhteyden naisjärjestöjen ja presidentin välille. Nytkisin edustajat tapasivat Halosen presidentinlinnassa vuoden 2001 marraskuussa. Tapaamisessa käsiteltyihin aiheisiin kuului "naisten aseman parantaminen työelämässä", joka edellytti "voimakkaita yhteiskunnallisia toimenpiteitä". Naisten tulot olivat edelleen "keskimäärin 80% miesten vastavista tuloista". Naisten edustusta työmarkkinajärjestöissä tuli lisätä. Kansainvälisessä ihmisoikeuspolitiikassa tuli huolehtia siitä, että ihmisoikeuksia tarkastellaan "myös sukupuolispesifistä näkökulmasta", sekä parantaa naisten asemaa konfliktitilanteissa ja ehkäistä naiskauppaa. Nytkisin pääsihteeri Tanja Riski sai myös kutsun Linnanjuhliin.¹¹⁷

Monissa tasa-arvopoliittisissa kysymyksissä

kehitys oli kuitenkin jäänyt junnaamaan paikallaan. Vuonna 2000 suomalaiset kansalaisjärjestöt julkaisivat raportin Pekingin toimintaohjelman tavoitteiden toteutumisesta. Raportin johtopäätös oli, että "Suomen hallitus ei ole suunnitellut Pekingin toimintaohjelman edellyttämiä strategioita toimintaohjelman toteuttamiseksi". Raportin mukaan toimintaohjelman toteuttaminen olisi esimerkiksi edellyttänyt kaikessa viranomais-toiminnassa sukupuolivaikutusten arviointia, mikä ei ollut lainkaan toteutunut.¹¹⁸

Raportti puuttui myös palkkatasa-arvoon. Sen mukaan naispalkansaajien keskiansiot "ovat koko 1990-luvun olleet noin 80 % miesten ansioista". Yhtenä syynä palkkatasa-arvon puutteeseen pidettiin "koulutusalojen ja ammattien jakautumista voimakkaasti sukupuolen mukaan". Raportti huomautti, että esimerkiksi "naisvaltaisena matalapalkka-alana tunnetulle terveydenhuoltoalalle hakeutuneista 85 % on naisia, eikä suhde ole vuosien kuluessa muuttunut". Sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoituksen kiristäminen 1990-luvulla oli osunut naisiin: "Käytännössä julkisen rahoituksen joustot ovat merkinneet nimenomaan naisten työmarkkina-aseman joustoa." Nuorista korkeasti koulutetuista naisista yli 50 % työskenteli määräaikaissa suhteissa, kun vastava luku miesten kohdalla oli vain 20 %. Tutkimusten mukaan naisten työttömyys oli myös yleistynyt, ja ongelma oli erityisen suuri terveydenhuollon työpaikoilla.¹¹⁹

¹¹⁶ Nytkis 30v, 22. Presidentinvaalikampanjoinnista ks. Isotalus & Aarnio 2000. ¹¹⁷ Muistio, Tapaaminen Presidentti Tarja Halosen kanssa 6.11.2001. KA Nytkis ko 18. Laura Pekonen, Kommuuni kävi Linnassa. HS 9.12.2001. ¹¹⁸ Mustakallio & Pentikäinen 2000, 6. ¹¹⁹ Mustakallio & Pentikäinen 2000, 9, 14–15.

LUKU 4: "NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA"

Raportissa oltiin huolestuneita sekä globalisaation vaikutuksesta Suomeen, että globalisaation lainalaisuuksilla toimivan Suomen kehityspolitiikan vaikutuksista kehittyviin maihin. Raportin mukaan oli *"erittäin tärkeää tarkastella globalisaation, kaupan vapauttamisen ja julkisten palvelujen supistamisen vaikutuksia naisen elämälle"*. Lisäksi raportissa paheksuttiin Suomen antamaa tukea Kansainvälisen valuuttarahaston ja Maailmanpankin rakennesopeutusohjelmille kehittyvissä maissa: *"Rakennesopeutus on usein kaventanut naisten mahdollisuuksia julkisen sektorin töihin, ja toisaalta myös vähentänyt naisille tärkeiden julkisten palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta."* Rakennesopeutus oli myös käytännössä heikentänyt naisten asemaa maanomistajina.¹²⁰

EU-jäsenyyden hyvinvointivaltiolle aiheuttama uhka ja lama eivät enää olleet Nytkisin huolenaiheina. Suomi oli siirtynyt taloudellisen kasvun aikaan. Laman jäljet näkyivät kuitenkin jatkuvana julkisen sektorin rahoituksen kireytenä, koska pyrittiin pääsemään eroon lama-aikana kasvaneesta velasta. Lisäksi väestön ikääntyminen alkoi tuoda omaa painettaan. Nousukauden oloissa näytti kuitenkin mahdolliselta jatkaa työmarkkinoiden kehittämistä naisystävällisempään suuntaan siitä, mihin 1980-luvun lopussa oli jääty. Tähän tavoitteeseen pyrittiinkin täydellä painolla. Naistenpäivän kannanotossaan vuonna 2001 Nytkis vaati erityisesti palkkatasa-arvoa.¹²¹

Naistenpäivän tapahtumassa puheen piti eduskunnan ensimmäinen naispuhemies Riitta Uosukainen (kok):

POHJOISMAISESTI TYÖELÄMÄN TASA-ARVON SUURIMMAKSI KOMPASTUSKIVEKSI NÄHDÄÄN SAMAPALKKAISUUDEN PUUTE, JOSTA ON PUHUTTU YLI 10 VUOTTA EIKÄ JUURI MITÄÄN OLE AIKAAN SAATU. SUOMEN TULOPOLIITTISSA KOKONAISRATKAISUISSA ON OLLUT TASA-ARVO- JA MATALAPALKKAKERIÄ, MUTTA NIIDEN KOKONAISMERKITYS ON TÄHÄN SAAKKA OLLUT ENEMMÄN KUVAANNOLLINEN. OLEN HUOLISSANI SIVISTYS- JA KULTTUURIALOJEN TULEVAISUUDESTA SEKÄ HOITOALOJEN HENKILÖKUNNASTA. – – MIKÄLI NÄITÄ ALOJA EI SAADA YLÖS YHÄ SYVENEVÄSTÄ PALKKAKUOPASTA, SEURAUKSENA ON TYÖVOIMAPULA. ALOILLE EI SAADA ENÄÄ AMMATTITAITOISTA JA OSAAVAA TYÖVOIMAA, MIKÄ MERKITSEE JATKOSSA PALVELUTASON ROMAHTAMISTA. NYT ON HUOMATTAVISSA SAIRAANHOITAJIEN MAASTAMUUTTO.¹²²

Uosukainen puuttui myös laajemmin yhteiskunnan kulttuuriseen ilmapiiriin ja sosioekonomisiin voimasuhteisiin. Uosukaisen mukaan oli *"epäoikeudenmukaista, että miehet yhä edelleen määrittelevät yhteiskunnassamme, mikä on tärkeää, mikä ei ja mikä on asiallista, mikä ei"*. Naiset halusivat panostaa työelämään, mutta eivät kuitenkaan kokonaan perhe-elämän kustannuksella. Uosukainen arveli, että miehetkään eivät yleensä tulleet onnellisiksi perheitään laiminlyömällä. Kuitenkin juuri naiset nostivat eniten esille tarvetta työ- ja perhe-elämän parempaan yhteensovittamiseen.

¹²⁰ Mustakallio & Pentikäinen 2000, 7, 26. ¹²¹ Lehdistötiedote, Kansainvälinen Naistenpäivä 8.3. Espolla, 2001. KA Nytkis ko 14. ¹²² Riitta Uosukainen, puhe Naistenpäivänä Runebergin patsaalla 8.3.2001. KA Nytkis ko 14.

LUKU 4: "NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA"

Uosukaisen mukaan oli tärkeää, että "nykyisen yksilöllisyyttä vihdoinkin korostavan kulttuurin rinnalla ja mukana säilyy yhteisöllisyys". Yhteiskuntaa ei pitänyt kehittää suuntaan, jossa "lähes kaikki toiminnot tapahtuvat internetin välityksellä ja sosiaaliset kontaktit ja verkostot rapautuvat". Uosukainen kiteytti suomalaisen naisen dilemman:

NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA NYKYPÄIVÄNÄ. NAISTA VAIVAA ENSINÄ ITSELUOTTAMUSPULA, TOISEKSI AIKAPULA, KOLMANNEKSI HOITAJÄRJESTELYPULA JA NELJÄNNEKSI RAHAPULA. NÄMÄ PULAT HELTIÄSIVÄT, JOS NAINEN PÄÄSISI KOKO ENERGIALLAAN VAIKUTAMAAN, MUTTA HÄN EI JUURI NÄILTÄ PULILTA PÄÄSE. ORAVANPYÖRÄ ON VALMIS. NAISEN VAHVUUTTA, ÄITYTTÄ, KÄYTETÄÄN NAISTA VASTAAN!¹²³

Naisten työmarkkina-aseman ohella myös naisten osallisuus päätöksenteossa oli jossain määrin jämähtänyt paikoilleen. Nytkisin pääsihteeri Taina Riski esitteli vuonna 2002 ASEF-kokouksessa Suomen tilannetta todeten, että tasa-arvo ei monilla aloilla ollut viime aikoina edennyt juurikaan. Professoreista naisia oli 18 % ja työmarkkinajärjestöjen hallituspaikoista noin 25 %. Ministeriöiden johtavissa viroissa naisia oli vain 8 %, mikä oli tuolloin EU-maiden alhaisin lukema, eikä osuus ollut kasvanut lainkaan vuoden 1986 tasa-arvolain voimaantulon jälkeen. Johtopäätös oli, että naiset törmäsivät edelleenkin

lasikattoon pyrkiessään etenemään uralaan. Naiset olivat liike-elämän ja työmarkkinajärjestöjen johtopaikoilla huomattavan aliedustettuja verrattuna politiikan johtopaikkoihin.¹²⁴

Vuoden 2003 eduskuntavaaleihin Nytkis lähti melko aktiiviseen kampanjaan Naisvaalit 2003 -verkoston nimellä. Tarkoituksena oli nostaa esille sitä, että tasa-arvokysymyksiä ei ollut vielä ratkaistu, ja nostaa ne vaalien agendalle. Kampanjan osana vuonna 2002 pidetyssä seminaarissa Naisasialiitto Unionin pääsihteeri Lotta Viinikka totesikin: "Suomessa elää sitkeästi myytti, että elämme tasa-arvoisessa yhteiskunnassa." Lainsäädännön tasa-arvoisuus ei Viinikan mukaan riittänyt "asenteiden ja sukupuolten välisten valtasuhteiden muuttamiseen". Tilaisuutta kunniotti läsnäolollaan myös tasavallan presidentti Tarja Halonen.¹²⁵

Samassa seminaarissa puhunut sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho (kok) oli huolestunut ensisynnyttäjien keski-ikänsä kohoamisesta ja lapsettomien naisten osuuden kasvusta: "Tuntuu siltä, että yhä useammin naiset joutuvat valitsemaan työelämän ja perhe-elämän välillä." Perho huomautti perhevapaiden käytön keskittyneen edelleen naisille, kun vain alle kaksi kolmasosaa isistä käytti edes osan isyysvapaasta. Lisäksi isistä vain pari prosenttia jakoi vanhempainlomaa äidin kanssa. Perho oli huolestunut myös tyttökulttuurista. Hänen mielestään murrosikäisistä tytöistä oli tullut suorittajia, jotka "korostavat kauneuttaan, aikuismaisuuttaan ja kokeneisuuttaan". Suorituspaineeet näkyivät yleistyneinä syömishäiriöinä, tupakanpoltona, huumeidenkäyttönä ja humalajuomisena. "Tytöt ovat ohittaneet pojat riskikäyttötymisessä", Perho arvioi.¹²⁶

¹²³ Riitta Uosukainen, puhe Naistenpäivänä Runebergin patsaalla 8.3.2001. KA Nytkis ko 14. ¹²⁴ Taina Riski, Country report: Finland. Esitelmä ASEF-konferenssissa Tampereella 15.–17.9.2002. KA Nytkis ko 12. Mustakallio & Pentikäinen 2000, 18. Hart & Kovalainen & Holli 2009. ¹²⁵ Lotta Viinikka, puhe Nyt riittää -seminaarissa 19.4.2002. Tarja Halonen, puhe Naisvaalit 2003 -verkoston Nyt Riittää -tapahtumassa Säätytalolla 19.4.2002. KA Nytkis ko 15. ¹²⁶ Maija Perho, Terveystilaisannat. Raportti, Naisvaalit 2003 -verkoston seminaari Nyt Riittää! 19.4.2002. KA Nytkis ko 15.

LUKU 4: "NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA"

Vuoden 2003 eduskuntavaaleista ei lopulta tullut varsinaisia naisvaaleja. Naisia valittiin kansanedustajiksi 75, mikä oli vähemmän kuin esimerkiksi vuoden 1991 vaaleissa. Vaalien jälkeen saatiin kuitenkin ensimmäinen naispääministeri Anneli Jäätteenmäen (kesk) lyhyen hallituskauden myötä. Nytkisin vaalivaikuttaminen jatkui kohti seuraavan vuoden europarlamenttivaaleja. Nytkis järjesti EU-aiheisia seminaareja ja pyrki lisäämään naisten tietoisuutta EU-päätöksenteosta ja siihen vaikuttamisesta. Nytkis järjesti yhdeksän eurovaalitulaisuutta Pääkaupunkiseudulla, Tampereella, Turussa, Oulussa, Lappeenrannassa ja Vaasassa.¹²⁷

Palkkatasa-arvo, työmarkkinoiden jakautuminen sukupuolen mukaan ja vanhemmuuden kustannusten tasaaminen kaikille työntantajille pysyivät Nytkisin vaikuttamisen keskiössä 2010-luvun alkuun saakka. Esimerkiksi vuonna 2004 näitä tavoitteita nostettiin esille lausunnossa, jonka Nytkis antoi Suomen 5. CEDAW-määräraikaisraportista. Nytkis vaati, että *"toimenpiteet työntantajakustannusten jakamiseksi on toteutettava siten, että kaikki raskaudenaikaisista poissaoloista ja lasten sairastamisesta aiheutuvat kustannukset poistuvat työntantajilta"*. Samaa vaadittiin myös kannanotossa, jonka mukaan muissa Pohjoismaissa oli jo toteutettu toimenpiteet vanhemmuuden kustannusten jakamiseksi. Elinkeinoelämän keskusliitto oli kuitenkin asettanut vastustamaan vaatimuksia. Nytkisin mielestä EK edusti *"lähinnä miesvaltaisia teollisuudenaloja"*, eikä *"palvelutyöntajien ääni"* kuulunut sen kannanotoissa.¹²⁸

Vuosina 2005–2007 suuri hanke olivat yleisen äänioikeuden 100-vuotisjuhlallisudet. Nytkis aluetoimikuntineen oli järjestämässä tapahtumia Helsingissä, Vaasassa, Kuopi-

ossa, Jyväskylässä, Tampereella, Marianhaminassa, Oulussa, Lappeenrannassa ja Turussa.¹²⁹ Vaasassa pidetyssä tilaisuudessa puhui Suomen pankin pääjohtaja Sinikka Salo. Nytkis otti osaa äänioikeuden 100-vuotisjuhlallisuuksiin myös julkaisemalla vuonna 2006 artikkelikokoelman Sukupuolen politiikka. Teoksen 15 puheenvuorossa käsiteltiin muiden muassa sukupuolistunutta väkivaltaa, politiikan sukupuolittumista, tyttöjen kouluolosuhteita, sukupuolinväkivallan valtavirtaistamista sekä uskonnon vaikutusta naiskuvaan.¹³⁰

Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa naisedustus nousi hyppäksenomaisesti ylöspäin uuteen ennätykseen. Tähän saattoi vaikuttaa vaalien alla aktiivisesti käyty keskustelu palkkatasa-arvosta ja erityisesti sairaanhoidtajien palkoista. Kampanjointi tiivistyi kokouksen *"Sari Sairaanhoidtaja"* -kampanjassa lupailtuun 500 euron kuukausikorotukseen. Ehkä myös naisten äänioikeuden 100-vuotisjuhlallisuuksilla oli vaikutusta. Vaalien jälkeen muodostettuun Matti Vanhasen II hallitukseen tuli naisennemmistö ensimmäistä kertaa Suomessa. Vuoden 2009 europarlamenttivaalien alla Nytkis osallistui Euroopalainen Suomi ry:n vaalikiertueeseen, jossa olivat aktiivisia Nytkisin Keski-Suomen, Savon, Pirkanmaan, Oulun ja Varsinais-Suomen aluetoimikunnat. Vaaleissa valituista 13 europarlamentaarikoista kahdeksan oli naisia.¹³¹

Erilaisten vähemmistöjen asema alkoi pikku hiljaa nousta naisjärjestöjen agendalle enenevässä määrin. Vuonna 2008 kansalaisjärjestöjen CEDAW-varjoraportissa tuotiin laajasti esille vähemmistöihin kuuluvien naisten syrjintä, kattaen romanit, saamelaiset, maahanmuuttajat, vammaiset ja seksuaalivähemmistöt.

¹²⁷ Liite Naisten äänioikeus 10 vuotta -tietopakettiin. Eduskunnan kirjasto 5.7.2019. Naiset päättäjinä Euroopassa -hankeraportti 2004. KA Nytkis ko 15. ¹²⁸ Nytkis ry:n lausunto Suomen hallituksen 5. CEDAW-määräraikaisraportista. KA Nytkis ko 14. Lehdistötiedote, Miesvaltaisilla aloilla varaa investoida tulevaisuuteen, 30.9.2005. KA Nytkis ko 18. ¹²⁹ Muistio, Alueelliset juhlat – tilannekatsaus. Yleinen äänioikeus 100 vuotta -aineisto. KA Nytkis ko 16. ¹³⁰ Moring 2006. ¹³¹ Kari Pyrhönen, Hoitajien historiallisesta palkkoisteluista 10 vuotta – haavoja, haukoja ja tinkimättömyyden voitto. MTV Uutisten verkkosivut, 7.10.2017. Oli Pohjanpala, Uuteen hallitukseen tulee historiallinen naisennemmistö. HS.fi 18.4.2007. Muistio, Eurovaalikampanjointi 2019; muistio, Euroopan parlamentin vaalitulokset sukupuolen mukaan. KA Nytkis ko 15.

Esille nousi näkökulma, jota on sittemmin alettu kutsua intersektionaalisuudeksi: "Tällä hetkellä tasa-arvopoliittika keskittyy liiaksi naisten oikeuksiin yleisellä tasolla ja ikävä kyllä niputtaa erilaiset naiset yhteen saman nimikkeen alle. Tätä yhdenmukaistamisen ongelmaa pitäisi käsitellä perusteellisemmin suomalaisessa tasa-arvotyössä."¹³² Vuoden 2012 raportissa tuotiin esille esimerkiksi sukupuolen korjaamiseen liittynyt vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä, ja mainittiin uusina haavoittuvina naisryhminä kodittomat naiset ja naisvangit.¹³³

Yksi tapa, jolla naisjärjestöt pyrkivät puuttumaan rakenteelliseen epätasa-arvoon oli sukupuolivaikutusten arviointi (suvaus). Se mainittiin Pekingissä vuonna 1995 pidetyn naisten maailmankonferenssin päätösasiakirjassa yhtenä tasa-arvotyön keskeisenä välineenä, joka tulisi ottaa käyttöön maailmanlaajuisesti. Menetelmän käyttöönotto oli kuitenkin Suomessakin hidasta: vuoteen 2000 mennessä ei ollut tapahtunut paljoakaan. Nytkis pyrki edistämään sukupuolivaikutusten arvioinnin jalkauttamista kuntatasolle vuoden 2004 ja 2008 kunnallisvaalien yhteydessä järjestetyissä tilaisuuksissa. Taavoitetta pyrittiin edistämään myös kansainvälisessä yhteistyössä: vuonna 2008 Nytkis osallistui hankkeeseen, jonka tarkoituksena oli parantaa sukupuolivaikutusten arviointia talousarviomenettelyissä Baltian maissa, Pohjoismaissa ja Valko-Venäjällä.¹³⁴

Kansalaisjärjestöjen vuoden 2008 CEDAW-raportissa toistuivat edelleen vaatimukset työelämän tasa-arvon edistämisestä. Raportissa kritisoitiin, että hallituksen vuoden 2006 samapalkkaisuusohjelma ei ollut "onnistunut aikaansaamaan tosiasiallisia palkankorotuksia tai parannuksia työmarkkinajärjes-

töjen kollektiivisiin neuvottelusopimuksiin". Naisvaltaiset alat olivat edelleen palkkakuopassa, eikä "todellista kehitystä asian suhteen tapahdu, ellei näiden ammattien palkkoja nosteta erikseen jokaisen tulosopimuskauden aikana". "Tämä vaikuttaa hyvin epätodennäköiseltä", raportissa todettiin. Raportin mukaan tasa-arvotyötä vaikeutti "se yleinen käsitys, että suomalaisessa yhteiskunnassa tasa-arvo on jo saavutettu".¹³⁵

Työmarkkinoiden tasa-arvon saralla 2000-luvun ensimmäinen vuosikymmen vaikuttaa olleen pysähtyneisyyden aikaa. Nousukaudesta huolimatta naisten ja miesten välisiä palkkaeroja ei saatu vähennettyä. Työmarkkinoilla säilyi joko naisten ja miesten aloihin. Vanhemmuuden kustannusten jakamisesta tasaisemmin kaikille työntäjille ei päästy sopimukseen. Negatiivinen vaikutelma saattaa korostua lähdeaineiston luonteesta johtuen: järjestöt tyypillisesti vaativat ongelmien korjaamista enemmän kuin kehuvat tehdyistä parannuksista. Tuskinpa lähdeaineiston vinoutuma kuitenkaan vaikuttaa olennaisesti kokonaiskuvaan. Naisten edustus politiikassa kuitenkin vahvistui ensimmäisen naispresidentin, naispääministerin ja naisenemmistöisen hallituksen sekä naiskansanedustajien määrän kasvun myötä. Hoiva-alojen työvoimapulan naisjärjestöt ennustivat hyvin.

Prostituutio, ihmiskauppa ja väkivalta

Pekingin toimintaohjelman toteutumista Suomessa ruotineessa vuoden 2000 kansalaisjärjestöraportissa puututtiin prostituution, ihmiskaupaan ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan.

¹³² Kansalaisjärjestöjen raportti YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW-sopimus) täytäntöönpanosta Suomessa, 2008. KA Nytkis ko 14. ¹³³ Submission to the United Nation's Committee on the Convention of the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, Luonnon, helmikuu 2012. KA Nytkis ko 14. ¹³⁴ Mustakallio & Pentikäinen 2000, 6. TaNe 40v, 67–68. Muistio 18.12.2008. Sukupuolittietoinen budjetointi Baltiassa, Pohjoismaissa ja Valko-Venäjällä -hankkeen aineisto. KA Nytkis ko 13. Kuntavaalit 2004 ja 2008 -aineisto. KA Nytkis ko 15. ¹³⁵ Kansalaisjärjestöjen raportti YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW-sopimus) täytäntöönpanosta Suomessa, 2008. KA Nytkis ko 14.

LUKU 4: "NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA"

Reportin mukaan naisiin kohdistuva väkivalta oli ollut "suomalaisessa yhteiskunnassa vaiettu asia aivan viime aikoihin asti". Viidennes naisista oli joutunut senhetkisen puolison tai kumppanin väkivallan uhriksi. "Naisiin kohdistuvan väkivallan muotoja ovat myös naiskauppa ja prostituutio, jotka ovat lisääntyneet Suomessa huolestuttavasti 1990-luvun aikana", raportissa todettiin. Suomen todettiin olevan Baltian maista ja Venäjältä tulevan prostituution kohdema. Raportti suositti, että "Suomessa tulisi vakavasti pohtia Ruotsin mallin mukaisesti prostituution asiakuuden kriminalisointia". Ongelmia olivat myös tiedotusvälineiden ja mainosten välittämä stereotyyppinen naiskuva sekä seksuaaliset sisällöt: "Seksibisnes-mainonta on kasvanut räjähdysmäisesti ja tunkeutuu jokaisen ihmisen arkipäivään. Esimerkiksi televisio lähettää joka ilta seksipuhelinpalvelujen mainontaa."¹³⁶ Prostituutio, ihmiskauppa, naisiin kohdistuva väkivalta ja median "pornografisoituminen" muodostivat naisjärjestöjen näkemyksissä yhteen kietoutuneen ongelman. Sen ratkaiseminen oli Nytkisin keskeisiä tavoitteita vuosituhatosen ensimmäisellä vuosikymmenellä.

Suomi oli 1990-luvulle saakka jäljessä muista Pohjoismaista naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisessä. Asiaan puuttumista oli 1990-luvulla ajanut etenkin Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan väkivaltajaosto. Väkivalta- ja seksuaalirikoslainsäädäntöä uudistettiin 1990-luvulla, minkä myötä lainsäädännöllinen pohja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumiseen vahvistui. Vuonna 1999 lakiin otettiin mahdollisuus määrätä uhkaavasti tai vainoavasti käyttäytyvälle henkilölle lähestymiskiello. Vuodesta 2005 alkaen lähestymiskiellon saattoi määrätä myös samassa taloudessa asuvalle henkilölle.¹³⁷

Naisjärjestöt olivat mukana parantamassa väkivallan uhriksi joutuneiden naisten palveluita ja koostamaan tietoa naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Nytkis oli mukana vaikuttamassa, kun vuonna 2002 perustettiin Naisten Linja -puhelinpäivystys väkivaltaa kohdanneille naisille. Vuonna 2005 Nytkis otti vastuulle Kansallisen väkivaltaobservatorion perustamisen. Perustaminen oli osa EWL:n Observatory on Violence against Women -hanketta, joka oli toiminut vuodesta 1996. Malli oli tarkoitus levittää kaikkiin EU:n jäsenmaihin, ja Suomea ennen se oli perustettu Irlantiin, Kreikkaan, Ranskaan ja Tanskaan. Väkivaltaobservatorioiden tarkoitus on ollut koota yhteen kansalaisjärjestöjä, yksityishenkilöitä ja tutkijoita sekä tuottaa tietoa naisiin kohdistuvasta väkivallasta.¹³⁸

Toimenpiteet väkivallan ehkäisemiseksi ja uhrien aseman parantamiseksi etenivät kuitenkin tahmeasti. Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan puheenjohtaja Jukka Gustafsson (sd) totesi vuonna 2008 järjestetyssä seminaarissa Suomen saavan jatkuvasti "muistutuksia ja moitteita siitä, että työ väkivallan ennalta ehkäisemiseksi ei täytä kansainvälisiä vähimmäisvaatimuksia". Gustafssonin mukaan Suomessa oli sata turvakotipaikkaa, kun kahden miljoonan asukkaan Sloveniassa niitä oli yli 300. Suomi oli käyttänyt naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn budjettivaroja tyypillisesti noin 250 000 euroa vuodessa. Saman suuruisen panostuksen oli tehnyt jopa 70 000 asukkaan Andorra. Norjan vuosittainen panostus oli kuusi miljoonaa euroa.¹³⁹ Väestöliiton asiantuntija Suvi Arapkirli esitti samassa seminaarissa, että asenteissa oli Suomessa paljon parantamista.

¹³⁶ Mustakallio & Pentikäinen 2000, 20–22. ¹³⁷ TaNe 40v, 52–59. Riski 2009. ¹³⁸ Naisten linja -aineisto. KA Nytkis ko 15. Väkivaltaobservatorio-aineisto. KA Nytkis ko 16. ¹³⁹ Jukka Gustafsson, puhe Kotirauhaa-seminaarissa eduskunnassa 4.11.2008. KA Nytkis ko 16.

LUKU 4: "NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA"

Hän kertoi kuulleen *"lukemattomia kertoja"* lauseen: *"Olen ehdottomasti väkivaltaa vastaan, mutta voihan sen ymmärtää, että jos nainen ärsyttää tarpeeksi paljon, että lopulta hermo pettää."*¹⁴⁰

Naisiin kohdistuva väkivalta ja ihmiskauppa yhdistyivät naisjärjestöjen retoriikassa prostituutioon. Ilmiötä seurattiin Nytkisin piirissä aktiivisesti jo 1990-luvulla, mutta lainsäädännölliset vaatimukset alkoivat konkretisoi-
tua vuosituhaten vaihteessa. Vuoden 2002 marraskuussa Nytkis vaati seksuaalipalvelujen oston kieltämistä kannanotossaan: *"Lainsäädännöllä tulisi turvata, että nainen ei ole kauppatavaraa ja että seksipalvelujen ostaja rangaistaan. Nytkis vaatii myös, että seksiteollisuuden uhrien tukipalveluja on kehitettävä ja tähän toimintaan on kohdistettava enemmän resursseja."*¹⁴¹

Suomessa ei ollut varsinaista ihmiskauppaa koskevaa lainsäädäntöä, mutta Suomen hyväksymien kansainvälisten sopimusten nojalla sellainen tuli luoda. Ihmiskauppaa koskevan lainvalmistelun yhteydessä selvitettiin myös seksin ostamisen, myymisen tai molempien kriminalisointia. Vuoden 2003 keväällä antamassaan lausunnossa Nytkis totesi, että *"naiskaupan olemassaolo ja sen kasvu perustuu maksullisen seksin laajaan kysyntään"*. Lausunnon mukaan oli *"vaikeaa kuvitella tasa-arvoista yhteiskuntaa"*, jos yhteiskunta *"sallii yhden naisryhmän törkeän hyväksikäytön ja alistamisen"*. Ruotsissa oli lausunnon mukanaan saatu hyviä kokemuksia seksin oston kieltämisestä. Lain voimaantulon jälkeen katuprostituutio oli *"vähentynyt merkittävästi ja ulkomaalaiset prostituoidut ovat kadonneet kaduilta"*. Mielpidekyselyiden mukaan 80 % ruotsalaisista piti lakia hyvänä.¹⁴²

Varsinaisia seksityöntekijöitä ei Nytkisin linjan mukaan ollut, tai, kuten asia eräissä lausunnossa ilmaistiin, *"aidosti täysin vapaaehtoinen prostituutio on äärimmäisen harvinaista"*. Lausunnon mukaan *"lepsy suhtautuminen järjestäytyneen rikollisuuden organisoimaan prostituutioon on mahdollistanut myös muun rikollisen toiminnan, kuten kansainvälisen huumekaupan, vahvistumisen Suomessa"*. Linja sai hyväksynnän myös valtakunnan korkeimmalta taholta. *"Prostituutio ei ole työtä eikä ammatti"*, totesi presidentti Tarja Halonen eräissä puheissaan.¹⁴³

Vuonna 2004 astui voimaan uusi ihmiskauppaa koskeva lainsäädäntö. Myös seksin oston kriminalisointi vaikutti olevan myötätulessa, ja koko naisjärjestökenttä tuki tavoitetta yhtenäisesti. Yhtenäisyyteen ilmaantui kuitenkin säröjä, kun muutamat seksityötä tekevien näkökulmaa edustaneet tahot asettuivat julkisuudessa vastustamaan kriminalisointia. Näitä tahoja olivat lähinnä Seksialan liitto Salli ja tutkija Anna Kontula, joka oli mukana myös Sallissa, sekä Pro-tukipiste, joka pyrki edistämään seksuaalipalveluissa toimivien ja ihmiskaupan uhrien oikeuksia. Kriminalisoinnin vastustajien mielestä seksin oston kriminalisointi olisi saattanut ajaa seksipalveluita myyvät yhä ahtaammalle ja heikentää heidän asemaansa. Hallitus esitti kuitenkin seksin oston kriminalisointia vuonna 2005.

Kriminalisoinnilla *"haluttiin vähentää seksin oston kysyntää ja sitä myöten ihmiskauppaa ja paritusta"*. Kriminalisointia olivat esittäneet omissa lankalotteissaan myös kansanedustajat Annika Lapintie (vas) ja Päivi Räsänen (kd).¹⁴⁴

¹⁴⁰ Suvi Arapkirii, puhe 4.11.2008. KA Nytkis ko 16. ¹⁴¹ Lehdistötiedote, Nytkis vaatii lakia seksipalvelujen oston kieltämisestä, 11.11.2002. KA Nytkis ko 18. ¹⁴² Lausunto, Asiantuntijakuuleminen seksuaalipalveluiden ostamisen tai myymisen (tai molempien) kriminalisoinnista 2.4.2003. KA Nytkis ko 18. ¹⁴³ Nytkis, Kansalaisjärjestöjen raportti. YK:n kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW-sopimus) täytäntöönpanosta Suomessa, Luonnos 12.11.2004. KA Nytkis ko 14. Tarja Halonen, puhe Naisvaalit 2003 –verkoston Nyt Riittää –tapahtumassa Säätytalolla 19.4.2002. KA Nytkis ko 15. ¹⁴⁴ Aaltio 2009, 55–98. Toivonen 2018.

LUKU 4: "NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA"

Eduskuntakeskusteluissa kriminalisointia vastustivat etenkin miespuoliset kansanedustajat, jotka halusivat varmistaa "luonnollisten tarpeiden" toteuttamisen tarvittaessa seksipalveluiden avulla. Vastustajien mielestä ihmiskauppa ja seksipalvelut olivat myös toisistaan erillisiä kysymyksiä. Naiskansanedustajat eivät juuri vastustaneet esitystä, mutta osa ilmaisi epärointinsa siitä, oliko kriminalisointi paras mahdollinen tapa auttaa "huono-osaisia naisia". Valiokuntakäsittelyssä tuomioistuimet, syyttäjälaitos ja poliisi suhtautuivat kriminalisointiin pääosin kielteisesti. Ne tekivät eron ihmiskaupan ja prostituution välille ja katsoivat, että jälkimmäiseen tuli puuttua enemmän sosiaalipoliittisin kuin kriminaalipoliittisin keinoin. Tasa-arvovaltuutettu ja Tasa-arvoasiain neuvottelukunta puolsivat täyttää kriminalisointia. Lopulta eduskunta rajasi kriminalisoinnin koskemaan seksin ostoa parituksen tai ihmiskaupan uhrilta, eli seksin ostoa ei yleisesti kielletty. Täyttää kieltoa kannattanut vähemmistö koostui Vasemmistoliiton, RKP:n ja kristillisdemokraattien edustajista. Eduskunta hyväksyi myös lausuman, jossa edellytettiin tukipalveluja prostituutiosta irtautumiseen.¹⁴⁵

Vaikka naiskansanedustajien näkemykset jakautuivat kriminalisointia koskeneessa äänestyksessä, Nytkisin piirissä pitäydettiin seksin oston täyskieltoa edellyttäenässä kannassa. Paria vuotta myöhemmin Nytkis valitteli, että "keskusteluun on suuressa määrin päässyt vaikuttamaan pieni joukko vapaaehtoisesti prostituutiota harjoittavia ihmisiä". Oli "epäoikeudenmukaista korostaa yhden pienen ryhmän näkökulmaa julkisessa keskustelussa ja lainsäädännössä". Lisäksi oli "järkyttävää, että yksi kolmasosa suomalaisista naisista ja puolet miehistä

pitää prostituutiota hyväksyttävänä". Kannanotossa arvioitiin, että jos "yhteiskunnan valtavirta pitää kiinni näistä asesteistaan, seksikauppa, prostituutio ja pornografia ehkä alkavat normalisoitua yhteiskunnassa". Nytkis vaati myös valtion budjettiin määrärahaa uhreille suunnattua apujärjestelmää varten, kuten eduskunta oli edellyttänyt. Vuosina 2010 ja 2012 esitettyjen näkemysten perusteella Nytkisin tavoitteena oli edelleen seksin oston kriminalisointi. Suomen katsottiin olevan "pudonnut pohjoismaisen kehityksen kyydistä", kun Ruotsin lisäksi Norja ja Islanti olivat päätyneet seksin ostokieltoon.¹⁴⁶

Seksin ostamisen kriminalisointi oli suomalaisen naisliikkeen keskeinen vaatimus 2000-luvun alussa. Vaatimus jäi toteutumatta. Kriminalisointia vastaan on sittemmin esitetty perusteita myös feministisistä näkökulmista.¹⁴⁷ Seksin oston kriminalisointia koskeneella keskustelulla oli kuitenkin se vaikutus, että seksin ostaminen parituksen kohteilta ja ihmiskaupan uhreilta kriminalisoitiin. Lisäksi rikoslakiin lisättiin uudet ihmiskauppaa koskevat lainkohdat. Samalla yleisemminkin kasvoi ymmärrys ihmiskaupasta ja seksityön osuudesta siinä. Ihmiskauppa tunnustettiin ilmiöksi, johon tuli Suomessakin kiinnittää vakavaa huomiota.¹⁴⁸

Nytkis kiinnitti huomiota myös median ja mainonnan välittämän naiskuvan ongelmallisuuteen. Vuonna 2004 julkaistun kansalaisjärjestöraportin mukaan median ja mainonnan "naiskuva on kaventunut, muuttunut ulkonäkökeskeisemmäksi ja saanut enenevässä määrin vaikutteita pornografiasta". Mediaympäristön ja julkisen tilan "pornografisoituminen" vaikutti nais- ja mieskuvaan sekä tarjosi "haitallisia roolimalleja erityisesti pojille ja tytöille".

¹⁴⁵ Aaltio 2009, 55–98. ¹⁴⁶ Kansalaisjärjestöjen raportti YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW-sopimus) täytäntöönpanosta Suomessa, 2008. Suomalaisen kansalaisjärjestöjen rinnakkaisraportti YK:n naisten kaikkinaisen syrjinnän poistamista koskevaa yleissopimusta vahvovalle komitealle, Luonnos, heinäkuu 2010. Submission to the United Nation's Committee on the Convention of the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, Luonnos, helmikuu 2012. KA Nytkis ko 14. ¹⁴⁷ Kontula 2008; Vuolajärvi 2013; Vuolajärvi 2019. ¹⁴⁸ Viuhko & Jokinen 2009.

LUKU 4: "NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA"

Vuosituhanne vaihte todella olikin aikaa, jolloin esimerkiksi seksipalvelujen mainontaa oli valtavirtamediassa enemmän esillä kuin koskaan aikaisemmin tai myöhemmin.¹⁴⁹

Ongelmallisena ei pidetty pelkästään seksipalvelujen mainontaa, vaan myös muita naisia esineellistäväksi koettua mainontaa. Nytkis esimerkiksi teki vaateketju H&M:n ulkomainoksista lausuntopyynnön mainonnan eettiselle neuvostolle. Lausuntopyynnön mukaan mainoskuvien *"pääosassa eivät ole alusvaatteet, vaan kaavamaisen erotisoituina esitetyt naiset"*. Mainonnan eettinen neuvosto katsoi, ettei mainoskampanjassa ollut huomautettavaa. Neuvosto totesi, että *"vaikka mainoksissa on käytetty vähäpukeisia naisia katseenvangitsijoina, vähäpukeisuudella on kuitenkin asiallinen yhteys mainostettavaan tuotteeseen"*.¹⁵⁰

Vuonna 2005 Nytkisissä toimi mainontatyöryhmä, jossa olivat jäseninä muiden muassa kansanedustajat Heidi Hautala (vihr), Annika Lapintie (vas), Suvi Lindén (kok) ja Astrid Thors (rkp). *"Julkisen tilan pornografisoituminen on ongelma, joka koskettaa kaikkia kansalaisia"*, työryhmässä todettiin. Työryhmän arvion mukaan *"mainosalalla ja elinkeinoelämässä toimii ratkaisevilla paikoilla ihmisiä, jotka ajattelevat, että 'kaikki mikä ei ole kiellettyä, on sallittua'"*. Työryhmän näkemyksen mukaan elinkeinoelämän vastustus oli toistaiseksi estänyt mainonnan tarkemman sääntelyn. Ratkaisuksi esitettiin, että *"sukupuolta halventava mainonta tulee määritellä syrjinnäksi"* ja ottaa mukaan tasa-arvolakiin, ja sanktioida lain rikkominen. Vaikka tavoitteen toteuttamiselle oli varsin arvovaltaista kiinnostusta, tämä tavoite ei ole toteutunut.¹⁵¹

Prostitutio, ihmiskauppa ja median sekä julkisen tilan pornografisoituminen nousivat merkittävällä tavalla naisjärjestöjen yhteistoiminnan keskiöön 2000-luvun alussa. Tiivistetysti tälle on hahmotettavissa muutamia syitä. Ensinnäkin näihin teemoihin liittyvät tavoitteet yhdistivät ehkä melko harvinaisella tavalla hyvin eri tavoilla ajattelevia naisia kristilliskonservatiivista radikaalifeministeihin.¹⁵² Ne sopivat myös hyvinvointiyhteiskunnan ideaaleja korostaneeseen valtavirta-ajatteluun, jonka mukaan aidossa hyvinvointiyhteiskunnassa kenelläkään ei pitänyt olla mitään syytä *"myydä itseään"*. Aiheeseen liittyi myös pelkoa maahanmuuton tuomista sosiaalisista ongelmista erityisesti suhtautumisessa entisen Neuvostoliiton alueelta tulleeseen prostituutioon.

Kyse oli myös kamppailusta siitä, millainen naiskuva muodostuisi kulttuurissa hallitsevaksi. Edeltävinä vuosikymmeninä oli tapahtunut naiskuvan muutos, jonka myötä naiset oli enenevässä määrin hyväksytty yhteiskunnallisen vallan ytimiin. Naisjärjestöjen näkökulmasta tämä uusi naiskuva oli kuitenkin vielä osittain vakiintumaton ja hauras. Ajatus siitä, että naiskuva pääsisivät enenevässä määrin määrittämään prostituoidun, pornotähden ja alusvaatemallin hahmot, näyttäytyi uhkana saavutettuja edistysaskelia kohtaan. Ajateltiin, että miehet hyödyntäisivät näitä hahmoja seksistisen käytöksensä oikeuttamisessa. Lisäksi naiseen kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö olivat teemoja, jotka nousivat kunnolla yhteiskunnalliseen keskusteluun ja lainsäädäntötoimien kohteeksi vasta 1990- ja 2000-lukujen myötä. Ilman naisliikettä tätä ei olisi tapahtunut.

¹⁴⁹ Nytkis, Kansalaisjärjestöjen raportti. Ykn kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW-sopimus) täytäntöönpanosta Suomessa. Luonnos 12.11.2004. KA Nytkis ko 14. Laukkanen 2000. ¹⁵⁰ Lausuntopyyntö mainonnan eettiselle neuvostolle 5.12.2003. Mainonnan eettisen neuvoston lausunto 12.2.2003. KA Nytkis ko 18. ¹⁵¹ Muistio, Mainontatyöryhmän kokous 17.8.2005. KA Nytkis ko 18. Usein kysytyt kysymykset, Tasa-arvovaltuutetun verkkosivut. ¹⁵² Radikaalifeminismin prostituutiivastaisuuden historiasta ks. Kontula 2008, 19–28.

Nytkisin kehittämisvuodet

Vuonna 1999 Nytkisin jäsenjärjestöille lähetettiin järjestön toimintaa koskeva kysely, jonka tuloksia käsiteltiin tulevaisuustyöpajassa. Järjestöiltä esimerkiksi kysyttiin, mitä yhteiskunnallisia ongelmia Nytkisin pitäisi niiden mielestä käsitellä. Suosituin aihepiiri oli naisten asema työmarkkinoilla, johon liittyvinä teemoina nostettiin esille *"sama-palkkaus, työmarkkinoiden kahtiajakautuminen, naisten huonommat etenemismahdollisuudet, naisten asema talouden päätöksenteossa, ikääntyvien naisten asema työmarkkinoilla, työttömyys naisvaltaisilla aloilla, seksuaalinen häirintä työpaikoilla ja päätkätöiden yleisyys naisilla. Toiseksi tärkeimpänä pidetty aihepiiri oli "naisiin kohdistuva väkivalta, seksibisnes, prostituutio ym."*

Muita tärkeiksi miellettyjä teemoja olivat työn ja perheen yhteensovittaminen, naisten poliittinen osallistuminen, hyvinvointivaltioon ja -palveluihin liittyvät muut ongelmat (mm. julkisen sektorin *"heikentäminen"*, yksinhuoltajien asema, lasten ja nuorten asema) ja kulttuurin naisvihamielisyys. Vähemmän, mutta kuitenkin merkittävästi mainintoja saivat myös ympäristökysymykset, ekologia ja aluepolitiikka. Näiden joukossa oli julkisen liikenteen ja asuntopolitiikan kaltaisia teemoja – ilmastokriisi ei vielä noussut vahvasti esille. *"Vähemmistöryhmien asema"* ja *"koulutus-kysymykset"* saivat vain pari mainintaa.

Nytkis-järjestöiltä kysyttiin myös kiistakysymyksistä ja yhteistyön esteistä. Puolueiden naisjärjestöjen mukaan näihin kuuluivat *"naisjärjestöjen asema puolueen sisällä, erilainen toimintakulttuuri eri puolueissa, rahoituksellinen riippuvuus, mikä panee tarkkaan miettimään 'irtioton' paikat" sekä "asiat, joissa perinteiset arvot ja uudistusvaatimukset törmäävät"*.

Naistenpäivät ilaisuus vuonna 2013 Eurooppasalissa. Kuva: Nytkis.

Konkreettiseksi jakaviksi asiakysymyksiksi mainittiin vasemmistoa ja oikeistoa jakanut talouspolitiikka. Lisäksi poliittisia järjestöjä jakoi *"kysymys naisten asemasta perheessä, valinta kotihoidon/päivähoidon välillä"*. Esille nousivat myös *"seksuaalipoliittiset ja moraaliset kysymykset"* (*"esim. keinoalkuinen hedelmöitys, samaa sukupuolta olevien avioliitot, avo- ja avioliiton tasavertaistaminen, kysymys kristillisestä kasvatuksesta"*). Lisäksi naisjärjestöjä jakoi suhtautuminen ydinvoimaan. Sitoutumattomat järjestöt eivät nähneet yhteistyön sujumisessa merkittäviä ongelmia.

Nytkisin toiminnan ongelmiksi miellettiin muun muassa se, että järjestöstä oli tullut *"reaktiivinen toimija – sen sijaan, että se tekisi aktiivista naispolitiikkaa (esimerkiksi tekisi lakialoitteita, pohtisi budjettia yms.)"*. Sihteeristöissä oli *"käytetty liikaa aikaa pienten käytännön yksityiskohtien miettimiseen"*, ja järjestöille oli kasautunut *"työläitä hommia, johon aika ja resurssit eivät riitä"*. Toivottiin asioiden *"priorisoimista tärkeysjärjestykseen"*. Nämä ovat tietysti hyvin klassisia järjestötoiminnan haasteita.

LUKU 4: "NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA"

Ongelmiksi mainittiin myös naisjärjestöjen rahoituksen puutteellisuus ja se, että Nytkis ei ollut rekisteröity yhdistys. Poliittisten ja ei-poliittisten järjestöjen välillä ongelmaksi mainittiin lähinnä se, että vaaleihin liittyvissä tilaisuuksissa keskityttiin poliittisten järjestöjen esittelyyn ja ei-poliittiset jäivät sivurooliin. Ratkaisuehdotuksina olivat valtionrahoituksen vakinaistaminen – tässä vaiheessa jo varmasti ikuisuuskytymykseltä tunnut asia –, Nytkisin rekisteröiminen sekä pysyvä toimisto ja työntekijät.¹⁵³

Naisjärjestöjen Keskusliiton puheenjohtaja Päivi Varpasuo esitti Nytkisin rekisteröimisen vaihtoehdoksi, eli Nytkis sulautettaisiin NJKL:oon "naispoliittisen toimikunnan" muodossa. Tällöin se olisi "hallinnollisesti ja oikeudellisesti" osa NJKL:a. Nytkisin sihteeristössä ehdotus sai ristiriitaisen vastaanoton. Esitettiin muun muassa, että NJKL "tulisi asettaa Nytkisin alle eikä päinvastoin". Pohdittiin myös, sopisivatko Unioni ja silloinen Naistutkimuksen Seura ehdotettuun kuvioon. Esille nostettiin myös vanha kysymys NJKL:n keskimääräisestä poliittisesta suuntautumisesta muistuttamalla, että Demarinaiset oli aikoinaan eronnut NJKL:sta, eivätkä SNDL ja sen seuraaja Vasemmistonaiset olleet siihen koskaan kuuluneet.¹⁵⁴ Demarinaiset on sittemmin liittynyt NJKL:n jäseneksi.

Nytkisin organisaatiokysymys ratkaistiin siten, että Nytkis muutettiin rekisteröidyksi yhdistykseksi. Tätä valmisteltiin vuonna 2001, ja Nytkis aloitti uudessa muodossaan vuoden 2002 alussa. Valmisteluvaiheessa Nytkisille palkattiin myös Taina Riski järjestön ensimmäiseksi pääsihteeriksi. Tulevaa toimintaa suunniteltaessa Riski arvioi, että Nytkis oli "poliittinen toimija, ei järjestö". Nytkisin luon-

teen ei siten tulisi olla tapahtumien järjestämisessä vaan poliittisessa taustavaikuttamisessa: "Toiminnan resurssit keskitettävä lainsäädäntöprosessien ja muiden poliittisten prosessien valmisteluun. Yleisöseminaarit, koulutus ja muu toiminta minimiin."¹⁵⁵ Nytkis ei rekisteröitymisen myötä hankkinut alueellista järjestörakennetta tai henkilöjäseniä. Aluetoimikunnat pysyivät rekisteröimättöminä, ja jäseniä olivat jatkossakin vain olemassa olevat jäsenjärjestöt. Nytkis säilytti alkuperäisen verkostomaisen luonteensa, jota tuli vahvistamaan pysyvä keskustoimistorakenne. Puheenjohtajuuden osalta jatkettiin vuosittaiseen kiertoon perustuvaa mallia.

Vuonna 2000 Nytkis sai avustusta edellisvuosien tapaan 150 000 markkaa (nykyrahassa vajaa 40 000 euroa). Vuonna 2001 avustus nousi tilapäisesti 500 000 markkaan (120 000 euroon), ja vuonna 2002 jo 180 000 euroon. Seuraavina vuosina avustus laki 80–90 000 euroon.¹⁵⁶ Vuosien työn jälkeen kysymys naisjärjestöjen valtionavusta alkoi myös konkretisoitua. Vuonna 2005 Nytkis ja NJKL esittivät erillislakia "yhteiskunnallisten naisjärjestöjen" valtionavusta. Esitys pyrittiin kytkemään osaksi tulossa olleita yleisen äänioikeuden 100-vuotisjuhlallisuuksia.

Aloitetta edistettiin tapaamisessa, jossa olivat eduskunnan puolelta paikalla puhemies Paavo Lipponen ja pääsihteerit Seppo Tiitinen. Naisjärjestöjä edustivat muiden muassa entinen Nytkisin puheenjohtaja, TaNen tuolloinen puheenjohtaja ja kansanedustaja Sirkka-Liisa Anttila (kesk), NJKL:n puheenjohtaja Leena Salmensaari, ja Nytkisin hallituksessa Kristillisdemokraattisten naisten edustajana toiminut Saara Ruokonen.

¹⁵³ Anni Maria Halli, Yhteenveto kyselystä Nytkis-järjestöille tulevaisuustyöpajaa varten 26.8.1999. KA Nytkis ko 18. ¹⁵⁴ Esitys Nytkisin ja NKL:n yhteistyöstä, 26.4.2000. KA Nytkis ko 18. ¹⁵⁵ Nytkis- suunnittelupäivä 20.6.2001, muistiinpanot. KA Nytkis ko 18. Toimintakertomus 2001. Lena Paju (toim.), NYTKIS 1999–2018 (jatkossa Nytkis 30v), 10–11. ¹⁵⁶ Tulostaskelmat 2000–2007.

LUKU 4: "NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA"

"Lipponen lupasi, että naisjärjestöjen aloitetta aletaan nyt viedä eteenpäin", tapamismuistiossa todettiin. Naisjärjestöjen valtionavun vakinaistaminen olisi yksi 100-vuotiaan eduskunnan juhlapäätöksistä vuonna 2007. Laki eräiden naisjärjestöjen valtionavusta astui voimaan vuonna 2008. Samalla Nytkisin perusrahoitus nousi noin 130 000 euroon, jolla tasolla se pysyi vuoteen 2011 saakka.¹⁵⁷

Vuonna 2008 Nytkisin perustamisesta tuli kuluneeksi 20 vuotta. Sen kunniaksi tasa-arvoasioista vastannut ministeri Stefan Wallin piti juhlavastaanoton 2.10.2008 Valtioneuvoston juhlahuoneistossa.¹⁵⁸ Juhlassa piti puheen muiden muassa Perussuomalaisten naisten Marjo Pihlman, joka oli edellisenä vuonna toiminut Nytkisin puheenjohtajana. Pihlmanin mukaan vuosi 2007 "jäi historiaan paitsi kaikkien suomalaisten naisten juhlavuotena, myös Nytkisin vuotena" sen ansiosta, että eduskunta "vahvisti juhlaistunnossaan järjestömmme rahoituksen harkinnanvaraisesta lakisäätiseksi".

Tärkeiksi asioiksi, joihin Nytkis oli ottanut kantaa, Pihlman mainitsi "työn ja perheen yhteensovittaminen, molempien vanhempien vapaat lapsen syntyessä perheeseen sekä siitä johtuvien kustannusten jakaminen naisten ja miesten työnantajille, samapalkkaisuus, työssä eteneminen, pätkätyöongelmat, naisyrityisyys, jne." Pihlman muistutti Nytkisin työskentelevän "ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi ja auttamiseksi" sekä ylläpitävän "kansainvälisiä yhteyksiä vaihtaen aktiivisesti tietoja lukuisien maiden naisjärjestöjen kanssa". Pihlman myös siteerasi muistinvaraisesti kansanedustaja Tarja Filatovin (sd) sanoja: "Me suomalaiset naiset etsimme mieluummin yhteisiä ja meitä yhdistäviä asioita, kuin meitä erottavia asioita, politiikassakin."¹⁵⁹

NYTKISin pääsihteeri Tanja Auvinen oli mukana luovuttamassa Minna Canthin ja tasa-arvo -juhlarahaa presidentti Haloselle Minna Canthin ja tasa-arvon päivänä 2010. Kuva: Nytkis.

Vuonna 2010 Nytkisille luonnosteltiin uutta viestintästrategiaa. Siinä esitettiin "visio 2020", jonka mukaan Nytkis olisi tuolloin "vahva, arvostettu ja näkyvä vaikuttaja valtakunnallisen, alueellisen ja kunnallistason politiikassa". Nytkisillä olisi "vakiintunut asiantuntija-asema sukupuolten tasa-arvoon liittyvissä kysymyksissä ja erilaisten naisnäkökulmien välittäjänä". Nytkis olisi "inspiroiva naisten poliittinen vapaa-alue", proaktiivinen toimija ja keskustelunavaaja sekä "luonnollinen yhteistyötaho kansainvälisille naisverkostoille ja tasa-arvotoimijoille." Strategia määritteli myös Nytkisin arvot, joita olivat: "Naisten oikeuksien ja tosiasiallisen tasa-arvon edistäminen", "moninaisuutta kunnioittava sisarellisuus", "feministinen asiantuntijuus" ja "kansainvälisten naisverkostojen vuorovaikutus".¹⁶⁰

Tulevaisuutta pohdittiin vuonna 2010 myös Säätytalolla järjestetyssä Tasa-arvo 2020 -seminaarissa, jossa oli yhtenä puhujana Taina Riskiä Nytkisin pääsihteerin tehtävissä seurannut Tanja Auvinen. Hän totesi, että samat keskustelut tuntuivat jatkuvan loputtomasti.

¹⁵⁷ Muistio, Naisjärjestöjen tapaaminen eduskunnan puhemiehen kanssa, 3.6.2005. KA Nytkis ko 18. Tuloslaskelmat 2007–2009 ja 2011. Toimintakertomus 2010. Korppi-Tommola 2021, 37. ¹⁵⁸ Kutsu 26.8.2008, Nytkis 20v -aineisto, Nytkisin sähköinen arkisto. ¹⁵⁹ Marjo Pihlman, puhe Nytkisin 20-vuotisjuhliissa, 2008. KA Nytkis ko 18. ¹⁶⁰ Nytkisin viestintästrategialuonnos 23.8.2010. Strategia-aineisto, Nytkisin sähköinen arkisto.

LUKU 4: "NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA"

Edelleen keskusteltiin "palkkaeroista ja vanhempainvapaista, lasikatoista ja naisten vähydestä talouden huipulla". Tulevaisuudelle hän esitti toiveen:

NO, LUULEN KYLLÄ, ETTÄ 10 VUODEN PÄÄSTÄ PUHUMME EDELLEEN MYÖS PALKKAEROSTA, VANHEMPAINVAPAITA JA LASIKATOISTA. MIKÄPÄ SIINÄ, MUTTA HALUAISIN TODELLA NÄHDÄ, ETTÄ PUHUISIMME NIISTÄ AIVAN ERI TASOILLA. KOSKA JO 10 VIIME VUOTTA KESKUSTELU ON NIIN SANOTUSTI JUNNANNUT PAIKALLAAN. VAATIMUKSET OVAT OLLEET SELKEÄT ESIMERKIKSI VANHEMPAINVAPAIEN OSALTA: KUSTANNUKSET TASAN JA TASA-ARVOISEMMAT KORVAMERKITTY VAPAAT. MUTTA MITÄÄN SELKEÄÄ EDISTYSTÄ EI OLE TAPAHTUNUT.¹⁶¹

Vuonna 2011 pääsihteeriksi tullut Johanna Pakkanen pystyi aloittamaan varsin vakiintuneissa puitteissa. Nytkis oli 2000-luvulla osa institutionalisoitua, valtiofeminististä rakennetta, johon voi laskea myös tasa-arvovaltuutetun, sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvoyksikön, tasa-arvoasiain neuvottelukunnan ja puolueiden naisjärjestöt.¹⁶² Tämä järjestelmä oli luotu käsittelemään erityisesti sukupuolten tasa-arvoa koskevia kysymyksiä valtionhallinnon piirissä. Kehitys saavutti huippunsa, kun Nytkisille ja Naisjärjestöjen Keskusliitolle myönnettiin vakaa valtionapu erityislaitailla. On kuitenkin epäselvää, näkykö institutionalisoituminen myös edistykseenä tasa-arvopolitiikan saralla. Joissa-

kin aiheissa, kuten naisiin kohdistuvan väkivallan uhrien auttamisessa, päästiin selvästi eteenpäin. Naisten edustus politiikassa parani. Keskeinen vaatimus seksin oston kriminalisoinnista ei kuitenkaan toteutunut. Lisäksi työelämän tasa-arvokysymyksissä eteneminen oli kovin tahmeaa. Ehkä 2000-luku oli kuitenkin pohjan luontia sille tasa-arvopolitiikan uudelle tulemiselle, joka on jossain määrin tapahtunut 2010- ja 2020-lukujen vaihteessa.

Lopuksi

Nytkisin taustan kannalta tasa-arvopolitiikan yhtenä keskeisenä jaksona voi pitää Yhdistys 9:stä alkanutta ja Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan perustamiseen päättynyttä kautta (1965–1972). Tuolloin tasa-arvopolitiikassa aktivoitui moni nainen, joka oli myöhemmin mukana Nytkisin toiminnassa. Ajanjakson määritteli suurin piirtein samoin jo Riitta Jallinoja kirjoittaessaan 1980-luvun alussa suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudesta. Kansainvälisesti naisasia sai näkyvyyttä YK:n naisten vuosikymmenellä 1975–1985. Suomessa tasa-arvopolitiikan seuraavan nousukauden voinee ajoittaa 1980-luvun jälkipuoliskolle, mikä oli osittain YK:n naisten vuosikymmenen vaikutusta. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan historiikissa vuosia 1987–1991 on kuvailtu otsikolla "TaNen vauhtivuodet". Samaan ajanjaksoon osui Nytkisin perustaminen, ja vauhdikkaista tasa-arvovuosista voi myös tästä näkökulmasta puhua.

Nytkisin alkuvuosien nuorempi sukupolvi oli syntynyt 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa ja aktivoitunut tasa-arvopolitiikassa 1980-luvulla. Tämä sukupolvi vaikutti Nytkisissä pitkään, ja on tuottanut useimmat Nytkis-puheenjohtajat nykypäivään saakka.

¹⁶¹ Tanja Uuvinen, puhe Säätytalolla 9.2.2010. Vuosien 2007–2011 toimintaan liittyvää aineistoa. KA Nytkis ko 16. Nytkis 30v, 12–13. ¹⁶² Nytkis 30v, 14–15. Elomäki & Kantola & Koivunen & Ylösto 2021, Kantola 2019.

LUKU 4: "NAINEN ON MONELLA TAPAA PULASSA"

Nytkisin johtoon nousi verrattain varhain myös 1970-luvulla syntyneitä nuoria: vuonna 2000 Vasemmistonaisten Katja Syvärinen, s. 1971, ja 2003 Unionin Lotta Viinikka, s. 1975. Sen sijaan 1980-luvulla syntyneistä ei noussut Nytkisin johtoon yhtä nuoria naisvaikuttajia. Ensimmäisen 1970-luvulla syntyneen ja ensimmäisen 1980-luvulla syntyneen puheenjohtajan välillä ehti kulua peräti 20 vuotta.¹⁶³ Tämäkin havainto korostaa 1980-luvun merkitystä uuden nuorehkon sukupolven nostamisessa tuolloin tasa-arvopolitiikan pariin. Seuraava yhtä suuresti naisia tasa-arvopolitiikkaan innostanut sukupolvikokemus taisi olla Tarja Halosen valinta presidentiksi vuonna 2000.

Nytkisin perustamisessa oli "60-lukulaista" ajatus, että 1960-luvulla muotoutuneiden hyvinvointivaltio- ja tasa-arvotavoitteiden toteuttamista oli jatkettava pitkäjänteisesti eteenpäin. "80-lukulaista" oli tasa-arvopolitiikan nostaminen uudelleen agendalle verkostomaisen yhteistyön muodossa. Tulvaisuuteen katsovaa, "2000-lukulaista" oli vankka usko ja sittemmin toteutunut pyrkimys naisten edustuksen merkittävään laajenemiseen poliittisessa ja taloudellisessa vallankäytössä. Vaikka 1980-luku mielletään nykyään jonkinlaiseksi hyvinvointiyhteiskunnan kulta-ajaksi, nykyään peruspalveluiksi miellettyistä palveluista puuttui vielä tuolloin kattava lasten päivähoito. Työelämässä palkkatasa-arvoon oli vielä matkaa. Eroa alettiin kuroa umpeen 1980-luvun lopulla, mutta 1990-luvun alun lama katkaisi kehityksen. Seuraukset näkyvät nyt sosiaali- ja terveysalan työvoimapulana.

Nytkis vakiintui muutamassa vuodessa asiantuntijatahoksi, jota kuultiin viranomaisprosesseissa ja poliittisessa päätöksenteossa. Järjestön kansainvälinen toiminta YK-järjes-

telmän ja European Women's Lobbyin puitteissa vakiintui myös nopeasti. Nytkisistä tuli osa Suomeen muodostunutta tasa-arvopoliittista järjestelmää, joka takasi tasa-arvokysymysten ja naisnäkökulman käsittelylle tietynlaiset lähtökohdat ja resurssit. Yksin Nytkis ei voinut kuitenkaan jyrätä tahtoaan läpi. Joissakin asioissa naisliikkeen sanasta muodostui laki, kuten kävi 1990-luvun alkupuoliskolla julkisten toimielinten sukupuolikiintiöiden ja lasten subjektiivisen päivähoito-oikeuden suhteen. Monista muista kysymyksistä muodostui kuitenkin ikuisuus-kysymyksiä, jotka odottivat edelleen ratkaisuaan 2010-luvun alussa, osittain nykyäänkin. Työ on jatkossakin tarpeellista, ja aikaa ovat kestäneet sanat Nytkisin 10-vuotishistoriikissa vuonna 1998:

**MITÄ ENEMMÄN TASA-ARVOSTA
PUHUTAAN, SITÄ VÄHEMMÄN PE-
LOTTAVAKSI, ENEMMÄN TUTUKSI JA
AJAN MITTAAN AIVAN ITSESTÄÄN-
SELVÄKSI SE TULEE. KUN NAISTEN
TÄRKEINÄ PITÄMIÄ ASIOITA OTETAAN
YHTEISKUNNALLISEEN KÄSITTELYYN
JA NIITÄ KOSKEVIA LAKEJA SÄÄDE-
TÄÄN, HUOMATAAN, ETTEI SE NIIN
KOVIN KAMALAA OLEKAAN.¹⁶⁴**

¹⁶³ Ensimmäiset 1980-luvulla syntyneet puheenjohtajat ovat olleet vuosina 2021–2022 Saara-Sofia Sirén (kokoomusnaiset, s. 1986) ja Fatim Diarra (Unioni, s. 1986). ¹⁶⁴ Nytkis 10v, 13.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA), Naisjärjestöt Yhteistyössä ry:n arkisto

Nytkisin historiikit:

Maija Töyry (toim.), NYTKIS. Naisjärjestöt Yhteistyössä ensimmäiset kymmenen vuotta 1988–1998. NYTKIS, 1998.

Lena Paju (toim.), NYTKIS 1999–2018. Jokaisen menestyneen naisen rinnalla on monta naista. NYTKIS, 2020.

Kirjallisuutta:

Elina Aaltio, Vapaaksi marginaalista – marginaalista vapautta. Naisliikkeen ja prostituoitujen etuliikkeen kamppailu seksin oston kriminalisoinnista 2002–2006. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, 2009.

Terhi Aalto & Anne Maria Holli, Debating Day Care in Finland in the Midst of an Economic Recession and Welfare State Downsizing. Teoksessa Melissa Hausman & Birgit Sauer (toim.), Gendering the State in the Age of Globalization: Women's Movements and State Feminism in Postindustrial Democracies. Rowman & Littlefield Publishers, 2007, 101–120.

Anna Elomäki & Johanna Kantola & Anu Koivunen & Hanna Ylöstalo, Changing Feminist Politics in a 'Strategic State'. Teoksessa Suvi Keskinen & Pauline Stol & Diana Mulinari (toim.), Feminisms in the Nordic Region. Neoliberalism, Nationalism and Decolonial Critique.

Palgrave Macmillan, 2021, 67–88.

Roberta Guerrina, From Amsterdam to Lisbon and beyond: reflections on twenty years of gender mainstreaming in the EU. Teoksessa Bart Vanhercke & Dalila Ghailani & Slavina Spasova (toim.), Social policy in the European Union 1999–2019: the long and winding road.

European Trade Union Institute, 2020, 125–142.

Francisca de Haan, Continuing Cold War Paradigms in Western Historiography of Transnational Women's Organisations: the case of the Women's International Democratic Federation (WIDF). Women's History Review 19:4 (2010), 547–573.

Minna Hagner & Teija Försti, Suffragettien sisaret. Unioni Naisasioliitto, 2006.

Linda Hart & Anne Kovalainen & Anne Maria Holli, Gender and Power in Politics and Business in Finland. Teoksessa Kirsti Niskanen & Anita Nyberg (toim.), Kön och makt i Norden. Del I Landsrapporter. Nordiska ministerrådet, 2009, 65–103.

Anne Maria Holli & Katariina Wartiovaara, Kortti puhuu. Selvityksiä Tupolev-keskustelusta lehdistössä. Sosiaali- ja terveysministeriö, 1991.

Taina Huttunen, Pitkä tie Pohjois-Karjalasta Arkanmäelle. Naisten edustajaehdokkuudet ja naiskansanedustajien kouliintumishistoria 1907–1999. Itä-Suomen yliopisto, 2012.

Pekka Isotalus & Eeva Aarnio (toim.), Presidentti 2000. Mistä vaalit on tehty? Jyväskylän yliopisto, 2000.

Riitta Jallinoja, Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet. WSOY, 1983.

Raija Julkunen, Hyvinvointivaltio käännekohtassa. Vastapaino, 1992.

Johanna Kantola, Women's Organizations of Political Parties: Formal Possibilities, Informal Challenges and Discursive Controversies. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 27:1 (2019), 4–21.

Anna Kontula, Punainen eksodus. Tutkimus seksityöstä Suomessa. Like, 2008.

Aura Korppi-Tommola, Tahdolla ja tunteella tasa-arvoa. Naisjärjestöjen Keskusliitto 1911–2001. Naisjärjestöjen Keskusliitto, 2001.

Aura Korppi-Tommola, Naisliikkeen ja naishistorian vuorovaikutus. *Tieteessä tapahtuu* 22:2 (2004), 17–22.

Aura Korppi-Tommola, Naiset ihmisoikeuksien puolesta. Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry 2002–2020. Naisjärjestöjen Keskusliitto, 2021.

Anu Lahtinen, Sukupuolen teoria ja historia. Teoksessa Matti O. Hannikainen & Mirikka Danielsbacka & Tuomas Tepora (toim.), *Menneisyyden rakentajat. Teoriat historiantutkimuksessa*. Gaudeamus, 2018, 183–195.

Mari-Elina Laukkanen, Suomalainen päivälehdistö seksikaupan foorumina. *Sosiaali- ja terveysministeriö*, 2000.

Deborah R McFarlane, Reproductive Health Policies in President Bush's Second Term: Old Battles and New Fronts in the United States and Internationally. *Journal of Public Health Policy* 27 (2006), 405–426.

Margaretha Mickwitz & Agneta von Essen & Elisabeth Nordgren, Roolien murtaajat.

Tasa-arvokeskustelua 1960-luvulta 2000-luvulle. Gaudeamus, 2008.

Margaretha Mickwitz, Tasa-arvotilanne 1960-luvulla. Teoksessa Mickwitz & von Essen & Nordgren 2008, 11–24. (Mickwitz 2008a)

Margaretha Mickwitz, Tutkijat ja Yhdistys 9. Teoksessa Mickwitz & von Essen & Nordgren 2008, 208–213. (Mickwitz 2008b)

Celeste Montoya, From Global to Grassroots. The European Union, Transnational Advocacy, and Combating Violence against Women. Oxford University Press, 2013.

Robin Morgan, The UN Conference: Out of the Holy Brackets and into the Policy Mainstream. *Women's Studies Quarterly* 24:1/2 (1996), 77–83.

Anna Moring (toim.), Sukupuolen politiikka. Naisten äänioikeuden 100 vuotta Suomessa. Otava, 2006.

Sinikka Mustakallio & Merja Pentikäinen (toim.), Pekingin toimintaohjelman toteuttaminen Suomessa. Kansalaisjärjestöraportti. Kansalaisjärjestöjen Peking + 5 -työryhmä, 2000. Naiskunta vaaleihin. Sosiaali- ja terveysministeriö, 1992.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

- Ritva Palmunen, Aitan polulta yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi. Keskustalaisen naisliikkeen toimintaa 1906–1985. Suomen Keskustanaiset, 1992.
- Iida Putkuri, Tasa-arvotyö velvoittaa naista. Naisten politiikka poliittisten naisjärjestöjen diskursiivisesti rakentamana 2020-luvun Suomessa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, 2021.
- Liisa Rantalaiho & Raija Julkunen, Women in Western Europe: Socioeconomic Restructuring and Crisis in Gender Contracts. *Journal of Women's History* 5:3 (1994), 11–29.
- Taina Riski, Naisiin kohdistuva väkivalta ja tasa-arvopolitiikka. Sosiaali- ja terveysministeriö, 2009.
- Silke Roth, Sisterhood and Solidarity? Women's Organizations in the Expanded European Union. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 14:4 (2007), 460–487.
- Silke Roth, Gender Politics in the Expanding European Union: Mobilization, Inclusion, Exclusion. Berghahn Books, 2008.
- Rauno Sairinen & Tytti Viinikainen & Vesa Kanninen & Arto Lindholm, Suomen ympäristöpolitiikan tulevaisuuskuvat. Gaudeamus, 1999.
- Amy L. Sayward, *The United Nations in International History*. Bloomsbury, 2017.
- Helena Seibicke, Gender Expertise in Public Policy-making: The European Women's Lobby and the EU Maternity Leave Directive. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 27:2 (2020), 385–408.
- Petra Stenfors (toim.), *Feministinen aikamatka. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan tutkimusjaosto 1981–2006. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta*, 2006.
- Sofia Strid, *Gendered Interests in the European Union. The European Women's Lobby and the Organisation and Representation of Women's Interests*. Örebro University, 2009.
- TANE:n aiheet ja vaiheet. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 40 vuotta. TANE, 2012.
- Venja Toivonen, Uhreja vai asiantuntijoita? Seksialan liitto Salli ja seksin oston kriminalisoinnin prosessi 2002–2006. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, 2018.
- Klaus Törnudd, Helvi Sipilän mukana Yhdistyneissä kansakunnissa. Teoksessa Mickwitz & von Essen & Nordgren 2008, 138–150.
- Niina Vuolajärvi, Kun ideologiasta tulee käytäntöä – prostituutiopolitiikan, tiedon ja tutkimuksen suhteista. *Naistutkimus* 1/2013, 33–40.
- Niina Vuolajärvi, *Governing in the Name of Caring – the Nordic Model of Prostitution and its Punitive Consequences for Migrants Who Sell Sex*. *Sexuality Research and Social Policy* 16:2 (2019), 151–165.
- Minna Viuhko & Anniina Jokinen, *Human trafficking and organised crime. Trafficking for sexual exploitation and organised procuring in Finland*. European Institute for Crime Prevention and Control, 2009.
- Raimo Väyrynen, *Globalisaatiokritiikki ja kansalaisliikkeet*. Gaudeamus, 2001.

Kuva: Freepik.

NYTRIS
NAISJÄRJESTÖT YHTEISTYÖSSÄ